TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

BİLGİ VE BELGE YÖNETİMİ

ANABİLİM DALI

TÜRKİYE'DE ÖZEL ARŞİV TÜRÜ OLARAK BİLET EFEMERALARI

Yüksek Lisans Tezi

YASİN ŞEŞEN

Ankara - 2019

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

BİLGİ VE BELGE YÖNETİMİ

ANABİLİM DALI

TÜRKİYE'DE ÖZEL ARŞİV TÜRÜ OLARAK BİLET EFEMERALARI

Yüksek Lisans Tezi

YASİN ŞEŞEN

Tez Danışmanı

Prof. Dr. FATİH RUKANCI

Ankara – 2019

ONAY SAYFASI

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

BİLGİ VE BELGE YÖNETİMİ

ANABİLİM DALI

YASİN ŞEŞEN

TÜRKİYE'DE ÖZEL ARŞİV TÜRÜ OLARAK

BİLET EFEMERALARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI:

Prof. Dr. FATİH RUKANCI

Tez Jürisi Üyeleri

Adı & Soyadı	**İmzası**
1. Prof. Dr. Fatih RUKANCI	
2. Prof. Dr. Hakan ANAMERİÇ	
3. Prof. Dr. Coşkun POLAT	

Tez Savunması Tarihi

25/06/2019

Tez Doğruluk Beyanı Belgesidir.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

'Prof. Dr. Fatih RUKANCI' danışmanlığında hazırladığım ***'Türkiye'de Özel Arşiv Türü Olarak Bilet Efemeraları (Ankara, 2019)'*** adlı ***yüksek lisans tezimdeki*** bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

Tarih: 25/06/2019

Hazırlayan Öğrencinin

Adı / Soyadı ve İmzası

YASİN ŞEŞEN

ÖNSÖZ

Efemera, günlük yaşam içerisinde işin uzmanı olmayan kişilerin bakış açısına göre çok zaruri olmayan materyal olarak görülebilir. Fakat konu uzmanı olmayan kişiler bu konuda yanılmaktadırlar. Çünkü efemera geçmişten günümüze bilgi aktarma konusunda köprü vazifesi görerek, arşivcilik alanına önemli katkılar sağlar. Efemeranın üzerinde araştırmalar yapan bir arşivcinin gözünden bakıldığında, arşivsel verinin kayıt edilmesi ve belgelerin geleceğe taşınmasında önemli bir yere sahiptir. Aynı zamanda sosyal tarihçilik alanına da katkı sağlar. Geçmiş dönemlerdeki olaylara açıklamalar getirecek kanıtlar sunmaktadırlar. Bunun yanında, geçmiş dönemden bugüne uzanan araştırmalar için de büyük önem taşımaktadırlar. Bu açıdan özellikle carpe diem (anı yaşa) felsefesine uygun materyallerdir. Çünkü efemera kadar bir konu hakkında çok kısa bir sürelik bilgi verebilecek, az sayıda ve çeşitte materyal bulunmaktadır. Bu açıdan kimi dönemlerde birçok farklı araştırmaya yardımcı olabilen değerli materyaller olabilmektedirler.

Çalışmanın ana konusu olan efemeranın kelime anlamı köken olarak çoğuldur ve kelime kökenini Eski Yunancadan almaktadır. Eski Yunanca da bir günden fazla dayanmayan anlamına gelen -ephemeron- kelimesinin çoğul şeklidir. Bundan türetilmiş -ephēmerós- ise günlük anlamını taşır. *"Bu iki sözcüğün bileşiminden türetilerek İngilizceye giren efemera (ephemera) ise bu dilde kısa ömürlü şeyler, kalıcı olmayan yayınları tanımlamak için kullanılmıştır*" (Nişanyan, 2012).

Efemera, çoğu zaman özel koleksiyonerler ve/veya konuya meraklı olan araştırmacıların hummalı çalışmalarıyla oluşturulmaktadır. Aynı zamanda tarihçilerin

önemli başvuru kaynakları arasına girmişlerdir ve toplama etkinliği günün koşullarına göre yaygınlık kazanmaktadır. *"Efemera, koleksiyonerler tarafından 16. yüzyılda sahadan toplanmış; 20. yüzyıldan itibaren de kütüphane ve arşivlerde derlenmiştir. Kütüphane ve arşivlerde efemera derleyen ülkelerin başında A.B.D., Avustralya ve Kanada gelmektedir"* (Sağlık, 2016, s. 33).

Günümüzde yaygınlık kazanan efemera koleksiyonculuğunu takip edebilmek zorlaşmıştır. Bu sebeplerden dolayı araştırmacılar malzemelerin nerede ve hangi şartlarda bulunabileceği konusunda farklı sorunlar yaşamaktadırlar. Araştırmacıların kaynaklara erişiminin daha hızlı ve rahat koşullarda yerine getirilebilmesi önemlidir. Araştırmacıların aradıkları materyallere doğrudan yönlendirilmeleri ve yapılan yönlendirmelerin de verimli olabilmesine yardımcı olabilmek amacıyla efemera konusunda akademik çalışmalar yapılmaktadır. Bu açıdan, bu tez çalışması da ileri dönemlerde konuyla ilgilenen araştırmacılara faydalı olabilir.

Mesleğe giriş yaptığım 2006 yılından itibaren bana her türlü akademik ve kişisel desteklerinden dolayı değerli tez danışmanım Prof. Dr. Fatih RUKANCI ve değerli hocam Prof. Dr. Hakan ANAMERİÇ'e çok teşekkür ederim. Tez savunması jürimde yer alarak tezime değerli katkılar yapan Prof. Dr. Coşkun POLAT hocama da çok teşekkür ederim. Bunun yanında, ömrüm boyunca her türlü maddi/manevi destekleriyle yanımda olan canım aileme; akademik olarak bana rol model olan ağabeyim Prof. Dr. Harun ŞEŞEN ve ablam Doç. Dr. Elif ŞEŞEN ile canım eşim Öğr. Gör. Hülya Çelik ŞEŞEN'e de sonsuz sevgilerimi ve saygılarımı sunarım.

YASİN ŞEŞEN

2019

İÇİNDEKİLER

Bölümler **Sayfa No**

ÖNSÖZ……..I

İÇİNDEKİLER……III

KISALTMALAR……...VI

RESİMLER……..VII

TABLOLAR…….....IX

I. BÖLÜM: GİRİŞ……...1

I. 1. Amaç……...2

I. 2. Kapsam……...3

I. 3. Varsayımlar……...4

I. 4. Yöntem……...5

I. 5. Düzen……..6

I. 6. Kaynaklar……..7

I. 7. Terimler……..9

II. BÖLÜM: EFEMERA……...11

II. 1. Efemera Kavramı……..11

II. 2. Efemeranın Tarihsel Gelişimi……...14

II. 2. 1. Türkiye'de Efemeranın Tarihsel Gelişimi……19

II. 3. Efemera Türleri/Sınıflandırılması……...25

III. BÖLÜM: BİLET TÜRLERİ VE NİTELENMELERİ……29

III. 1. Biletlerin Nitelenme Yöntem ve Standartları ……...31

III. 1. 1. Nitelenme Yöntemleri……32

III. 1. 2. Niteleme Standartları……34

III. 2. Biletlerin Sayısallaştırılması……..37

III. 3. Biletlerin Kanıtsal Değeri……..38

III. 4. Bilet Türleri ve Nitelenmeleri……...39

III. 4. 1. Piyango Biletleri…….39

III. 4. 1. 1. Milli Piyango Biletleri…….40

III. 4. 1. 2. Eşya Piyangosu Biletleri……..46

III. 4. 2. Taşımacılık/Transfer Biletleri……...48

III. 4. 2. 1. Hava Taşımacılığı Biletleri…….49

III. 4. 2. 2. Kara Taşımacılığı Biletleri……..52

III. 4. 2. 3. Raylı Sistemler Taşımacılığı Biletleri……54

III. 4. 2. 4. Deniz Ulaşımı Biletleri…….55

III. 4. 3. Etkinlik Biletleri……57

III. 4. 3. 1. Tiyatro Biletleri……57

III. 4. 3. 2. Sinema Biletleri……59

III. 4. 3. 3. Konser, Sergi vb. Etkinliklerin Biletleri……61

III. 4. 3. 4. Spor Müsabakaları Biletleri……64

IV. BÖLÜM: BİLETLERİN NİTELENMESİNDE ÜST VERİ STANDARTLARI ……70

V. SONUÇ ……..80

VI. ÖNERİLER …….87

KAYNAKÇA……114

EK…….……129

ÖZET……131

SUMMARY……..132

ÖZGEÇMİŞ…….133

KISALTMALAR

A.B.D. :Amerika Birleşik Devletleri

APA :American Psychological Association (Amerikan Psikoloji Derneği)

BBY :Bilgi ve Belge Yönetimi

Bkz. :Bakınız

HTML :Hypertext Markup Language (Köprü Metni Biçimlendirme Dili)

IFLA :The International Federation of Library Associations and Institutions (Uluslararası Kütüphane Dernekleri ve Kurumları Federasyonu)

ISO :International Standards Organization (Uluslararası Standartlar Teşkilâtı)

KOLDER :Arkeolojik Eser Koleksiyoncular Derneği

MARC :Machine Readeble Cataloging (Makinece Okunabilir Kataloglama)

OCR :Optical Character Recognition (Optik Karakter Tanıma)

PDF :Portable Document Format (Taşınabilir Belge Biçimi)

TDK :Türk Dil Kurumu

ULAKBİM :Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi

YÖK :Yüksek Öğretim Kurulu

RESİMLER

Resim No	Resim Adı	Sayfa No
Resim 1:	Türkiye'de İlk Efemera Koleksiyonlarına Ait Parça Örnekleri	21
Resim 2:	Efemera Sempozyumu Afişi	24
Resim 3:	Bir Uçak Bileti Örneği	33
Resim 4:	Yabancı Ülke Bilet Efemerası Örneği	36
Resim 5:	The Sleepers Filmi Bilet Sahnesi	39
Resim 6:	Türk Hava Kurumu Son Piyango Çekilişi, 1939-Kasım	43
Resim 7:	Milli Piyango İdaresi İlk Çekiliş, 1940-Yılbaşı	44
Resim 8:	31.12.2006 tarihli Milli Piyango Bileti	45
Resim 9:	Eşya Piyangosu Bileti	47
Resim 10:	Havalimanı Servisleri Biletleri	50
Resim 11:	Hava Taşımacılığı Bileti	51
Resim 12:	Kara Taşımacılığı Bileti	53
Resim 13:	Raylı Sistemler Taşımacılığı Bileti	54
Resim 14:	Deniz Yolu Taşımacılığı Bileti	56
Resim 15:	Tiyatro Bileti	58
Resim 16:	Sinema Bileti	60
Resim 17:	Konser Bileti	62
Resim 18:	Sergi Bileti	63
Resim 19:	Futbol Maçı Bileti	66
Resim 20:	Basketbol Maçı Bileti	67
Resim 21:	Voleybol Maçı Bileti	68
Resim 22:	Ankara Üniversitesi SirsiDynix Kataloglama Programı Genel Görünümü	97
Resim 23:	Milli Kütüphane Kataloğundan Bir Bilet Efemerası Örneği	100

Resim 24:Amerikan Kongre Kütüphanesi Kataloğundan Bir Bilet Efemerası Örneği.102

Resim 25: Washington Tarihi Sitesinden Bir Bilet Efemerası Örneği…….104

Resim 26: Scranton Üniversitesi Baseball Maçı Bilet Efemerası Örneği…….106

Resim 27: Çin Piyango Bileti Efemerası Örneği……..108

Resim 28: Moskova Judo Olimpiyat Oyunları 1980 Bileti Efemerası Örneği…….110

TABLOLAR

Tablo No **Tablo Adı** **Sayfa No**

Tablo 1: Türkiye'de Efemera Tarihi……..20

Tablo 2: Efemera Türleri……...26

Tablo 3: Biletlerin Nitelenme Alanları (Genel)…….32

Tablo 4: Dublin Core Standartları Niteleme Alanları……76

Tablo 5: Dublin Core Standartları Niteleme Alanlarının Açıklamaları ……77

Tablo 6: Dublin-Core Standartlarının 'html' Tablosuna Göre Gösterimi ……....78

Tablo 7: Milli Piyango Bileti'nin 'html' Kodlarıyla Tanımlanması……..79

Tablo 8.1: Dublin - Core Standartlarına Göre Biletlerin Genel Nitelenme Tablosu 1...91

Tablo 8.2: Dublin - Core Standartlarına Göre Biletlerin Genel Nitelenme Tablosu 2...93

Tablo 8.3: Dublin - Core Standartlarına Göre Biletlerin Genel Nitelenme Tablosu 3...97

Tablo 9: Dublin Core Alanlarının, Marc Tabanlı Kullanımı…….98

Tablo 10: Milli Piyango Biletinin, Marc Tabanlı Kullanımı……..99

Tablo 11: Milli Kütüphane Kataloğundan Bir Bilet Efemerası Örneğinin, Dublin Core Alanlarına Göre Tanımlanması…….101

Tablo 12: Amerikan Kongre Kütüphanesi Kataloğundan Bir Bilet Efemerası Örneğinin, Dublin Core Alanlarına Göre Tanımlanması……103

Tablo 13: Washington Tarihi Sitesinden Bir Bilet Efemerası Örneğinin, Dublin Core Alanlarına Göre Tanımlanması …….....105

Tablo 14: Scranton Üniversitesi Baseball Maçı Bilet Efemerası Örneğinin, Dublin Core Alanlarına Göre Tanımlanması…….107

Tablo 15: Çin Piyango Bileti Efemerası Örneğinin, Dublin Core Alanlarına Göre Tanımlanması……109

Tablo 16: Moskova Judo Olimpiyat Oyunları Bileti Efemerası Örneğinin, Dublin Core Alanlarına Göre Tanımlanması……111

I. BÖLÜM: GİRİŞ

İnsanlık tarihi boyunca kurulan, gelişen ve dağılan tüm medeniyetlerin ortaya çıkış ve gelişim hızları, yazının icadıyla paralellik göstermektedir. Yazının bulunmasıyla medeniyetlerin gelişim hızı artmış ve toplumlar yazılı kaynaklarını ortaya çıkarmışlardır. Yazının bulunması ve yazılı kaynakların gelişmesiyle birlikte, insanoğlunun bireysel ve toplumsal ilişkileri sonucunda ortaya çıkan farklı materyallerin toplandığı, tasnifinin yapıldığı, korunduğu ve ihtiyaç duyulduğunda kullanıma sunulduğu mekânlar olan arşivler ortaya çıkmaya başlamıştır. Arşivler, tarihin başlangıcından itibaren farklı yüzyıllarda dünyanın çeşitli coğrafi bölgelerinde kurulan, gelişen ve yıkılan her toplum, devlet ve imparatorluğun kültür hazinesi görevini üstlenmişlerdir. Bu doğrultuda yüzyıllar boyunca dünyanın birçok bölgesinde farklı amaçlarla arşivler inşa edilmiştir. "*Arşivler, devletlerin, milletlerin haklarını ve milletlerarası ilişkilerini belgeleyen, koruyan birinci el kaynaklardır"* (Rukancı, 1998, s. 8). *"Arşivlerin en büyük özelliği, sosyal ve beşerî bilimler için ilk elden kaynak olmalarıdır. Bundan dolayıdır ki, bir devletin ve milletin tarihi, devlet ve millet hayatının öz çizgileri arşivlerinde gizlidir*" (Şahin, 2006, s. 2). Rukancı ve Şahin'in de vurguladıkları gibi arşivler, devletlerin ve milletlerin geçmişleri ile gelecekleri arasında köprü görevi görmektedir; arşivciler ise milletin hafızasının hangi belgelerden oluşacağına karar vermektedir.

Günümüzde arşivler genel olarak devlet arşivleri ve özel arşivler olarak iki gruba ayrılmışlardır. Devlet arşivleri, devletin resmi arşivleridir. Özel arşivler ise özel şahıs, kurum ve vakıflara ait olan arşivlerdir. İsmet Binark tarafından hazırlanan Arşiv ve Arşivcilik Bilgileri (1980, s. 245) adlı eserde özel arşiv, "*arşiv belgesi*

muhtevasında olup da kamu kurum ve kuruluşları dışında kalan gerçek kişiler ile tüzel kişiler elinde bulunan benzeri belgelerden meydana gelen arşivdir. Aile, şahıs, banka vb. arşivler özel arşivlerdir" şeklinde tanımlanmaktadır. Özel arşivler, farklı koleksiyonlardan meydana gelirler. Koleksiyonculuk, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 26. Maddesi doğrultusunda gerçek ve tüzel kişilerin koleksiyonlar meydana getirebilmesidir. *"Koleksiyoncuların başvuru koşulları ile uymaları zorunlu usul, esaslar ve bunların gözetim, denetim ilkeleri 'Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıkları Koleksiyonculuğu ve Denetimi Hakkında Yönetmelik' hükümleriyle belirlenmiştir. Faaliyetlerini Kültür Bakanlığına bildirmek ve ilgili yönetmelik gereğince taşınır kültür varlıklarını envanter defterine kaydettirmek zorunda olan koleksiyoncular, ilgili müzeye tescil ettirmek ve 15 gün önce bakanlığa haber vermek şartı ile koleksiyonlarındaki her türlü eseri kendi aralarında değiştirebilir veya satabilirler"* (“Koleksiyonculuk”, 2019).

Koleksiyonculuk tarihine bakıldığında, çok farklı yapıda materyallerin koleksiyonlarının yapıldığı görülmektedir; para, pul, eski eşya, dergi, gazete, cd, dvd, videokaset, efemera vb. Bu materyallerin içerisinde efemera önemli bir yere sahiptir ve koleksiyonculuk faaliyetlerinin gelişmesini sağlayarak, farklı materyallerinde koleksiyonlara kazandırılmasının önünü açar. Efemera koleksiyonlarında; afişler, biletler, posterler, broşürler, etiketler, faturalar, hatıra madalyonları, her çeşit ilanlar, menüler, programlar, reklamlar, ticari ve tebrik kartları vb. basılmış veya yayınlanmış birçok parça bulunmaktadır. Tüm bu materyaller yanında, özel gruplar tarafından toplanan antik koleksiyonlara adanan dergiler ile benzer enteresan antik kapı kolları, hatıra kalan görsel hatıratlar ve diğer çeşitli materyallerde efemera kapsamında kabul edilebilirler.

Efemera malzemelerinin ortak özellikleri olarak; günlük ve/veya anlık bilgi verebilmeleri, kolay toplanabilmeleri, maddi değerlerinin çok yüksek olmaması vb. faktörler sayılabilir.

Efemera malzemelerinin toplanmasında ki ortak gaye, günümüzde sosyal ve kültürel tarih araştırmaları üzerine yoğunlaşan araştırmacılar için önemli ve alternatif araştırma kaynakları ortaya koyabilmektir. Böylece efemeraya ilgi duyan tüm araştırmacıların yararlanabileceği ve gelecekte de literatür ve içerik olarak katkıda bulunabilecekleri bir koleksiyon ortaya koyulabilir.

I. 1. Amaç

Teknolojinin gelişmesi ve teknolojiye dayalı araçların günümüzde sürekli ilerlemesiyle birlikte, tüm bilgi kaynaklarının (basılı, elektronik vb.) günün şartlarına uygun duruma getirilmesi gerekmektedir. Basılı, elektronik veya başka bir formatta olan her türlü materyalin de çağın koşullarına uyabilmesi için, alanında uzman kişiler tarafından ele alınmaları ve düzenli şekilde güncellenmeleri gerekmektedir. Düzenli şekilde güncellenen bilgi, bilgi toplumuna geçişi de hızlandıracaktır. "*Bilgi toplumunda bilgi temelli üretim, bilgi hizmetleri sektörünü ve bilgi profesyonellerinin üstlendikleri görevi, toplum içerisindeki dağılım oranını da etkilemiştir. Bilgi toplumunda rolleri değişen meslek grupları, bilgisayar programcıları, çözümleyiciler, yayıncılar, kütüphaneciler, halkla ilişkiler uzmanları, sosyal bilimciler ve bürokratlardır. Bu meslek gruplarının ortak özellikleri bilgi üretmeleri, düzenlemeleri ve bilginin yayımını gerçekleştirmeleridir"* (Anameriç ve Rukancı, 2004, s. 334).

Bilgi yayımında çeşitli bilgi kaynaklarından yararlanılabilir. Bu bilgi kaynakları içerisinde, efemera önemli bir yere sahiptir. Efemera toplayıcılığı, uzmanlık isteyen özel

bir merak alanıdır ve kendine özgü bir arşiv faaliyetidir. Araştırmacılar, özel arşivlerden yararlanırlar.

Özel arşivler, araştırmacılara istek duydukları verileri sağlayabilme potansiyeli taşıyan önemli belgeler içermektedir. Özel arşivlerin bir kısmında kaynaklar eksik olabilir. Bu nedenden dolayı, araştırmacıların tüm sorularına veya bilgi arayışlarına olumlu cevap verebilmek mümkün olamamaktadır. Fakat kullanıcıların kütüphanecilik etik kurallarına dayanarak, edinim hissettikleri bilgilere sınırsız erişim hakları vardır. *"Kullanıcıların bilgi erişim hakkı; ırk, dil, din ve yaş, cinsiyet, ekonomik durum vb. statü ayrımları gözetmeksizin her şekilde sağlanmalı ve engeller olmamalıdır"* (Kurulgan, 2015, s. 56).

Bilet efemerası, içerdiği arşiv materyallerinin aracılığıyla bilgiyi bir araya getirir ve kullanıcıların bilgiye erişiminde de yararlı olur. Bilet efemerası ile çeşitli arşiv materyallerin bağlantısının kurulması da önemlidir.

Tezin bu durumlar göz önüne alınarak yazılmasının amacı: 'Türkiye'de bilet efemerası koleksiyonlarının mevcut durumunun ortaya koyulması; çeşitli tanımlama problemlerinin çözülmesi ile korunma, restorasyon, kataloglanma ve dijitalleştirilme süreçlerinin hangi aşamada olduğunun belirlenmesidir'.

I. 2. Kapsam

Bu çalışmanın kapsamı doğrultusunda öncelikle; efemeranın tanımı yapılmış, efemeranın tarihçesi ve türlerine değinilmiştir. Daha sonra biletlerin tanımı yapılmış, farklı bilet türlerinin nitelenmesi üzerinde durularak, bilet efemerasının fiziksel özellikleri ortaya koyulmuştur. Çalışmanın devamında biletlerin nitelenme yöntemlerine

dayanarak, çeşitli bilet efemerası türlerinin aralarındaki benzerlikler ve farklılıklar belirlenmiştir. Çalışma genelinde tezin ana konusu olan bilet efemerası konusu ön plana alınmış ve diğer efemera türlerine detaylı şekilde değinilmeyerek, konu dışına çıkılmamaya özen gösterilmiştir. Çalışmanın sonucunda, bilet efemerasının bilgi ve belge yönetimi bilimine sağlayabileceği bilgisel değerler ortaya koyularak, bilet koleksiyonlarının geleceğe yönelik olarak geliştirilmesi için farklı öneriler sunulmuştur. Çalışmanın kapsamı ve sınırlılığı doğrultusunda, genellikle Türkiye'de bulunan bilet efemerası koleksiyonları incelenmiştir. Çalışmanın içeriğine katkı sağlayabilmek amacıyla bazı başlıklarda sınırlı olarak yabancı ülkelerdeki uygulama örnekleri üzerinde de durulmuştur. Öneriler kısmında, yurtiçi-yurtdışı örnekleri karşılaştırılmış ve eksik olan bilgilerin tamamlanması için öneriler ortaya koyulmuştur.

Tezin adının 'Türkiye'de Özel Arşiv Türü Olarak Bilet Efemeraları' olarak belirlenmesinin temel nedeni efemera teriminin çoğul ifade eden durumu bilinmesine rağmen; meslek içi/dışında daha ziyade köken ve anlamına ekleme yapılarak 'efemeralar' olarak kullanılmasıdır. Tezin içeriğinde birçok bilet efemerası örneği ele alındığından dolayı, bu durum da çok göze batacak durumda sayılmayabilir.

Çalışma tamamıyla, Ankara Üniversitesi Tez Yazım Yönergesinin getirdiği kurallara uygun olarak hazırlanmıştır. Ankara Üniversitesi Tez Yazım Yönergesine uygun bir şekilde tezin bitiş bölümüne, Kaynakça, Ekler, Özet ve Özgeçmiş bölümleri eklenerek çalışma sona erdirilmiştir.

I. 3. Varsayımlar

Türkiye'de bilet efemerası koleksiyonlarının oluşturulması ve geliştirilmesine yönelik ortaya koyulan çok kapsamlı bir proje ve/veya akademik çalışma yoktur. Farklı

bilgi kaynakları üzerinde yapılan araştırmalar sonucunda bu konuyla ilgili bilimsel makale ve akademik teze de rastlanmamıştır. Buna bağlı olarak çalışmanın varsayımları (hipotezi) olarak şunlar öne sürülebilir:

- Türkiye'de bilet koleksiyonu oluşturan bilgi ve belge yöneticileri arasında iletişim kopuklukları, fikir ayrılıkları ve materyal biriktirme konusunda eksiklikler ve farklılıklar bulunmaktadır. Literatür tarandığında, genelde efemeranın nitelenmesi, özelde de biletlerin bilgisel değerlerinin ortaya koyulması konusunda standart bir formatın ortaya koyulmadığı açıkça görülmektedir.

- Bu bağlamda biletlerin; efemeral değerleri (value), toplanmaları, kataloglanmaları ve imhaları konusunda da standart bir format yoktur.

I. 4. Yöntem

Çalışmanın oluşturulmasında araştırma yöntemi olarak, nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemin uygulanması için de literatür taraması, gözlem ve görüşme yöntemleri ile veri toplanmıştır. Nitel araştırma Yıldırım ve Şimşek (2008, s. 39) tarafından *"gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma"* olarak tanımlanır. Literatür taraması ile çalışmanın konusuna giren ve ulaşılabilen yerli ve yabancı kaynaklar taranarak analiz edilmiştir. Literatür taramasında bilgi kaynakları olan kitap, dergi, elektronik makale, rapor, yönetmelikler, gazete haber kupürleri ve web sayfaları incelenmiştir.

25-27 Nisan 2018'de Ankara Neva Palas Hotel'de gerçekleştirilen 'Birinci Uluslararası Efemera Çalışmaları Sempozyumuna' katılım yapılarak; çeşitli kurumlardan sunumcu olarak katılan akademisyenlerin sunumları takip edilmiş ve tezle ilgili bilgiler not edilmiştir. Bu bilgiler atıf verme kurallarına uygun şekilde tezde kullanılmıştır. Bilet efemerasının toplanabilmesi amacıyla çeşitli sanatsal faaliyetlere katılım sağlanmış ve farklı amaçlarla yapılan yolculuk biletleri de arşivlenmiştir. Demiryolu biletlerinin bulunması konusunda, İngiltere de bir süre bulunmuş olan akademisyen meslektaşlardan yardım alınmıştır. Çalışma sürecinde, literatür taraması ile toplanan tüm materyaller yorumlanmış ve çeşitli diğer kaynaklarla desteklenerek çalışma tamamlanmıştır.

I. 5. Düzen

Tez, Beş Bölümden oluşmaktadır. Tezin birinci kısmını kapsayan giriş bölümünde: tezin amacı, tezin kapsam ve varsayımları, tezin yöntemi ve veri toplama teknikleri, tezin düzeni, çalışmada yararlanılan kaynakların terminolojik olarak ele alındığı bölüm yer almaktadır.

İkinci bölümde, efemera kavramı tanımlanmış, tarihçesine değinilmiş ve türleri ile özellikleri anlatılmıştır.

Üçüncü bölümde, bilet türleri ve nitelenmeleri konusu geniş açıdan incelenmiştir.

Dördüncü bölümde, biletlerin nitelenmesinde üst veri standartları konusu işlenmiştir.

Sonuç bölümünde, tezde işlenen konunun genel analizi yapılmış; Öneriler bölümünde ise, çalışmanın üzerinde durduğu probleme ilişkin çözüm önerileri verilmiştir. Tez; Kaynakça, Ekler, Özet ve Özgeçmiş bölümleriyle bitirilmektedir.

I. 6. Kaynaklar

Çalışmada verilerin elde edilmesi amacıyla, yerli ve yabancı veri tabanları üzerinde literatür taraması yapılmıştır. Tezin konusunun özgün bir tez konusu olduğu bilinmesine rağmen, bu konuda daha önceden yapılan akademik çalışmaların (makale, tez vb.) olabileceği varsayımıyla YÖK Tez Merkezi Veritabanı da taranmıştır. Tezin literatür kısmında yararlanılan Türkçe kaynakların sağlanması amacıyla;

- Ankara Üniversitesi Çevrimiçi Kataloğu (katalog.ankara.edu.tr),
- Milli Kütüphane Çevrimiçi Kataloğu (https://kasif.mkutup.gov.tr/),
- TO-KAT (Ulusal Toplu Katalog),
- Bilgi Dünyası Dergisi (2000-),
- Türk Kütüphaneciliği Dergisi (1987-),
- Google Akademik Veritabanı,
- Dergi Park sitesi,
- BBY Tez Arşivi sitesi,
- Türkiye Akademik Arşivi (Ulakbim Arşiv),
- Researchgate.net, Academia.edu vb. elektronik makale ve bildiri takip siteleri,
- Kültür Bakanlığı E-Kitap Arşivi,
- Çeşitli efemera koleksiyonu siteleri (peramezat, efemeratürk, eroncoins vb.)' taranmıştır.

Yabancı literatürdeki çalışmalara erişim amacıyla;

- EBSCOhost,
- ISI-Web of Knowledge,
- Science-Direct,
- JSTOR,
- DOAJ,
- Social Science Research Network,
- Index Copernicus,
- Asos Index,
- ResearchBib,
- Statista,
- Emerald,
- Library and Information Science & Technology Abstracts' vb. dizin ve veri tabanlarından yararlanılmıştır.

Terimlerin tanımı için, Belge Yönetimi ve Arşiv Terimleri Sözlüğünden yararlanılmıştır. Tezin genel düzeni konusunda, Sayın Tuğçe Kozan'ın (2016) Türkiye'de Yazma Eser Kütüphanelerinin Organizasyonu isimli yüksek lisans tezi ile Sayın Aykut Kaya'nın (2015) Efemera Koleksiyonlarının Derlenmesi, Tanımlanması, Erişimi ve Korunması: İstanbul Üzerine Bir İnceleme isimli yüksek lisans tezlerinden yararlanılmıştır. Konunun genişletilmesi ve Dublin-Core konusunun ele alınması konusunda, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümünden Sayın Doktor Öğretim Üyesi Mustafa Bayter'in Web sitelerinin kimliklenmesi: Üst veri (metadata) kitabından yararlanılmıştır. Tezin yazımında Ankara Üniversitesi Tez Yazım Yönergesi kurallarına uyulmuştur. Atıflar ve kaynakçanın hazırlanmasında, APA Style (güncel versiyon) kullanılmıştır.

I. 7. Terimler

Açık Erişim: Okuyuculara, literatüre ilişkin kaynakları bulmaları ve onlardan yararlanmaları için ortaya koyulan ölçülebilir yeni görünürlük ortamlarıdır (Çelik, Buğan ve Keten, 2012, s. 2).

Arşiv: Özel ve/veya tüzel kişiler tarafından üretilen veya alınan, arşivsel değere sahip belgeleri belirli standartlar dâhilinde seçme, koruma ve kullanıma sunmaktan sorumlu kurum ve bunların saklandığı yerdir (Belge Yönetimi ve Arşiv Terimleri Sözlüğü, 2009, s. 4).

Arşivci: Arşivlerin idaresiyle ve/veya arşivlerin yönetimiyle profesyonel olarak uğraşan kimsedir (Ataman, 1995, s. 6).

Derme: Bir kişi veya kurum tarafından ortak bir fiziki veya elektronik ortamda bir araya getirilmiş, erişim kolaylığı açısından aynı sistematik düzen içerisinde sınıflandırılmış belgeler topluluğudur (Belge Yönetimi ve Arşiv Terimleri Sözlüğü, 2009, s. 15).

Efemera: Oldukça farklı türdeki ve içerikteki çok çeşitli materyale verilen ortak isimdir. İnsanlığın belgesel mirası arasında sayılabilecek önemli kaynaklar içerisinde yer alan efemeranın, özellikle günümüz sosyal tarih araştırmalarında yararlanılan bir kaynak oluşu, giderek ün kazanmasını sağlamıştır (Somer ve Keskin, 2012, s. 444).

Kurumsal Açık Arşiv: Bir kurum ya da kuruluşun çalışanları tarafından üretilen bilimsel bilginin derlendiği ve internet ortamında isteyen herkesin serbestçe erişimine izin verildiği arşiv sistemidir (Atılgan, 2006, s. 34).

Kütüphane: Kütüphaneler ile belge bilgi merkezleri, hizmet verdikleri kullanıcı kesimlerinin gereksinimlerini karşılamak amacıyla sistemli ve düzenli olarak belge ve bilgi sağlayan, bunları işlemden geçirerek en uygun biçimde ve en kısa sürede yararlandırmaya sunması beklenen merkezlerdir (Yontar, 1995, s. 1).

Sayısallaştırma: Her türlü fiziksel materyalin görüntülerini işletim sistemlerinin tanıyabileceği sayısal kodlara dönüştürme suretiyle depolamadır (Odabaş, 2013, s. 7).

Semantik Web (3.0): Yapay zekâ olmamakla beraber, yapay zekâ teknolojileri kullanabilen bir teknolojidir (Türkyılmaz, 2008, s. 325).

Üst Veri (Metadata): Elektronik belgelerin yapısını, elemanlarını, ilişkilerini ve diğer karakteristik özelliklerini açıklayan verileri tanımlayan veridir (Defense Information Systems Agency, 2002 s. 21).

Web 2.0: Temelini oluşturan uygulamalar; bloglar, wikiler, RSS beslenmeleri, kullanıcı etiketleme, folksonomiler, sosyal imleme, sosyal ağlar, anlık mesajlaşma, kullanıcı yorumları, derecelendirmeler, özetler, podcastler, videocastler, atıf servisleri, ve video yayınlarında kullanılan tekniklerdir (Davis, 2009, s. 17).

II. BÖLÜM: EFEMERA

II. 1. Efemera Kavramı

Efemera kelimesi, Yunancadan türemiştir. Epi; boyunca ve Hemera; gün kelimelerinin birleşiminden oluşmaktadır. Kelimenin kökeni terminolojik açıdan yeni değildir. Efemera terimi, zoologlar tarafından yalnızca bir gün yaşayacak böcekleri (bir gün böceği) tanımlamak için uzun süredir kullanılmaktadır. Bu böceklerin dünyaya gelişi ile dünyayı terk edişi arasında oldukça kısa bir süre bulunmaktadır. Böceklerin ömrü boyunca geçen bu süre, Batı dillerinde ömrü çok kısa olan olayları belirtmekte kullanılmıştır.

The Oxford English Dictionary Online'da ("Ephemera", 2018) efemera tanımı şu şekilde yapılmıştır: *"16. yüzyıl sonlarında tekil haliyle bir günde solan çiçek, ya da ömrü çok kısa süren böcek anlamında kullanılmışken; 18. yüzyıl sonlarında kısa süreli ilgi çeken şeyler ya da kişiler için de kullanılmıştır".* Diğer bir efemera tanımı ("Efemera Tanımı", 2018) şu şekilde yapılabilir: "*Efemera; tek bir şarkı ile meşhur olarak kısa bir süre içerisinde unutulan bir müzik grubunu göstermekte de kullanılabilir. Sabun köpüğü deyimi, tam bu tür durumları tanımlamakta kullanılmaktadır".*

International Council on Archives'in (Uluslararası Arşiv Konseyi) Dictionary of Archival Terminology (1984, s. 70) adlı arşiv terimleri sözlüğünde efemeradan "*bazen örnek ya da simge olarak saklanan, geçici değerdeki resmi olmayan belgeler"* olarak bahsedilmektedir. The Ephemera Society tarafından otuz yıldır genellikle kullanılmakta olan efemeraya ilişkin tanım hakkında Rickards (1988, s. 21) şunu söylemiştir: "*Günlük hayatın geçici olmayan, geçici belgeleridir*". Shopkeepers'a (2001, s. 14) göre ise

efemera, "*kütüphanenin menfaatleri içinde olmayan, hiçbir edebi ya da sanatsal değere sahip olmayan malzeme olarak, kasıtlı olarak belirlenmiştir"*.

Young (2003, s. 25) efemera hakkında, *"özel sınırlı amaçlar veya etkinlikler için tasarlanan, genelde kitaplardan daha az değerli olan ve özellikle sürekli devam eden popüler kültür çalışmaları için araştırma değeri taşıması nedeniyle kütüphaneler ve arşivler tarafından muhafaza edilen basılı yapıtlardır*" tanımlamasını yapmaktadır. 2003 yılında yayınlanan Chartered Institute of Library and Information Professionals Raporu'nda (2003, s. 2) efemera için, *"bir koleksiyoncunun topladıkları dışında, uzun süreli niteliği taşımayan basılı şey"* denilmektedir. Jones'a (2015, s. 14) göre efemera, "*yalnızca kısa bir süre kullanılan veya tadı çıkarılan şeyler olarak tanımlanabilir. Bunlar, başlangıçta yalnızca kısa vadeli faydalılık veya popülerliğe sahip olması beklenen araçlardır*".

Belge Yönetimi ve Arşiv Terimleri Sözlüğü'nde (2009, s. 27) efemera "*kısa ömürlü belge; genellikle örnek veya model olarak tutulan, geçici değere sahip resmi olmayan belgeler*" olarak tanımlanmaktadır. Somer ve Keskin'e (2012, s. 444) göre ise efemera, "*oldukça farklı türdeki ve içerikteki çok çeşitli materyale verilen ortak isimdir. İnsanlığın belgesel mirası arasında sayılabilecek önemli kaynaklar içerisinde yer alan efemeranın, özellikle günümüz sosyal tarih araştırmalarında yararlanılan bir kaynak oluşu, giderek ün kazanmasını sağlamıştır. Efemera geçmişle ilgili olarak, onları üretenlerden çok daha fazla şeyi açıklarlar*". Keskin'in[1] ("Arşivcinin Efemerası", 2019) sunumuna göre "*efemera, genellikle devamı olmayan bir belge üretim tarzına sahip olmakla birlikte; üretenlerin anlık psikolojileri ve geçici organizasyon karakteri taşırlar. Süreklilikleri çoğunlukla olmadığından dolayı, devamlılıkları sınırlıdır. Geçici*

[1] bkz. Prof. Dr. İshak Keskin'in Arşivcinin Efemerası adlı sunumu.

organizasyonların kurumsal bir çaba ile belge üretmek amacı olmadıklarından dolayı, efemeranın belge üretmek anlamında tepkiyi gerektirmeyen bir özelliği bulunmaktadır. Arşivciler, belge düzenleme aşamasında provenans ilkesine uygun hareket etmeye özen gösterirler. Fakat efemera konusunda arşivcilerin böyle bir zorunluluğu yoktur. Bu durumun nedeni, efemeranın kurumsal bir devir süreciyle teslim alınmamasıdır. Genellikle saha taramasıyla alınan efemera böyle bir bakış açısına neden olmaktadır".

Daha önceki efemera tanımlarından da faydalanılarak, efemera en geniş biçimde şu şekilde tanımlanabilir: Efemera, günümüzde yalnızca kısa bir süre boyunca geçerli olan belgeleri normalde ilişkili oldukları olay veya durumun gün veya günlerinde tanımlamakta kullanılmaktadır. Fakat son yıllarda koleksiyonerler tarafından çeşitli yollarla elde edilerek özenle biriktirilmelerinden dolayı; zaman içerisinde kelime anlamında da değişimler olmuştur. Efemera, günlük yaşam içerisinde kullanılan ve bazı durumlarda önem verilmeyip çöpe atılabilen fakat koleksiyoncular tarafından özenle biriktirilen malzemelerin bir koleksiyonudur.

Efemeranın toplanması, kişisel ilgi, kurumsal ilgi ve sivil toplum kuruluşlarının (STK) ilgisi vb. bireysel veya ortak etmenlere bağlı olarak değişim göstermektedir. Fakat ortak bir noktada, birçok parça hemen hemen gerçekten benzerdir. Efemeranın toplanması kolaydır, arşivci hangi konumda görmek isterse orada toplanmasını sağlayabilir. Koleksiyonlar çok popüler olanı takip eden diğer koleksiyoncuları tatmin edemez; fakat materyallerin tarihten taşınarak gelen resmi bir perspektifte sezilmesini ve görülmesini sağlar. Arşivciler kayıt koruyuculardır. "*Arşivciler, efemera türünün bağlı olduğu dönemin dili, söylemleri, estetik anlayışı, sanatsal özellikleri, siyasi ve ekonomik yapısı, inanışı gibi pek çok bilgiye efemera vasıtasıyla ulaşabilmektedirler*" (Somer ve Keskin, 2013, s. 217).

Anameriç ve Rukancı ’ya göre (Geçici Belgelerin Kalıcı Etkisi, Birinci Uluslararası Efemera Çalışmaları Sempozyumu, 2018) *“efemeranın önemli özellikleri kısa süreli/belirlenmiş/ilan edilmiş tarihi olmasıdır; yani geçerlik süresi olmasıdır. Geçerlik, hükmü yürüme anlamındadır ancak efemera için bu süre/tarih üretim amacına yönelik olarak değişmektedir. Efemera için, tedavül tarihi, dağıtım tarihi vb. ibareler bundan dolayı kullanılamaz. Efemera doğulmaz, efemera olunur”.*

II. 2. Efemeranın Tarihsel Gelişimi

Dünya tarihinde ilk olarak 17. yüzyılda efemera malzemelerini bir araya getirme, toplama, biriktirme ve onlardan koleksiyon kurma fikri ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu dönemde, kendilerine efemeristler ismini uygun bulan ve efemera tarzı belgeleri toplamaya kendini adamış araştırmacılar, efemera toplama konusunda kişisel çalışmalarına başlamışlardır. Kişisel araştırmalar sonucunda, efemera toplanması konusunda ilk uğraşlar meyvesini vermeye başlamıştır. İlk araştırmacılar ekonomik olarak güçlü veya maddi olarak aileleri tarafından desteklenen (geçim sıkıntısı olmayan aristokrat sınıf üyeleri) kişilerdir. "*İlk efemera koleksiyonculuğunu yapan kişi, 1660 - 1669 yılları arasında Londra’da donanma komutanı olan 'Samuel Pepys’dir'. Pepys, tarihin bilinen ilk efemeristi olarak bilinmektedir. Pepys, çeşitli edebiyat ürünleri ve etiketler toplamıştır"* (“Pepys”, 2018). Pepys'den ayrı olarak, dünyadaki başka efemeristler de 17. yüzyıldan itibaren efemera toplamaya başlamışlardır. Dünyadaki efemera topluluklarının bu şekilde başladığı söylenebilir.

17. yüzyılda Pepys'den ayrı olarak, John Bagford ve John Selden de efemera toplamışlardır. "*John Bagford, kitap kapakları biriktirmiş bir efemeristtir*" (“Bagford”, 2018). Amerika’nın en önemli efemeristlerinden birisi de 1749-1831 yılları arasında yaşayan Isaiah Thomas’tır. Thomas aynı zamanda Amerika Antikacılar Derneği’nin de

kurucusudur. Thomas'ın koleksiyonunda, 2.000.000'a yakın gazete bulunmaktadır. "*19. yüzyılda Sarah Bankes ve Baron Anselm Salomon von Rothschild kartvizit biriktirmiş; 20. yüzyılda ise Sir Ambrose Heal ve John Johnson gibi pek çok koleksiyoncu da efemera toplayıp kendi koleksiyonlarını oluşturmuşlardır*" (Somer ve Keskin, 2012, s. 107). "*Dünya müzeleri tarafından ilk ciddiye alınan efemerist ise, Jefferson Burdick'tir. Okul yıllarında sigara ve sakız kâğıtları toplayarak işe başlayan Burdick kısa bir süre sonra kâğıtla ilgili her bir şeyi toplamış, milyonlara varan görkemli bir koleksiyonun sahibi olmuştur. Tüm koleksiyonunu sağlık nedenlerinden ötürü New York'taki Metropolitan Müzesi'ne armağan etmiştir. Bu koleksiyon halen müzenin baskı bölümünde sergilenmektedir"* ("Burdick", 2018).

Dünyada, 1960'larda Oxford'daki Bodleian Kütüphanesi tarafından efemera toplama kararı alınmıştır. 1968 yılında Bodleian Kütüphanesi elinde bulunan efemera koleksiyonuna, John Johnson Koleksiyonu'nu da eklemiştir. Dünya çapında ünlü bir kütüphane tarafından yapılan eklemeyle birlikte efemeraya olan ilgi artmış ve bu durum dünyada efemera koleksiyonculuğuna yönelik bakış açısına olumlu katkı sağlamıştır. *"John Johnson Koleksiyonunda taç giyme davetiyesinden, sokaklarda satılan şarkı sözlerine dek her bir şey bulunmaktadır"* ("The John Johnson", 1971, s. 3).

14 Mart 1992'de Toronto Globe & Mail'de, efemeranın dünyasına büyüleyici fikirler sunan Parça: Dustbin'in Tarihi (Stuff: History of Dustbin) başlıklı bir yazı çıkmıştır. İngiltere'de 1975 yılında Maurice Rickards tarafından Efemera Derneği'nin oluşumu hareketine başlanmıştır. 1975 yılından bu yana Efemera Topluluğu Ephemerist adlı üç aylık bir bülten yayınlamaktadır ve genelde efemeranın etkileşim içindeki varlığını savunan 1000 üyeli bir organizasyon haline gelmiştir. Efemera dernekleri zaman içerisinde, Kanada, Amerika Birleşik Devletleri ve dünyanın başka yerlerinde de

kurulmuştur. İlk dernek, The Ephemera Society adıyla 1975'te İngiltere'de kurulmuştur. Bu derneği, Ottawa Collectors Society, Ephemera Society of America (1980), Ephemera Society of Australia (1987) ile Ephemera Society of Canada (1989) dernekleri takip etmiştir. "*Bu derneklerin bağlantılı olması ve örgütler arasında iş birliğini geliştirmek üzere, 'Uluslararası Efemera Konseyi (International Ephemera Council)' oluşturulmuştur*" (Sally de Beaumont, 2010, s. 396). Sonuç olarak, International Council of Ephemera (Uluslararası Efemera Konseyi) bir bireysel varlık olarak Avustralya, Kanada, A.B.D. içindeki yan kuruluşlarla birlikte ve dünyada başka yerlerde kurulan derneklerle birlikte bir bütün olarak oluşmuştur.

Rickards, Globe and Mail adlı eserinde sosyal tarihte tükenmeyen bir merak tanımlamış ve tarihi soruşturmalara yeni yöntem belirlemiştir. Rickards (1988, s. 27) efemeranın toplanma nedeni olarak şu kelimeleri ifade etmektedir: "*Biz toplum uğruna toplamıyoruz. Biz topluyoruz çünkü efemera sosyal tarihe ışık tutabilir; tarihe ilgisizliği sık sık giderebilir. Tarihi oldukça merkezi düzgün bir şekilde ayırt etmemizi sağlayabilir".*

1990 yılında A.B.D. Efemera Derneği Başkanı Barbara Rusch, bir dernek toplantısında üyelerine iki soru yöneltmiştir. Üyelere yöneltilen sorular şunlardır: - Özel koleksiyonların aksine, çalıştığınız kurumların içinde de olağanüstü parçalar var mı? Koleksiyoncular, araştırmacılara koleksiyonlarını açıyorlar mı? - Bu önemli sorulara, dernek üyeleri tepkisiz kalmışlardır. Aslında bu tür sorular üyelerin aralarında ilk başta şaşkınlıkta yaratmıştır. Bunun üzerine, Kanada Efemera Derneğinin Başkanı Barbara Rusch, kendi sorularına kendisi cevap vermiştir. Koleksiyondaki tüm efemera modelleri, geçmişle iletişim kurabilmenin birer parçası durumundadırlar. Bu koleksiyonlar, herkese açılmalıdır. 1990 yılında Ontario Arşivciler Derneğinin yıllık

konferansında efemera gibi arşivsel dokümanlar tek bir oturumda ele alınmıştır. Gündemde iki konu tartışılmıştır. Konulardan birisi arkeologların kentsel site kurmak için seçtikleri bilgisayarlı uygulamaları tartışmak; diğeri de sosyal yardım programları içinde kullanılan diğer arşivsel efemera materyallerini tartışmaktır. Konferansta üç konuşmacıdan birisi olan Syd Charendoff, bir efemerist kimlik kartına sahiptir. Charendoff bir toplayıcı, yazar ve özellikle İkinci Dünya Savaşı hatıraları meraklısı olan heyecanlı bir arşivcidir. Charendoff kendisine ait arşivin, benzersiz olduğunu iddia etmiştir. Kendi döneme ait son derece değerli efemeralık materyallerle birlikte; savaş dönemi lambaları, zafer günü oyunları ile ilgili posterler ve takvimler, basılı Kanada Hükümeti Savaş Bilgilendirme Panosu Kartları vb. materyallere sahipti. Konferans sonunda, arşivinin araştırmacılara yardımcı olacağını ve arşivini Kanada Ulusal Arşivine bağışlayacağını belirtmiştir.

Eylül 1992'de A.B.D.'nin Montreal şehrinde A.B.D. Arşivciler Derneğince yapılan Yıllık Konferansta, Kanada Ulusal Arşivlerinde efemera materyallerinin elde edinimi ve oluşturulması konusu üzerine toplantı yapılmıştır. Toplantıda, arşivlerde efemera konusuna bir kısım zaman ayrılmıştır. Bu toplantıya iştirak eden efemeracılar arasından iki farklı grup ortaya çıkmıştır. İki grubunda efemera ile ilgili farklı fikirleri vardır. İlk grup efemera kullanıcıları; ikinci grup ise efemera kullanımı üzerinde durmuşlardır. Bu grupların başını çeken ve içerikler hakkında farklı eleştiriler sunan iki profesyonel koleksiyoncu olan İngiltere Columbia Üniversitesi Özel Arşivcisi George Brandak ve Kanada Ulusal Arşivi Elyazmaları Bölümünden Brian Murphy toplantıya önemli katkıda bulunmuşlardır. *"Belirli tür efemera için, her biri kendi yayınlarına sahip uzmanlaşmış organizasyonlar geliştirilmiştir. Kartpostal ve diğer efemera koleksiyonlarında on yıldan fazla süredir ilginç çeşitli tema veya konularla ilgili*

reklamlarla dolu bir gazete yayınlanmıştır. Kartpostal toplayıcılarına da "deltiologists" unvanı verilmiştir" (Burant, 1995, s. 5).

Efemeraya karşı olumlu gelişen tutumların yanı sıra olumsuz tutumlar ve şüpheci tavırlarda vardır. Belgeler, eski yıllardaki bakış açılarından dolayı zarar görmüştür ve yeni döneme de bu durumda geçiş yapmışlardır. Hatta bazı efemera malzemeleri günümüze kadar da ulaşamamıştır. Bu durum efemera arşivlerinin güncel durumu açısından olumsuzdur. Aynı zamanda bazı arşivcilerin efemeraya ön yargılı olarak bakmalarına da sebep olmuştur. Bu olumsuz durumları engelleyebilmek amacıyla efemera malzemelerinin dijitalleştirilmesi önemlidir. Efemera malzemelerinin dijitalleştirilmesi konusunda araştırmacıların farklı görüşleri mevcuttur. *"Yaratıcı kültür efemerayı dijital medya statüsüne koymakla birlikte; özel arşivleme uygulamaları ve süreçleri ile de karakterize etmiştir. Kültürler, dijital arşivler vasıtasıyla yaratıcı kültüre dönüşür ve medya teorisinin dijital platformda ne işe yaradığıyla ilgili genelleştirilmiş iddiaların çözülmesini de sağlar"* (Lothian, 2012, s. 5). Chun (2011, s. 42) efemeranın dijital arşivin içindeki çelişkili tanımına değinmiş ve şöyle demiştir: *"efemera, kalıcılığı kısa bir ömür; geçici önem ile önemsizliğin sonsuza dek sürdüğü ve hayati önemi olan şeylerin her an kaybolabileceği güvenilmez bir hafızanın zamansal durumudur. Onun özelliklerinden bir tanesi insani ve kişisel olan depolama ile teknolojik olan anıların birleşimidir"*. Muñoz'e (1996, s. 24) göre efemeranın dijitalleştirilmesinin önemi: "*bir performansın ardından kalan şeylerin hepsi, şeyin kendisinin değil, kesinlikle ortaya çıktıklarının bir kanıtıdır. Epistemolojik temellere dayanmaz, bunun yerine izlerin, parıltıların, artıkların ve nesnelerin lekelerini izlemekle ilgilenir. Efemera yaşanmış tecrübelerin izlerini ve yaşanmış tecrübelerin performanslarını gösterir*".

Dünyada efemeranın tarihi üzerindeki incelemelerde görülmektedir ki, efemeranın tüm dünyadaki araştırmacılara ulaşabilmesi gerekmektedir. Bunun yanında, efemeranın daha geniş ve farklı kullanıcı gruplarına ulaşabilmesi de öncelikli bir konudur. Sınırsız bilgi yayımının sağlanması açısından efemeranın dijitalleştirmesi önemlidir. Dijitalleştirilen esere ulaşabilmek hem daha hızlı hem de daha az maliyetli olabilecektir. Efemeranın gelecek kuşaklara daha sağlam ve verimli ulaşabilmesi için de dijitalleştirilme önemlidir. Eserlerin dijitalleştirilmesi ve dijital kopyaların dünyadaki diğer bilgi merkezlerine ulaştırılmasıyla birlikte, orijinal esere olan gereksinim büyük oranda azabilecektir. Böylece eserlere ulaşmak isteyen her türlü araştırmacı hem daha hızlı hem de daha konforlu şekilde eserlere sahip olabilecektir. Tüm bunların yanında eserlerin incelenme safhasında yıpratılmasının da önüne geçilebilecektir.

II. 2. 1. Türkiye'de Efemeranın Tarihsel Gelişimi

Efemeranın Türkiye'deki gelişimi konusuna başlamadan önce Türkiye'nin önemli ölçüde kültürel birikimini aldığı Osmanlı Devleti'nde efemeranın ilk ortaya çıkışı ve Cumhuriyet dönemine kadar olan gelişim sürecine değinilmiştir. Böylece Türkiye toprakları üzerinde efemeranın bugüne kadar olan gelişim süreci genel hatlarıyla ele alınmaya çalışılmıştır.

27. Osmanlı Padişahı Birinci Abdülhamit döneminde (1774-1789), iktidarın muhalifi olan kesimler tarafından halka ders verecek şekilde çeşitli yerlere asılan kâğıt, şukka ve varakpare adlarıyla tanımlanan bildiriler kullanılmıştır. Bu bildirilerde muhaliflerin, dönemin siyasi, ekonomik, toplumsal sorunlarına bakış açıları yansıtılmıştır. "*Bu bildirilerin dünyada da örnekleri mevcuttur. Örneğin Napoléon Bonaparte, Mısır'a saldırmadan önce, halkın kendisine karşı tepki almasını önlemek istemiştir. Örneğin; Fossati kardeşlerin Sultan Abdülmecit (1823-1861) döneminde*

Ayasofya'nın restorasyon ve iç dekorasyon çalışmaları sırasında yaptıkları değişiklik tespiti, gravürler sayesinde olmuştur" (Somer ve Keskin, 2012, s. 210-213). Bu tür belgeler o günün efemera örnekleridir ve bu efemera türü belgelerde kullanılan dil, yazı türleri vb. etmenler dönemin tüm dokusunu yansıtmaktadır. Efemera, Osmanlı döneminde birçok sanat dalı açısından da gelişmelere önderlik etmişlerdir. Osmanlı Devleti'ndeki efemera geleneği daha sonraki dönemlerde Türkiye Cumhuriyeti kurulunca da devam ettirilmiştir. Türkiye'de efemeranın kronolojik gelişim süreci Tablo 1'de görülebilir:

1920'lerin ilk yarısında 'Samsun Kulübü'nün' kurulması
1948 yılında İstanbul Filatelistler Derneğinin kurulması
1962 yılında Türkiye Filateli Derneği Federasyonun kurulması
1971 yılında Herman Boyacıoğlu Kartpostal Sergisi'nin açılması
1973 yılında Hüseyin Keleş'in Masif Pul Galerisi Sanat Evi'ni açması
1996 yılında Kâğıt Arkeologları Derneğinin kurulması
1997 yılında Efemera Bülteni'nin yayınlanmaya başlanması
2000 yılında Hüseyin Keleş'in 'Efemerist Diploması'nı' alması
2017 yılında Efemera Dergisinin yayınlanmaya başlanması
2018 yılında (25-27 Nisan Ankara) 'Geçici Belgelerin Kalıcı Etkisi: Birinci Uluslararası Efemera Çalışmaları Sempozyumu'nun' icra edilmesi
2019 yılında (30-31 Mayıs Ankara) 'VEKAM Efemera Çalıştayı I: Ankara Arşivinden Efemera Sempozyumu'nun' icra edilmesidir

Tablo 1. Türkiye'de Efemera Tarihi[2]

"*Türkiye Cumhuriyeti'nde ilk efemera topluluğuna, pul koleksiyonerlerinin bir araya gelerek 1948 yılında kurdukları İstanbul Filatelistler Derneği ile*

[2] bkz. kaynaklar efemeraturk.com adresinden derlenmiştir.

rastlanmaktadır. Zamanla farklı derneklerinde katılımıyla 1962 yılında Türkiye Filateli Dernekleri Federasyonu kurulmuştur" ("İstanbul Filatelistler Derneği", 2018).

Türkiye'de efemera tarihi, 350.000 adet kartpostal koleksiyonuna sahip olan Herman Boyacıoğlu ile devam etmektedir. "*Herman Boyacıoğlu, 1971 yılında İstanbul'da da kartpostal sergisini açan ilk kişi olmuştur. Diğer önemli kişi de Türkiye'de ilk efemera müzesini açan Hüseyin Keleştir. Hüseyin Keleş, pul koleksiyonuyla başlayıp on bine yakın gazete, karne, tapu gibi birçok malzemeyi biriktirmiştir. Hatta bu alanda ilk Efemerist Diploması ile tescillenmiştir"* ("Türkiye'de Efemera Tarihi", 2018). Resim 1'de Herman Boyacıoğlu ve Hüseyin Keleş'in koleksiyonlarından görüntü örnekleri verilmektedir.

Herman Boyacıoğlu – Kartpostal Koleksiyonundan Bir Görüntü	Hüseyin Keleş - Pul Koleksiyonundan Bir Görüntü
	

Resim 1. Türkiye'de İlk Efemera Koleksiyonlarına Ait Parça Örnekleri ("Türkiye'de İlk Efemera Koleksiyonları", 2018).

Türkiye'de ilk efemera derneği 1996 yılında Efemera Derneği (Kâğıt Arkeologları Derneği) adıyla kurulmuştur. Fakat dernek, sadece bir yıl aktif kalabilmiştir. Bu derneğin 1 Aralık 1996 yılında gerçekleştirdiği (ileriki yıllarda bir daha da tekrarı olmayan) müzayedesi hakkında bilgi verilen o günün Milliyet Gazetesinin arşivine erişilmiştir. İlgili haberden bir alıntı: "*1 Aralık 1996 tarihinde, Ceylan Inter Continantal otelinde Efemera Derneği Birinci Müzayedesi gerçekleştirilmiştir. Bu müzayede de efemera hakkında çeşitli gelişmeler yaşanmıştır. Müzayede de; antika kart, fotoğraf, bilet, broşür, ferman, kâğıttan yapılmış iki boyutlu paket, ilaç ve kibrit kutusu, gelip geçici evlilik belgesi, krala ve sultana ait bir bildiri, okula devam kâğıdı, pusula, etiket vb. bine yakın efemera örneği satışa sunulmuştur. Bu ürünlerin yanında, 'Vakfiye - i Kethüda Ahmet Efendi (9 âdeti tezhipli 15 adet vakfiye) 150 milyon, Talik, Beyid, Hattat İbrahim Rafet (1316) Mevlâna hakkında methiye ve Enam - ı Şerif ketebe Mehmet Şakir (36 hilye) 100 milyon, Dörtlü Kaside, Sülüs Mahmut Celalettin (teşbihli) ve Birinci Mahmut, Üçüncü Mustafa ve Üçüncü Selim dönemi beratlar koleksiyonerlerin ilgisine sunulmuştur. Müzayede ile ilgili bir açıklama yapan Efemera Derneği'nin Genel Sekreteri Ercan Sanus, amaçlarının geçmişe ilişkin belgelere sahip çıkmak olduğunu ve bu yakılan, atılan belgelerin yarına bir miras olarak kalması için çaba harcadıklarını söylemiştir*" (“Birinci Efemera Müzayedesi”, 2018).

1997 yılından, 2017 yılına kadar efemera konusunda bireysel koleksiyonların kurulmasından farklı olarak toplu bir çalışma yapılmamıştır. Efemera Derneğinin faaliyetlerine devam edememesi bu konuda önemli bir eksiklik olmuştur. Koleksiyoncuların bireysel uğraşlara girerek, toplu uğraşlardan ayrı kalmalarının da asıl sebebi bu durumdur. Birliğin olmadığı bir alanda ortaya koyulmuş ufak ilerlemelerin dışında önemli gelişmelerin olması çok zordur veya tamamen tesadüfi bir durumdur.

2017 yılı Ağustos ayında efemeranın gelişimi açısından önemli bir kıpırdanma gerçekleşmiştir. İstanbul merkezli, Efemera isimli bir dergi basılmaya başlanmıştır. İki ayda bir yayınlanacak olan derginin ilk sayısı Eylül - Ekim sayısı olarak çıkmıştır. Dergi hakkında yayın yönetmeni Murat Günsur (2018) şu mesajı iletmektedir: "*Efemera Dergisi; 80 sayfada 21 tematik dosya ve başlık yanı sıra, zengin görsellerle desteklenmiş araştırma ve yazı dizilerinden oluşmaktadır. Türk Efemera Dünyası'nda ilişkilerin geliştirilmesi, Türk Efemerası'nın daha geniş kitlelerle buluşturulması zorunluluğuyla, böyle bir yayını ortaya çıkarmak istedik. Görev edindiğimiz hedeflere ulaşmak için, bilimsel temelleri olan ve konuları, dolandırmadan özünde irdeleyen, popüler bir dergi oluşturmaya çalıştık. Tüm efemera severlerin arşiv ve koleksiyonlarının gün ışığına çıkması ve paylaşılması için Efemera Dergisini bilgilendirmeleri istiyoruz. Okuyucu ve koleksiyonerler, bizimle iletişime geçebilirler"*.

Efemera arşivlerinin Türkiye'de geliştirilmesi ve güncel sorunların da tartışılması amacıyla, çeşitli sempozyumlar yapılmaktadır. Bu sempozyumlardan bir tanesi de '25 - 27 Nisan 2018' tarihinde gerçekleştirilen 'Geçici Belgelerin Kalıcı Etkisi: Birinci Uluslararası Efemera Çalışmaları Sempozyumudur'. Sempozyum hakkında, sempozyumun destekçisi olan Orta Doğu Teknik Üniversitesinin duyuru sitesinde şu bilgiler verilmektedir: "*Sempozyum, Koç Üniversitesi Vehbi Koç Ankara Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (VEKAM) ile Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) Tarih Bölümü iş birliğiyle 25-27 Nisan 2018 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir. İlgili sempozyumda, hem ülkemizde şu ana kadar efemerayla ilgili çeşitli alanlarda yapılmış olan faaliyetler değerlendirmiş; hem de yurtiçi ve yurtdışında konuyla ilgili farklı disiplinler bağlamında araştırma ve çalışmalar yapan akademisyen, koleksiyoner, küratör ve uzmanları bir araya getirmiştir. Sempozyum kapsamında; Bilgi ve Belge Yönetimi, Kent Çalışmaları, Koleksiyonculuk ve Müzecilik, Kültürel Çalışmalar, Sanat*

ve Tarih Yazıcılığı başlıkları altında altı tema belirlenmiştir" ("Efemera Sempozyumu", 2018). Bu altı tema içerisinde: bilgi ve belge yönetimi ve efemera; kent çalışmaları ve efemera; koleksiyonculuk, müzecilik ve efemera; kültürel çalışmalar ve efemera; sanat ve efemera; tarih yazıcılığı ve efemera konuları işlenmiştir. 25-27 Nisan 2018 tarihinde gerçekleştirilen sempozyuma yalnızca tarih, edebiyat, bilgi ve belge yönetimi vb. alanlardan değil; çok farklı disiplinlerden de katılım olmuştur. Bu olumlu durum bilgi ve belge yöneticilerini sevindirmiş ve efemeranın tanınırlığının artması açısından da çok sevindirici bir hal almıştır. Sempozyum konusunun ilgi çekici olması ve sempozyumun uluslararası katılıma açık olması katılım oranını da arttırmıştır. Alanında uzman kişiler, koleksiyoncular ve efemeraya ilgi duyan kütüphaneciler sempozyuma iştirak etmişlerdir. Sempozyumda paylaşılan bilgilerin ve deneyimlerin, gelecekte efemera koleksiyonculuğuna katkı sağlayacağı ve efemeraya farklı bir bakış açısı getireceği ümit edilmektedir.[3]

Resim 2. Efemera Sempozyumu Afişi ("Geçici Belgelerin Kalıcı Etkisi: Birinci Uluslararası Efemera Çalışmaları Sempozyumu", 2018).

[3] bkz. Sempozyum hakkında detaylı bilgi için: https://ephemeraturkey.ku.edu.tr/tr/program

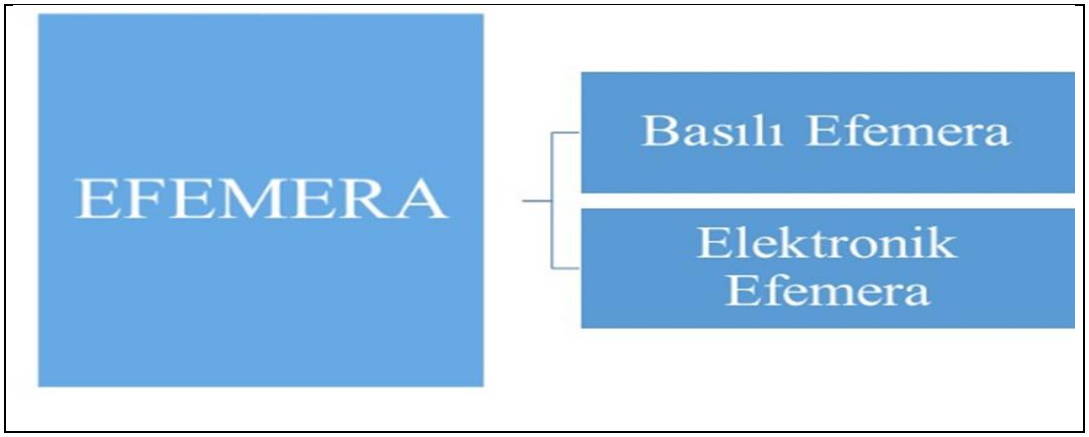
Efemera, dünyada hem arşiv hem de kütüphane malzemesi olarak kullanılmaktadır. Fakat bu tür materyallerin ülkemizde çok fazla tanınırlığı yoktur. Fakat son zamanlarda efemeranın tanınırlığı ve kullanımı konusunda az da olsa bir kıpırdanma görülmektedir. Efemera üzerinde daha fazla durulur ve bu konu ileriki yıllarda ayrı bir çalışma alanı olarak benimsenirse, bilgi ve belge yönetimi bilimi içerisinde kendisine yer bulabilecektir.

Bahçeşehir Üniversitesi Öğretim Görevlisi ve KOLDER (Arkeolojik Eser Koleksiyoncular Derneği) Kurucu üyelerinden olan Perk, kendisiyle yapılan bir röportajda efemera sevgisini şu sözlerle dile getirmektedir: *"35 yıllık koleksiyoner olmama rağmen; diğer koleksiyoncuların tek sayfa bir evraka 20 - 30 TL verdiklerini gördükçe efemeraya da para mı verilirmiş! diyordum ama zaman içerisinde onsuz olmayacağını anladım. 7-8 yıldır çeşitli efemera malzemelerine inanılmaz paralar vermeye başladım. Elimdeki malzemeyi yorumlarken efemeraya ihtiyacım olduğunu geç fark ettim. Efemeranın önemini çok geç fark ettim. Batı, Osmanlı'yı bilmiyor. Osmanlı'da da Batı'nın aletleri var ama o dönemde bizim kendimize has tekniklerimiz de var. Bunları yok sayamayız. Bunu fark edince fotoğrafı, evrakı, kitabıyla yeni bir saha açılıyor önünüze. Sırf efemeracılar da sırf objeciler de alınmasın ama bir koleksiyon, bunların birleşmesiyle tam anlamıyla ortaya çıkarıyor. Çünkü efemera, bu malzeme için tutkal vazifesi görüyor. Boşlukları dolduruyor. Objelere ruh veriyor. Efemeranın tekabül ettiği mana, girdiği havuz büyüktür. O zaman o bilginin rengi, şekli, ruhu farklılaşıyor. Efemeranın değerini keşke daha erken fark etseydim. O zaman çok daha farklı çalışmalar yapabilme fırsatına erişebilir ve arşivcilik bilimine daha fazla katkı sağlayabilirdim"* ("Haluk Perk Röportaj", 2018).

II. 3. Efemera Türleri / Sınıflandırılması

Her bilgi alanında olduğu gibi efemeranın sınıflandırılması ve gruplandırılması da efemeranın daha iyi anlaşılmasını ve birbirinden ayırt edilebilmesini sağlamaktadır. Aynı zamanda ileriki zamanlarda yapılacak çalışmalarda da yararlı olmaktadır. Efemera malzemelerinin provenans ilkelerine uygun şekilde düzenlenmesi, orijinal formlarının ortaya çıkarılabilmesini sağlar. Belirli efemera türleri için, özel organizasyonlar ve yayınlar geliştirilmiştir. Efemera malzemeleri çoğunlukla basılı durumdadırlar; fakat son yıllarda özellikle elektronik ortamda üretilmiş efemera da gelişmektedir. Bu durum dijital çağın doğal bir getirisidir. *"Elektronik efemera; dijital ortamda doğan ve fiziksel ortamda üretilen malzemenin, elektronik karşılığı olarak ifade edilir"* ("Chartered Institute of Library and Information Professionals", 2003, s. 30). Elektronik efemeraya, web sayfaları, podcastler, animasyonlu reklam filmleri, grafik dosyaları, sayısal sanat ve metin mesajları vb. örnek olarak verilebilir. Bu materyaller basılı durumda değildirler ve üretim amaçları doğrultusunda kopyalanmaları ile dağıtımları basılı efemera malzemelerine oranla çok daha hızlı ve kolaydır.

Efemera arşivleri iki türde kurulabilir: Basılı ve Elektronik Efemera (Tablo 2 incelenebilir).

Tablo 2. Efemera Türleri

Efemera, arşivlerin kuruluş amaçlarına ve/veya konularına bağlı olarak değişen farklı gruplara ayrılabilmektedirler. Bu ayrımın olması, efemera üzerinde yapılacak sınıflandırmanın kolaylaşmasını ve erişimin de hızlanmasını sağlamaktadır. Örneğin, ünlü koleksiyonculardan M. Florence Jumonville'e göre mevcut siyasi afiş topluluklarının çalışmaları politik efemeranın çalışma alanına girmektedir. Bu koleksiyonların birçoğu özel kişilerde olmakla birlikte, bir kısmı devletin elinde ve halka da açık durumdadır. Jumonville'e (1990, s. 19) göre politik efemeranın gelişmesinin nedeni: "*duyarlılık, gelecekte bu malzemelere atıfta bulunma ihtiyacı duygusu ya da fiziksel görünüşlerine hayranlık duymak vb. çeşitli sebeplerdir".* Siyasi poster koleksiyoncularında, toplama için birinci ve üçüncü sebepler (duyarlılık ve hayranlık) çoğunlukla gerçeklik olarak görünmektedir. Duyarlılık ve hayranlık genellikle, posterlerin oluşturulduğu olaylara tarihi bir anı, bir nedeni ya da belki de kişisel katılımı belgelendirdiği duygusundan kaynaklanmaktadır.

Bir diğer örnek olarak kentsel efemera verilebilir. Kültür politikaları analisti olan Mark Schuster, efemera planlama işleri için tasarımcılar ve şehir planlamacılarıyla çalışmaktadır. Schuster'a (2001, s. 48) göre kentsel efemera*, "bir kentin gelişimine ve adını duyurmasına yardımcı olabilir".* Şehir sakinlerinin bu festivalleri, her yıl gönüllü olarak sürdürdüğü bir gerçektir. Her üçünde de yerel bileşen ön plandadır.

Bu gruplandırmalara ek olarak, efemera koleksiyonları aynı zamanda şahıs arşivleri, aile arşivleri, müze koleksiyonları vb. farklı birimlerde de bulunabilmektedirler. "*Chris E. Makepeace'e göre efemera bulunduran kurumlar şu şekilde sıralanabilir*: (aktaran Somer ve Keskin, 2014, s. 1075)

- *Kütüphaneler*
- *Kurum Arşivleri*

- *İşletmeler*
- *Yerel hükümet ve yerel yönetimler*
- *Dernekler*
- *Koleksiyoncular*
- *Kişilerdir.*

Farklı kurum, kişi ve birimlerde bulunan efemera, koleksiyonların tasnifinin de karmaşık olmasına neden olmaktadır. Türkiye'de efemera koleksiyonlarında çeşitli sorunlar mevcuttur. Bu sorunların en başında belge edinme yöntemlerinde ve eserlerin nitelenmesinde standart yaklaşımların olmaması gelmektedir. Bu duruma bağlı olarak zaman içerisinde çeşitli sorunlar ortaya çıkmaktadır. Birçok efemera malzemesi bir koleksiyon durumuna getirilememiştir veya daha önce oluşturulmuş mevcut koleksiyonların bazıları da âtıl durumda değildir. Çoğu durumda şahsi tercihlerle yapılan tasnifleme işlemi koleksiyonların bazı durumlarda gereksiz şekilde ayrılmasına, konu bütünlüğünün kopabilmesine vb. sonuçlara sebebiyet vermektedir. Bu sorunun yegâne çözümü, koleksiyonların derlenmesinin merkezileşmesi ve standart bir kataloglama sisteminin kabul edilmesine bağlıdır. Standart bir kataloglama sisteminin uygulanması ve devam ettirilmesi ile birlikte, efemeranın ileriki kuşaklara aktarılması mümkün olabilecektir. Böylece farklı formatlardaki efemeranın aynı yapı içerisinde de tasnif edilebilmesinin yolu açılabilir. Böylece birbiriyle uyumlu olan birçok parçanın arasındaki bağlar pekiştirilebilir. Örneğin bir koleksiyoncu, kendisine emanet edilen ve/veya devredilen bir aile arşivini ele aldığı zaman arşiv kutularının içerisinden çıkan çok farklı formatta bir belgenin de diğer belgelerle olan bağını kurabilir. Burada efemera koleksiyoncusunun dikkati ön planda olmaktadır. Efemera alanında yapılan araştırmaların derinleşmesiyle birlikte farklı efemera koleksiyonları standart bir formatta inşa edilebilir.

III. BÖLÜM: BİLET TÜRLERİ VE NİTELENMELERİ

'Bilet' teriminin kökeni İtalyanca ve Fransızcadan gelmektedir. Bilet teriminin tanımı incelendiğinde ("Bilet terimi kökeni", 2018) şu bilgilere ulaşılmaktadır: *''Bilet terimi; İtalyanca 'biglietto - tiyatro giriş pusulası' veya Fransızca 'billette - kısa not, fiş, pusula, tiyatro giriş pusulası' sözcüğünden alıntıdır. Bu sözcük Fransızca 'billel-kısa yazı, not' sözcüğünün modern yazımıdır. Fransızca sözcük Geç Latince de aynı anlama gelen 'billa' sözcüğünden evrilmiştir. Kelime köken olarak incelendiğinde: ~ İt biglietto tiyatro giriş pusulası / Fr billette [mod. billet] kısa not, fiş, pusula, a.a. < Fr bille1 kısa yazı, not bilgilerine ulaşılmaktadır''.*

Bilet terimi; Cambridge Online Sözlüğünde (2019) "*birine verilen küçük bir kâğıt veya kart parçasıdır; genellikle bir etkinlik, yolculuk veya etkinlik için ödeme yapıldığını göstermekte kullanılır*" şeklinde tanımlanmaktadır. Merriam Webster Online Sözlüğünde (2019) "*ücret veya giriş ücretinin ödendiğini gösteren bir sertifika veya belirteç*" olarak tanımlanır.

Tüm bu tanımlara ekleme olarak bilet kavramının, farklı bakış açıları taşıyan çeşitli tanımları da mevcuttur. Bu tanımlar şunlardır:

- *"Tanım 1. Taşıtlara binmek, eğlence yerlerine girmek, şans oyunlarına katılmak vb. için para karşılığı alınan kâğıt, belgedir.*

- *Tanım 2. Para ile alınan ve konser, sinema, tiyatro, sergi vb. eğlence yerlerine girme, ulaşım araçlarına binme veya bir talih oyununa katılma imkânını veren belgedir.*

- *Tanım 3. Bir mekâna girimlik karşılığı alınarak, belirli bir gösterimi belirli bir saatte belirli bir yerden izleme olanağı sağlayan; ayrıca ilgililerin izleyici sayısı ve gelir durumunu saptamalarına yarayan basılı belgedir.*

- *Tanım 4. Temsillere giriş için önceden gişeden satın alınan ve kapıdaki denetçinin denetlediği kâğıttır.*

- *Tanım 5. Para alarak, bileti koçanından koparıp alıcıya vermektir"* ("Bilet tanımı", 2018).

Yukarıda verilen bilet kelimesinin anlamlarından ortaya koyulabilecek ortak tanım şu olabilir: Bir eğlence yerinden yararlanabilmek için; her çeşit ulaşım aracına binebilmek için; sayısal loto, milli piyango vb. şans oyunlarını oynayabilmek ve ikramiye kazanabilmek için; konser, sempozyum, sinema, tiyatro, sergi vb. kültürel ve sosyal alanlara girebilmek için; satıcı ile alıcı arasında anlaşılan bir bedel veya standart bir tarife üzerinden bedeli ödenerek elde edilen ve alıcıya basılı ve/veya elektronik ortamda teslim edilen damgalı, imzalı, resmi kağıtlardır.

Biletler, ekonomik değer taşıyan ve kişilerin hizmet ve mal alımında kullandığı resmi kâğıtlardır. Biletler ile bir kişi aldığı hizmetin bedelini ödediğini ve hizmeti almaya hakkı olduğunu kanıtlayabilir. Bunun yanında, bir biletin üzerinde bulunan bilgiler araştırmacılar tarafından incelenerek farklı bilgilere de ulaşılabilir. Örneğin bir uçak biletinin üzerinde; uçağın kalkış saati, uçağın yolculuk yapacağı şehirler, biniş peronu ve kapısı, yolcunun koltuk numarası, biletin ait olduğu havacılık şirketinin logosu, bilet seri numarası vb. bilgiler yer almaktadır. Bu bilgilerden, ilgili yolcunun hangi şehirlerarasında, hangi saatler arasında, hangi havayoluyla, hangi koltukta

yolculuk yapacağı öğrenilir. Ama daha da önemlisi o kişi hakkında istihbari bir bilgiye de erişilebilir. Yani kişinin ayrıldığı şehir ve ulaştığı şehir içerisindeki tüm hareketleri takip edilebilir. Kişinin bilet seri numarasından o biletin hangi yollarla alındığına da erişilebilir; kredi kartı, bankomat kartı, nakit, vb. Hatta bileti satın alan kişinin (bir başkası da olabilir) de bilgilerine erişilebilir. Böylece bilet üzerindeki bilgilerden yola çıkarak, farklı bilgilerin elde edilebileceği de görülebilmektedir. Tüm bu durumlar biletlerin sosyolojik olarak incelenebileceğini de göstermektedir. Biletler, ileride birçok sosyolojik çalışmada kullanılabilecek potansiyeli taşıyan malzemeler durumundadırlar.

Tüm bu bilgilerden yola çıkarak Bilet Efemerası'nın tanımı şu şekilde yapılabilir: Çeşitli yollarla ve şekillerde arşive kazandırılmış her çeşit biletin elde edilmesi, saklanması, nitelenmesi, bilgi kaynağı durumuna getirilmesi ile bilgi ve belge yönetimi bilimi ve arşivcilik bilimine katkı sağlaması amacıyla bir araya getirilmesi işlevi; bu işlevin yerine getirildiği ortam ve getiren kişinin ortaya koyduğu üründür.

III. 1. Biletlerin Nitelenme Yöntem ve Standartları

"Bilgi kaynakları, bilgi edinme ihtiyacının karşılanmasına yönelik hazırlanan çeşitli tür ve ortamlarda bulunan kayıtlı kaynakların tümüdür. Bilgi kaynakları, içerdikleri bilgi türlerine ve fiziksel yapılarına göre adlandırılırlar" (Anameriç ve Rukancı, 2011, s.13). Örnek verilirse efemera ve biletler birer bilgi kaynaklarıdır. Biletlerin üzerinde bulunan veriler değerlendirildiğinde çeşitli araştırmalara önderlik edebilecek kapasitede önemli bilgi kaynaklarının elde edilebileceği kabul edilebilir.

Bilgi kaynağı olarak biletlerin değerlendirmesinin yapılabilmesi için öncelikli olarak kaynağın içerdiği verilerin belirlenmesi, daha sonraki süreçte elde edilen verilerin de analiz edilerek sonuçların alınması gerekmektedir. Analiz sonucunda

biletlerin niteliği belirlenebilecek, belirli bir standart yapı oluşturulabilecek ve gereksiz materyaller tasfiye (ayıklama) edilebilecektir. Önemli olan biletlerin düzenli bir şekilde tasnif edilebilmeleri ve taşıdıkları bilgilerin standart bir biçimde tanımlanabilmeleridir. Belirli bir düzen içerisinde biletlerin düzenlenmesi, bilgi kaynağının geçerliliği açısından önemli bir faktördür.

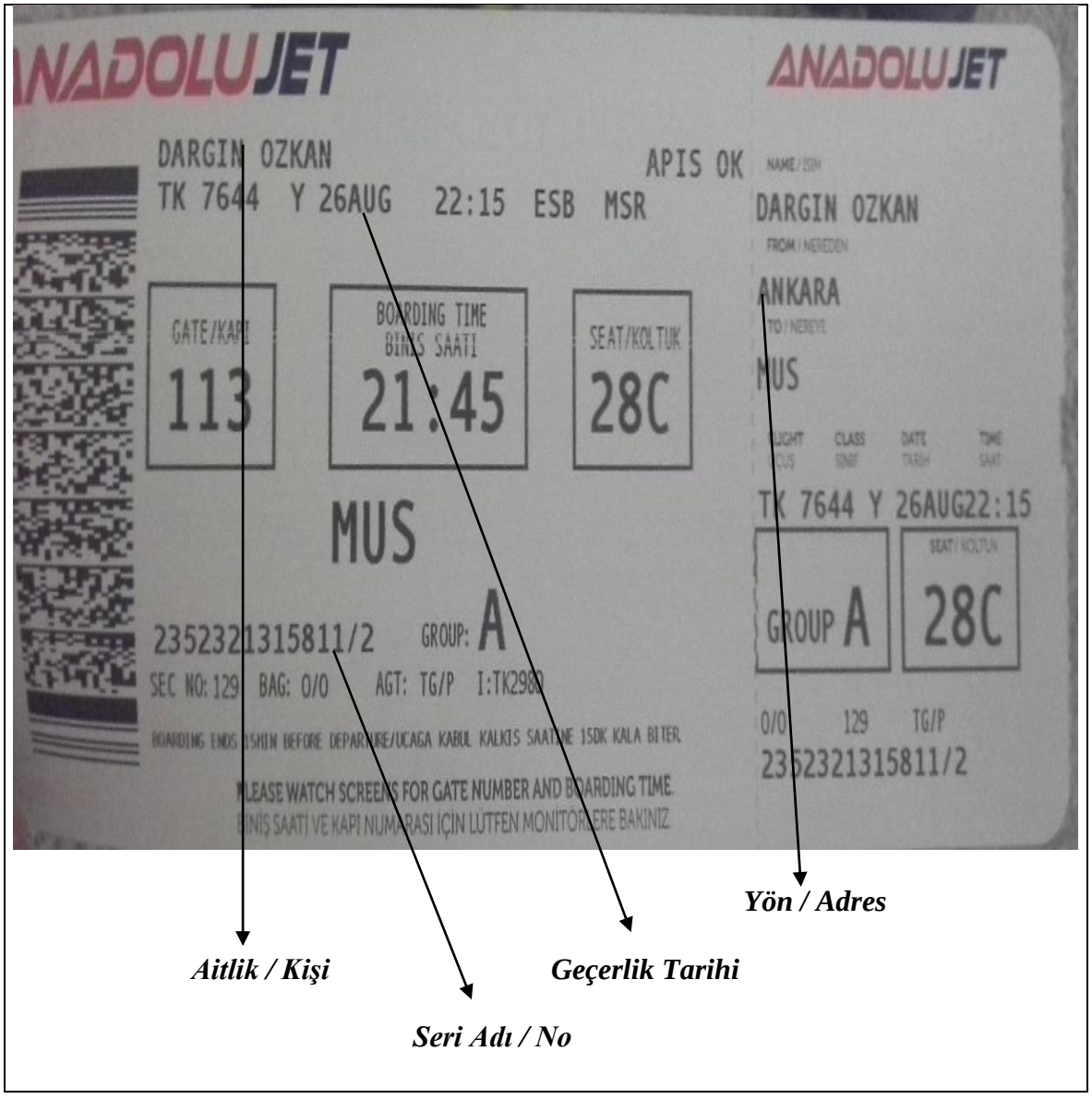
III. 1. 1. Nitelenme Yöntemleri

Biletlerin değerlendirilmelerinin yapılabilmesi ve nitelenebilmeleri amacıyla basılı şekilde üzerlerinde taşıdıkları bilgilerin kesinlikle belirli kurallar dâhilinde tanımlanması gerekmektedir: Biletlerin bilgi kaynağı olarak işlev görebilmesi ve tanımlarının gerektiği gibi yapılabilmesi amacıyla aşağıdaki 10 unsura ait bilgileri taşımaları gerekmektedir:

Tablo 3. Biletlerin Nitelenme Alanları (Genel) (yararlanılan kaynak Anameriç ve Rukancı, 2011, s. 14)

Örneğin bir uçak biletinin üzerindeki bilgiler, Tablo 3. deki veriler göz önüne alınarak şu şekilde nitelenebilir:

Resim 3. Bir Uçak Bileti Örneği

Türü: Uçak Bileti

Aitlik / Kişi: Özkan Dargın

Boyutu: 9 x 6,5 cm.

Lokasyon/Yer: ANKARA – MUS (ESB – MSR)

Geçerlik Tarihi: 26 Ağustos 22:15

Görsel Objeler: Anadolu Jet Logoları

Seri Adı / No: 2352321315811/2

Barkod Özellikleri: Var.

Değeri / Fiyatı: Yok.

Notlar: Gate: 113

Group: A

Seat (Koltuk): 28 C

Yukarıdaki bilgiler yorumlandığı zaman şu veriler elde edilmektedir: Uçağın kalkış saati, uçağın yolculuk yapacağı şehirlerin bilgileri, yolcunun biniş peronu ve kapısı, yolcunun koltuk numarası, biletin ait olduğu havacılık şirketinin logosu, bilet seri numarası vb. Ayrıca barkod özelliğine hassas teknolojik aletler aracılığıyla, biletin tüm özellikleri elektronik ortamlarda da kayıt altına alınmaktadır. Böylece bilet üzerindeki bilgilerden yola çıkarak, biletlerin hangi bilgi kaynaklarına rehberlik ettiği / edebileceği görülebilmektedir.

III. 1. 2. Niteleme Standartları

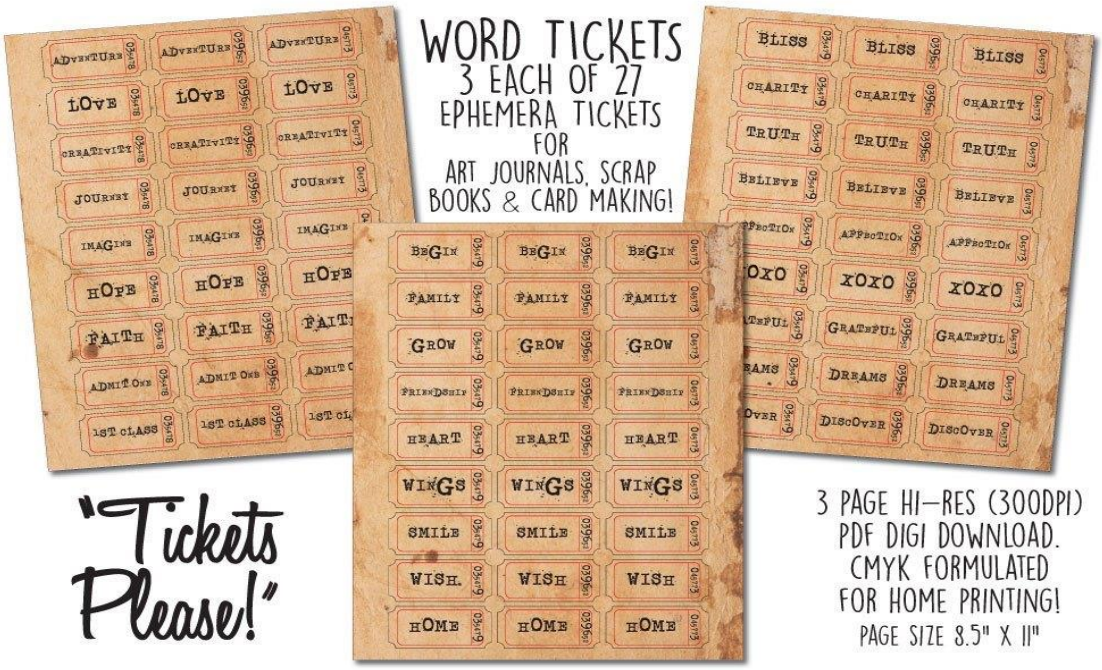
"Standart, belirli bir faaliyetle ilgili olarak ekonomik yarar sağlamak amacıyla, ilgili tarafların kurallar koyma işlemidir" ("ISO 11620", 2018). Standartlar sayesinde iş akışları düzenli ilerler ve ortaya çıkan üründen verim elde edilir. Standartlar hem iş akış sürecinde hem de çıktı değerlendirme safhasında önemlidir. Standartların sürekliliğinin sağlanmaya çalışılmasının amacı, kalite güvence sistemlerinin kurulmasıdır. Kalite güvence sistemi konusunda, uluslararası geçerliliği olan önemli bir kuruluş ISO'dur. *"ISO, 1946'da Cenevre'de kurulan Uluslararası Standartlar Teşkilâtıdır. Uluslararası Elektroteknik Komisyonu'nun çalışma sahasına giren bütün teknik ve teknik dışı dallardaki standartlarla ilgilenir"* ("ISO Kuruluş", 2018). ISO 9001 Kalite Yönetim Sistemi Standartları 1987 yılında ilan edilmeye başlanmış; 1994, 2000, 2008 ve 2015

yıllarında da revizyon görmüştür. ISO ve vb. standartlar birçok farklı meslek dalında kullanılması gereken kurallar bütünüdür. Standartların ortaya çıkışını, kaliteli olma felsefesi dürtüklemiştir. "*Kalite kavramı, zamanla standartlara uygunluk biçiminde tanımlanmıştır. Kaliteyi ön plana alarak süreç içerisinde oluşan/oluşacak problemlerin altından kalkılabilir. Temelde ulaşılan sonuç, kalite müşterinin gereksinim duyduğu her şeyin kendisine sağlanması ve müşterinin devamlılığıdır denilebilir"* (Şeşen, 2018, s. 28).

Arşivlerde standartlaşmanın hayata geçirilmesinin temel amacı, günümüz teknolojilerine uygun bilgi kaynaklarının üretilmesi, saklanması ve kullanıma sunulmasıdır. Arşivlerin genel olarak açık arşiv sistemlerine geçirilmesi günümüzde en yaygın uygulama biçimi durumuna gelmiştir. Açık arşivlerdeki içeriğin etkili yayımını kolaylaştırmak amacıyla, Açık Arşiv Girişimleri Üst Veri Harmanlama Protokolü (Open Archives Intitiative Protocol for Metadata Harvesting/OAI-PMH) kullanılmaktadır. *"Açık Arşiv Girişimleri Üst Veri Harmanlama Protokolü (OAI-PMH): Karşılıklı işlerlik standartlarını geliştiren ve destekleyen bir protokoldür. E-baskı arşivleri arasında karşılıklı işlerlik için potansiyel yaratır ve bu arşivlerin üst verilerini taranabilir bir veri tabanında harmanlamayı, yani bir araya toplamayı mümkün kılar. Harmanlanan üst veri Dublin Core biçimindedir ve yazar, başlık, konu, özet, tarih vb. bilgileri içerir. Dublin Core (DC): Dokümanlara ait üst verilerin belirli bir standart içerisinde tanımlanması, kaydedilmesi, farklı uygulamalar ile kolay iletişim kurabilmesi ve yapısal değişikliklerin bir bütün olarak kendi içerisinde tutulabilmesini sağlayan bir alt yapı modelidir"* ("YÖK Açık Erişim Standartları Sempozyumu", 2014, s. 7). OAI-MPH ve Dublin Core vb. üst ve alt yapı standartlarının biletlere yönelik olarak doğru bir şekilde kullanılması, kullanıcı için oldukça önemlidir. Çünkü çeşitli kaynaklar hakkında semantik bilgi elde edebilmek için veri sağlamak gerekmektedir. Günümüzde

elektronik, sayısal ve web ağırlıklı kaynakların sayısının çok hızlı artması karşısında, bu kaynaklara erişim herkes için bir sorun haline gelmiştir. Bunun sonucu olarak, bilgi kaynağı olan biletlere en kısa zamanda, doğru, güvenilir yöntemlerle erişim ve bunların denetimini sağlamak açısından metadata kavramının önemi ve yaygınlığı artmıştır. Bilgiye erişim ve kaynak yönetimi öncelikli duruma gelmiştir. (Bu konuda daha detaylı bilgilere IV. Bölümde yer verilmiştir)

Bilet efemerasının nitelenmesi konusunda yurtdışından alınan bazı örnekler de incelenebilir. Resim 4'de yabancı bir ülkeden (A.B.D.) ele alınan bilet efemerası örneği şu şekilde verilebilir:

Resim 4. Yabancı Ülke Bilet Efemerası Örneği[4]

Bilet hakkındaki bilgilerde; katmanlama ve kümelenmeyi sevenler için harika bir vintage tarzı (eski tarz) bilet efemerası koleksiyonu olduğu belirtilmektedir. 27 kelimelik toplam 81 biletin yaklaşık büyüklüğü 2.3 x 1.16'dır. Bu efemera, sanat

[4] bkz. www.google.com

dergileri, karma medya sanatı, scrapbooking ve kart üreticileri için mükemmel bir arşiv malzemesidir. Biletin genel nitelemesi yapıldığında, bu biletlerin çeşitli sanat galerilerinde dağıtılan biletler olduğu görülmektedir. Bu örnek incelendiğinde, bazı durumlarda bilet efemerası malzemelerinin ücretsiz dağıtılabildiği ve salt etkinliğe giriş amacıyla değil; aynı zamanda etkinliğin içerisinde ve/veya sonrasında da dağıtılabildiği görülebilmektedir.

Yerli/Yabancı biletlerin nitelenmesi ve standartlaştırılmasının bir üst süreci olarak biletlerin sayısallaştırılması günümüzde önem arz etmektedir. Çünkü bilgiye erişim ve kaynak yönetiminin hızlı ve verimli olması elektronik arşivciliğin temel hedefidir. Bilgi kaynaklarına ulaşımın daha hızlı olmasının önemli bir yolu da sayısallaştırma (dijitalleştirme) yöntemlerinin geliştirilmesinden geçmektedir.

III. 2. Biletlerin Sayısallaştırılması

Dijital çağın gelişmesiyle birlikte bilet vb. birçok materyalin dijital ortamda da erişilir olması, bu materyaller üzerinde sayısallaştırma faaliyetlerini arttırmıştır. Bu artışa bağlı olarak materyaller daha yoğun bir biçimde elektronik olarak üretilmeye başlanmıştır. "*Sayısallaştırma, bir analog dokümanın tarayıcı ile taranarak OCR işleminden sonra okunabilir, düzeltilebilir forma dönüştürülmesidir. Sayısallaştırma elektronik sistemlerce algılanamayan yapılandırılmamış formdaki bilginin, elektronik ortamca algılanabilecek yapılandırılmış forma çevrilmesi uygulamalarını tanımlamak için kullanılmaktadır. Sayısallaştırma uygulamalarının önemi bir yönünü dijital koruma oluşturmaktadır. Elektronik ortamlarda üretilen belgeler yanında basılı ortamda olup elektronik sistemlerde de görünürlükleri sağlanan belgeler dijital korumanın kapsamını daha da genişletmektedir"* (Coyle, 2006, s. 205; Rieger, 2008, s. 21). *"Malzemenin fiziksel den elektroniğe aktarılmasında malzemenin bozulmasını engelleyici tarama*

seçeneklerinin seçilmesi ve taranması gereklidir. Ancak hepsinde temel amaç malzemenin uzun süreli korunmasını sağlamaktır" (Ataman, 2004, s. 9).

Biletlerin sayısallaştırılması işlemi, son model teknolojik aletler ve güncel bilimsel yöntemlerle yapılmalıdır. Dijitale aktarılan materyalin sayısının her geçen gün artmasıyla birlikte dünyanın her bölgesinden 7/24 ve 365 gün boyunca materyallere ulaşılabilecektir. Böylece evrensel bilgi yayımı ve uluslararası ağların kurulması kolaylaşacaktır. Zaman içerisinde bazı özel durumlarda, özel bazı materyallerin ulaşımı sınırlanabilecektir ve/veya bir zaman dilimi içerisinde materyallere ulaşım serbest bırakılabilecektir. Materyalin kendine özgü özelliklerine göre bilgi erişim süreçleri takip edilecektir. Biletlerin sayısallaştırılmasıyla birlikte ileriye yönelik olarak materyallerin kanıtsal değerlerinin de korunabilmesi kolaylaşacaktır. Çünkü kâğıt tabanlı materyalin yok olması daha kolaydır.

Arşivsel malzemenin korunması amacıyla günümüzde Semantik Web (3.0) teknolojisinden yararlanılmaktadır. Semantik web *"yapay zekâ olmamakla beraber, yapay zekâ teknolojilerini kullanabilen bir teknolojidir"* (Türkyılmaz, 2008, s. 325). Web 3.0 arşivcilik açısından değerlendirildiğinde özellikle kullanıcı odaklı erişim faaliyetlerinde Web 3.0 teknolojilerinin kullanımı önem arz etmektedir. *"Web 3.0 teknolojileriyle beraber tanımlayıcı ortak standartların da kullanımı ki üstverilerin kullanımı, gelecekte arşiv malzemelerine ortak bir erişim ağı sağlamaya yönelik uygulamaların ortaya çıkmasına da imkân sağlayacaktır*" (İnceoğlu, 2014, s. 360).

III. 3. Biletlerin Kanıtsal Değeri

Efemera özelliğine sahip bir materyalin arşivsel ve kanıtsal değere sahip olabilmesi konusunda, bir film örnek olarak verilebilir. *"Sleepers (Uyuyanlar)*

filminde" ("The Sleepers", 1996) taciz ve tecavüz sebebiyle işlenen bir cinayetin, bir basketbol maçı biletinin yardımıyla çözülebildiği gösterilmiştir. Cinayet ile suçlanan tutuklu kişilerin avukatı, ilgili sahnede (Resim 5) suçlanan kişilerin cinayetin işlendiği vakitte basketbol maçında bulunduklarını savunmuştur. Bu savını da üzerinde kişisel bilgiler taşıyan basketbol biletlerini, mahkemede hâkime ve jüriye göstererek kanıtlamıştır. Bu film örneği, ilgili konuya güzel bir örnek olarak verilebilir.

Resim 5. The Sleepers Filmi Bilet Sahnesi[5]

III. 4. Biletlerin Türleri ve Nitelenmeleri

Daha önceki bölümlerde; öncelikle çeşitli kaynaklardan yapılan alıntılardan yararlanılarak bilet tanımı yapılmış ve daha sonrada bilet tanımları genişletilerek bilet efemerası kavramı ortaya koyulmuştur. Bilet efemerasının özelliklerinin ne olup-olmadığını daha detaylı şekilde tanımlayabilmek amacıyla biletlerin nitelenmesi, standartlaştırılması ve sayısallaştırılması yöntemlerine değinilerek; tüm bu özelliklerin bir arada bulunduğu bir ortak bilet formu meydana getirilmiştir.

[5] bkz. www.google.com

III. 4. 1. Piyango Biletleri

Piyango kelimesinin kökeni İtalyancadan gelmektedir. *"İtalyanca bianco-beyaz sözcüğünden alıntıdır. İtalyanca sözcük, Geç Latince yazılı örneği bulunmayan blancus sözcüğünden evrilmiştir. Yaygın kanıya göre, beyaz kâğıdı çekenin kazandığı bir talih oyununa atfedilmiştir"* ("Piyango terimi tanımı", 2019). Piyango; üzerinde özgün numarası ve mali değeri yazılı olan kâğıtları satın almış kişiler arasından, çeşitli yöntemlerle kura çekerek ikramiye kazananların belirlendiği şans oyunudur. Bu şans oyununun oynanmasında kullanılan ve mali değeri olan yazılı ve basılı kâğıtlara da piyango bileti denilir.

Anadolu ve Türkiye tarihinde ilk piyango örneklerine, Osmanlı Devleti'nin son yıllarında rastlanır. Osmanlı döneminde piyango, genel olarak devletin İslam dini açısından sıcak bakmadığı bir uygulamadır. Piyango çekilişleri gelir sağlamak amacıyla bazı dönemlerde sadece gayrimüslim bankerler tarafından icra edilmiştir. Bu çekilişlerin belirli amaçları vardır ve süreklilik arz etmemiştir. *"İlgili dönemde resmi olmayan ilk piyango olarak Donanma Cemiyeti tarafından organize edilen, Şark Şimendiferleri ve Ergani Bakır İşletmeleri tahvillerinin satışını özendirmek amacıyla yapılan çekiliş sayılabilir. 1906-1909 yılları arasında Ziraat Bankası Lotaryası adı altında piyango çekilişleri de düzenlenmiştir"* (Altuntaş, 2017, s. 43). Piyango biletleri Milli Piyango Kurumu'nun kurulmasıyla Türkiye genelinde resmileşerek tek elde takip edilmeye başlanmıştır.

III. 4. 1. 1. Milli Piyango Biletleri

Cumhuriyet döneminde, Milli Piyango Kurumu Teşkilatının temelleri oluşturulmuştur. 9 Ocak 1926 tarihi ve 710 sayılı Kanunla, Türk Tayyare Cemiyeti adıyla bir kurum kurulmuştur. 1940 yılına kadar Tayyare Piyangosu adı altında Türk

Hava Kurumu tarafından düzenlenen çekilişler; 05.07.1939 tarih ve 3670 sayılı Kanunla, Milli Piyango İdaresi Genel Müdürlüğü kurulana kadar devam etmiştir. Bu çekilişlerde biletlerin kâğıt ve baskı kaliteleri çok iyi olmasa da o dönem için oldukça ihtişamlı şekilde basılmışlardır. *"Biletlerin ön yüzleri Osmanlıca; arka yüzleri Osmanlıca, Fransızca ve İngilizce basılmıştır. 11.02.1929 yılından itibaren biletlerin ön yüzleri Latin harfli Türkçe, arka yüzü ise Türkçe ve Fransızca basılmıştır. Bu tarihten itibaren artık biletlerin ön yüzü Türkçe olmuştur"* (Altuntaş, 2017, s. 44).

Milli Piyango logolu, kendine özgü ve boyutlu ilk bilet, 31.12.1939 yılında basılmıştır. Fakat 1968 yılının sonuna kadar ne boyut ne kâğıt kalitesi ne de çekiliş zamanları konusunda bir standart oturtulamamıştır. Sadece Milli Bayramlarda yapılan özel çekilişler süreklilik arz etmiştir. *"Bu yıllarda pelür kıvamında ince veya karton kıvamında kalın kâğıtlar kullanılmıştır. En büyük 8x17 cm., en küçük ise 6x13 cm. olan birçok farklı boyutta kâğıt denenmiştir"* (Altuntaş, 2017, s. 44). Ön yüzü resimli olarak ilk olarak 19.08.1940 tarihli bilet basılmıştır.

07.08.1941 tarihinden itibaren ise, ön yüzlerdeki grafik görüntüler yerini resimlere bırakmıştır. Günümüzde de bu yöntem devam etmektedir. Biletlerin üzerindeki resimler çoğunlukla basıldığı tarihin anlamı ve önemine göre seçilmektedir. Örneğin tüm 23 Nisan çekilişlerinde çocuk resimleri, 30 Ağustos çekimlerinde kahraman Türk askerleri, 29 Ekim çekilişlerinde de Atatürk resimleri ön plandadır. Diğer tarihlerde basılan biletlerde ise, sosyal yaşamdan kesitler ön plandadır. *"1969 yılından itibaren biletlerin hem boyutları hem çekiliş tarihlerinde standart ve süreklilik başlamıştır. Biletlerin boyu artık 6x15 cm olarak standartlaştırılmıştır. Her ayın 9, 19, 29'un da yapılan çekilişlere ek olarak, milli bayramda da özel çekilişler başlamıştır"* (Altuntaş, 2017, s. 44).

1987 yılından itibaren piyangoların ön yüzünde artık çizimlere değil, fotoğraflara yer verilmeye başlanmıştır. Özel çekilişlerde en çok ikramiyenin dağıtıldığı çekiliş yılbaşı çekilişidir. Bu tarihlerde piyango bileti alan müşteri sayısı ve seyyar piyangocu sayısı da oldukça artış gösterir.

Milli Piyango biletlerinin kronolojisi incelendiğinde, Milli Piyango bileti koleksiyonu yapmak isteyen kullanıcıların dört farklı evreyi göz önüne alarak çalışmalarına başlamaları kendilerine en makul şekilde önerilir. Bu evreler şunlardır:

1. Evre / 1925 - 31.12.1939 yılları arası: 1925 yılında ilk olarak piyango çekilişleri düzenli olarak yapılmaya başlanmıştır. 1939 yılında da Milli Piyango İdaresi kurulmuştur.

2. Evre / 1939 - 09.01.1970 yılları arası: 1939 yılında Milli Piyango İdaresi kurulmuştur. 1970 yılında ise, çekilişler ayın 9-19-29'unda yapılarak standart haline gelmiştir.

3. Evre / 1970 - 31.12.1987 yılları arası: Bilet boyutlarının farklı şekillerde uygulandığı yıllardır.

4. Evre / 31.12.1987 - Günümüz: 1987 yılında bilet ebatları standart duruma gelmiş ve 6x15 cm. olarak uygulanmaya devam edilmiştir. Son günlerde milli piyango biletlerinin, sayısal loto benzeri şekilde tek bir kuponla oynanabilmesinin yolu açılmıştır.

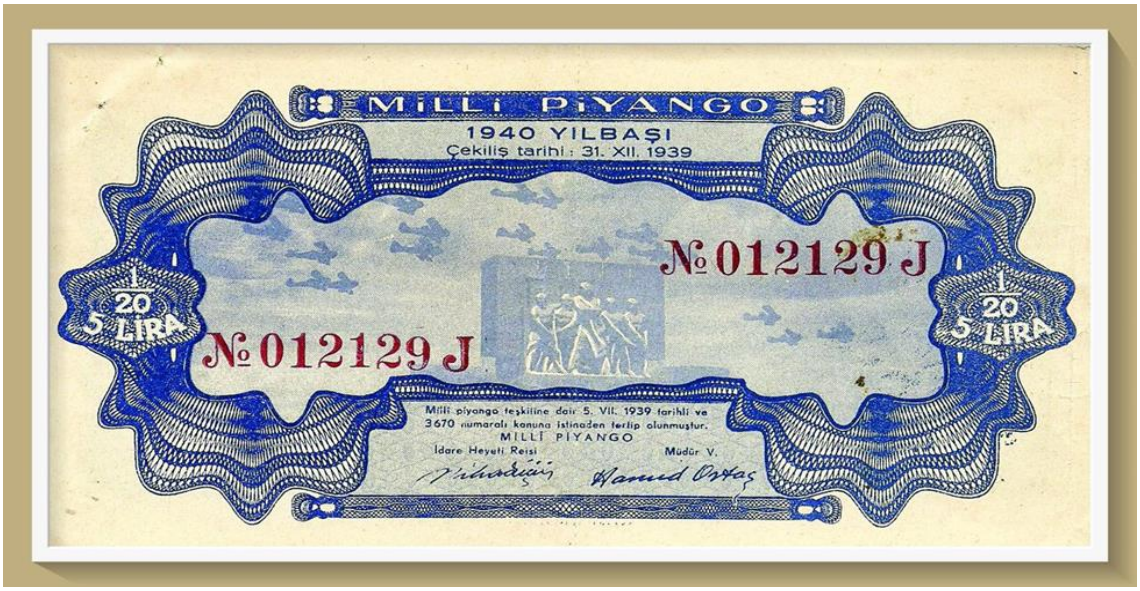
"Milli Piyango adı altında ilk bilet 11 Ekim 1939 tarihinde basılmıştır. Ekonomik sıkıntılar nedeniyle (İkinci Dünya Savaşı Döneminden dolayı) kâğıt tasarrufu

yapmak için satılmamış olan Türk Hava Kurumu Piyango biletlerinin üzerine sürsaj yapılarak bu biletler basılmıştır" ("Türk Hava Kurumu Çekiliş", 2018). (Resim 6'da bu bilet örneği gösterilmektedir). *"İlk yılbaşı çekilişi, 31 Aralık 1939 yılında yapılmıştır. Biletler 1/10 ve 1/20 basılmıştır. Bu dönemde biletler ortadan yırtılıp satılabiliyordu. Bu şekilde yapıldığında bilet ücreti ve ikramiye yarıya düşüyordu. Dolayısıyla 1/20 bir biletin ikiye bölündüğünde 1/40 bilet oluyordu"* ("Türk Hava Kurumu Çekiliş", 2018). Tayyare piyangosu ile başlayan piyango biletlerinin ikramiye paylarına göre dağılımların da tam, yarım ve 1/4, 1/5, 1/10, 1/20 vb. hisseli biletlerin kullanıldığı farklı dönemlerde olmuştur. Tayyare piyangolarında bir dönem tam bilet basılmamış ve aynı numaralı 1/10'lu biletlerden, yan yana 10 tane alınarak tam bilet tamamlanmıştır. Hatta 1/10'lu bilet, ortadan kesilerek 2 tane 1/20'li biletler bile yapılmıştır. "*Milli Piyango Biletlerinde, Tam Bilet-T işaretiyle (1943 yılına kadar D kullanılmıştır); Yarım Bilet-Y işaretiyle gösterilmektedir. Tam biletler tek numaradan oluşurlar. Yarım biletler ise, aynı numaraya sahip iki biletten oluşurlar ve Y ve Z harfleri kullanılır"* (Altuntaş, 2018, s. 46).

Resim 6. Türk Hava Kurumu Son Piyango Çekilişi, 1939-Kasım

("Türk Hava Kurumu Çekiliş", 2018)

Resim 7. Milli Piyango İdaresi İlk Çekiliş, 1940-Yılbaşı (Altuntaş, 2017, s. 46)

"*Mustafa Kemal Atatürk, milli piyango biletleri üzerinde en çok resmi olan kişidir. Bu durumun temel sebepleri, Türkiye Cumhuriyetin kurucusu olmasının yanında, milli bayram ilan edilen günlerdeki önemi, kurduğu kurumların onunla anılması ve söylediği yüzlerce özlü sözün bugün bile geçerli olmasının etkisi büyüktür. Atatürk görseli taşıyan ilk bilet 19 Mayıs 1944 tarihli bilettir. Yaklaşık 400 farklı çekilişte Atatürk görseli veya Atatürk ile ilgili bir konu vardır*" ("Türk Hava Kurumu Çekiliş", 2018).

Milli Piyango biletlerinin kötü niyetli dolandırıcılar tarafından çoğaltılmasının önlenmesi amacıyla, 31.12.1987 tarihinden itibaren biletlerin üzerine hem ikramiye numarası hem de bilet seri numarası basılmaktadır. Biletlere güvenlik önlemi olarak özel yöntemlerle güvercin silueti basılmakta ve 31.12.2007 tarihinden itibaren mor ışıkla kılcal renkler oluşan kâğıtlar kullanılmaktadır. Atatürk filigranı ve ortadan geçen metal teller de biletlere farklı özellikler katmaktadır. *"Günümüzde kurumun özelleştirilmesi ve biletlerin de sadece çevrimiçi ortamda satılması üzerinde durulmaktadır. Bu durumda artık biletler basılmayacak ve eskiden biletlerden alınan*

her türlü arşivsel ve mesleksel haz bitecektir. Bu durum en büyük handikap olacaktır" (Altuntaş, 2018, s. 47).

Aşağıda (Resim 8) 31.12.2006 tarihli Milli Piyango Biletinin nitelemesi yapılarak; ilgili Milli Piyango Biletinden elde edilebilecek bilgi kaynakları hakkında detaylı bilgilere de erişilebilir.

Resim 8. 31.12.2006 tarihli Milli Piyango Bileti ("2007 Yılbaşı Milli Piyango Bileti", 2018)

Türü: Milli Piyango Bileti (Bilet No: 8805291)

Aitlik / Kişi: Yok

Boyutu: 6 x 15 cm.

Lokasyon/Yer: Yok

Geçerlik Tarihi: 31 Aralık 2006

Görsel Objeler: Hoş geldin 2007 Kardan Adam Resmi

Seri Adı / No: N49 491757

Barkod Özellikleri: Yok

Değeri / Fiyatı: 1/4 Dörtte Bir Bilet / 5 Yeni Türk Lirası

Notlar: Yılbaşı Çekilişi

Milli Piyango Biletinin (Resim 8) nitelik bilgileri yorumlandığında; yılbaşı biletinin tarihi, biletin boyutu, seri numarası, değeri ve fiyatı vb. bilgilere erişilebilmektedir. Yılbaşı biletinin üzerindeki bilgilerden yola çıkarak, milli piyango biletinin hangi bilgi kaynaklarına rehberlik edebileceği de görülebilmektedir.

III. 4. 1. 2. Eşya Piyangosu Biletleri

Resmi ve/veya yarı resmî kurumlara gelir kazandırabilmek amacıyla dönem dönem eşya piyangoları yapılmaktadır. Bu etkinliklere katılmak isteyen katılımcılara eşya piyangosu biletleri satılmaktadır. Etkinliğe katılan katılımcılardan elde edilen toplam gelir; o kurumun yıl içerisinde yaptığı veya yapacağı çeşitli harcama kalemlerine katkı sağlamaktadır. Bunun yanında bazı siyasi partilerinde özellikle seçimlerden kısa bir süre önce eşya piyangosu yaptıkları görülmektedir. Bu etkinlikler, siyasi partilere ciddi gelir kapısı durumundadır. Bu konuda Yıldırmaz (2004, s. 141-142) "*vatandaşlar, Demokrat Parti'nin 7 Mayıs 1950'de çekilecek olan büyük eşya piyangosunun bir biletine bir lira vermişler ve zengin ikramiye listesinde şanslarını denemişlerdir. Bu etkinliğe katılarak, partinin seçim mücadelesi masrafların da karşılamışlardır"* demektedir. Çakmak ise (2015, s. 17-18) *"1954 yılında Cumhuriyet Halk Partisi Genel Merkezi, seçim hazırlıkları için eşya piyangosu düzenlemiştir. Bazı aksaklıklar yüzünden ertelenen piyango, tüm ülke genelinde parti teşkilatlarınca yapılmış ve ev, otomobil, traktör, dikiş makinesi, bisiklet, cumhuriyet altını vb. çeşitli hediyeler dağıtılmıştır"* ifadesine yer vermektedir.

10 Nisan 1996 yılında Türk Polis Vakfı'nı güçlendirme yararına, bir eşya piyangosu yapılmıştır. Resim 9'da bu eşya piyangosunun bilet örneği verilmektedir.

Resim 9. Eşya Piyangosu Bileti

Türü: Eşya Piyangosu Bileti (Türk Polis Teşkilatı Güçlendirme Vakfı Eşya Piyangosu)

Aitlik / Kişi: Yok

Boyutu: 7 x 15 cm.

Lokasyon/Yer: Yok

Geçerlik Tarihi: 10 Nisan 1996

Görsel Objeler: Polis Teşkilatı Logoları, Yaşlı bir teyzeye yardım eden polislerin fotoğrafı, Polis Vakfı Damgası (arka sayfa)

Seri Adı / No: 63623

Barkod Özellikleri: Yok

Değeri / Fiyatı: 1000000 Lira

Notlar: Vakıf Genel Başkanı ve diğer üyelerin imzaları

Satış Şartları

İkramiye Planı (Toplam 200 Adet Otomobil)

Bilet fiyatına KDV dâhildir.

Eşya Piyangosu Biletinin nitelik bilgileri yorumlandığında; eşya piyangosu biletinin tarihi, biletin boyutu, seri numarası, değeri ve fiyatı, verilecek hediyeler, satış şartları vb. bilgilere erişilebilmektedir.

III. 4. 2. Taşımacılık/Transfer Biletleri

Taşımacılık/Transfer; ihtiyaç duyulan materyallerin, hizmetlerin ve/veya kişilerin uygun araçlara yüklenerek güvenli, ekonomik, hızlı ve sağlam şekilde istenen yere ulaştırılması işlemidir. Bu işlem yerine getirilirken, taşıma işlemini yapacak olan firma veya kişilerin verdikleri hizmetlerin parasal karşılığı olarak kullanıcılarına verdikleri belgelere ise Taşımacılık/Transfer Biletleri denilmektedir.

Taşımacılık sektörünün temelde Dört alanı vardır. İlgili dört alan şunlardır: Havayolu, Karayolu, Raylı Sistemler ve Denizyoludur. Havayolu taşımacılığı, daha hızlı transfer yapılabilmesinin en yegâne yoludur. Karayolu, diğer taşıma modlarına göre daha kısa mesafeli taşımalarda daha uygun olması sebebiyle en yaygın olarak tercih edilen taşıma yoludur. Raylı sistemler, diğer taşıma modlarına istinaden

uluslararası alanda daha ekonomik ve daha güvenli olanaklar sunmaktadır. Deniz yolu, deniz aşırı mesafelerde seçilebilecek en doğru taşıma yoludur. Taşımacılık/Transfer Biletleri Efemerası'nı oluşturan bu dört alan da detaylı şekilde incelerek, niteliksel çözümlemeler yapılabilir.

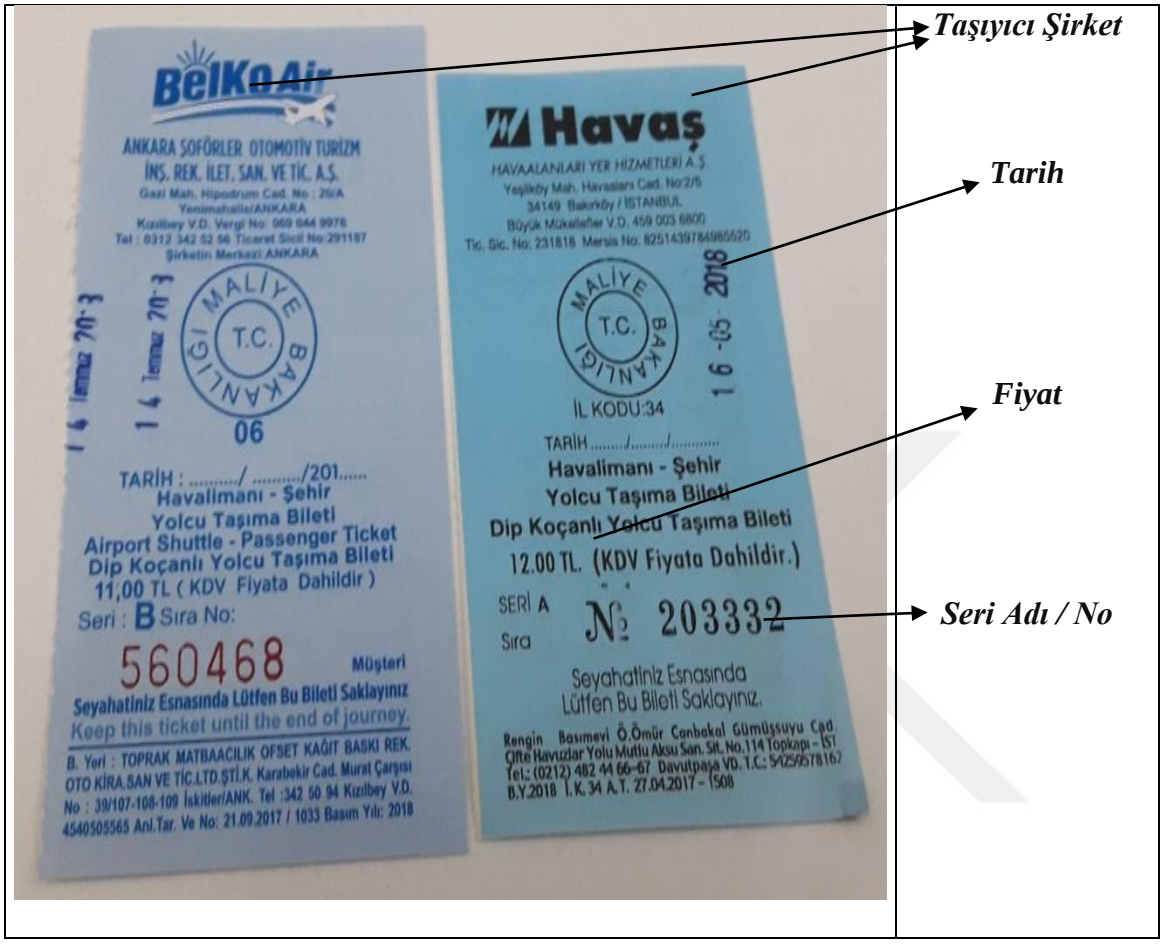
III. 4. 2. 1. Hava Taşımacılığı Biletleri

Hava Taşımacılığı biletleri, uçak yolculuğunda kullanılan biletlerdir. Genellikle yolculuktan belirli bir saat önce tedarik edilmesi zorunlu olan bilet türüdür. Bu durumun nedeni uçak yolculuğunun belirli kuralları olan uzman teknik hazırlığı gerektirmesidir. Hava taşımacılığı biletlerinde çeşitli bilgiler bulunmaktadır. Bunun yanında farklı ülkelere yolculuk yapılabilme olanağı daha kolay olan uçak biletlerinin üzerinde farklı dillerde bilgiler de bulunmaktadır. Bu açıdan diğer bilet türlerinden daha detaylı bilgiler içerebilmektedirler.

Havalimanlarına ulaşım genellikle uzun sürmektedir. Çünkü havalimanları kaza ve uçak düşmesi olasılığından dolayı çoğunlukla toplu yerleşimlerden uzakta inşa edilir. Örneğin Ankara Esenboğa Havalimanına ulaşabilmek amacıyla binilebilen Belko Air ve Havaş firmalarının servislerinin (otobüs) biletleri de tezin konusuyla ilgilidir. Hava taşımacılığına ulaşmak isteyen yolcuların, servislerle ve/veya özel araçlarıyla havalimanına gelebilmeleri mümkündür. Fakat toplu taşıma olanağı açısından servisler daha avantajlıdır, çünkü bu mekâna raylı taşıma olanağı yoktur. Bu nedenden dolayı, Havalimanı Taşımacılığı Biletleri ile Belko Air ve Havaş Biletleri arasında bir bağlantı kurulabilir.

Belko Air ve Havaş biletlerinde biletin fiyatı ve seri numarası yer almaktadır; buna rağmen kişisel hiçbir veri yoktur. Havalimanına varıldığında biletin geçerliliği de

bitmektedir. Bu açıdan efemera konusuna oldukça güzel bir örnek olarak kabul edilebilir.

Resim 10. Havalimanı Servisleri Biletleri

Havalimanı Servisleri Biletleri konusu işlendikten sonra, Havayolu Taşımacılığı Bileti örneği olarak Resim 11 ele alınabilir.

Resim 11. Hava Taşımacılığı Bileti

Türü: Uçak Bileti

Aitlik / Kişi: Yasin Şeşen

Boyutu: 9 x 6,5 cm.

Lokasyon/Yer: Adnan Menderes Havalimanı - Esenboğa Havalimanı

Geçerlik Tarihi: 14. 07. 2018 – 12:35

Görsel Objeler: Pegasus Şirketi Logosu

Seri Adı / No: FY2RQS

Barkod Özellikleri: Var.

Değeri / Fiyatı: Yok.

Notlar: Gate (Kapı): 241

Seat (Koltuk): 26 B

Uçağa biniş, kalkış saatinden 10 dakika önce sona erer.

Yukarıdaki bilgiler yorumlandığı zaman şu veriler elde edilmektedir: Uçağın kalkış saati, uçağın yolculuk yapacağı şehirlerin bilgileri, yolcunun biniş peronu ve kapısı, yolcunun koltuk numarası, biletin ait olduğu havacılık şirketinin logosu, bilet seri numarası vb. bilgilerdir. Havalimanı biletleri kişiseldir ve sıkı denetlemeden geçirilerek yolcular uçağa bindirilmektedir. Ayrıca barkod özelliğine hassas teknolojik aletler aracılığıyla, biletin tüm özellikleri elektronik ortamlarda da kayıt altına alınmaktadır. Sorunlu bir zamanda ve gerektiğinde adli makamlarla da bilgiler hızlıca paylaşılmaktadır. Tüm bu bilgilerden yola çıkarak, hava taşımacılığı biletinin hangi bilgi kaynaklarına rehberlik edebileceği görülebilmektedir.

III. 4. 2. 2. Kara Taşımacılığı Biletleri

Taşımacılık sektörünün günümüzde en çok tercih edilen türüdür. Bunun en temel nedeni, daha fazla yükün daha ucuz taşınmasını sağlamasıdır. Bunun yanında ekonomik olarak da ucuz ve kolay yolculuk çeşidi olmasıdır. Resim 12'de Kara Taşımacılığı Bileti incelenmiştir.

Resim 12. Kara Taşımacılığı Bileti

Türü: Otobüs Bileti

Aitlik / Kişi: Elif Şeşen ve Saime Şeşen

Boyutu: 10 x 6,5 cm. (Koltuk 8-9)

Lokasyon/Yer: Niğde Otogar - Ankara Otogar

Geçerlik Tarihi: 2 Nisan 2018 Pazartesi 08:30

Görsel Objeler: Aydoğanlar Şirketi Logosu

Seri Adı / No: 096473

Barkod Özellikleri: Yok

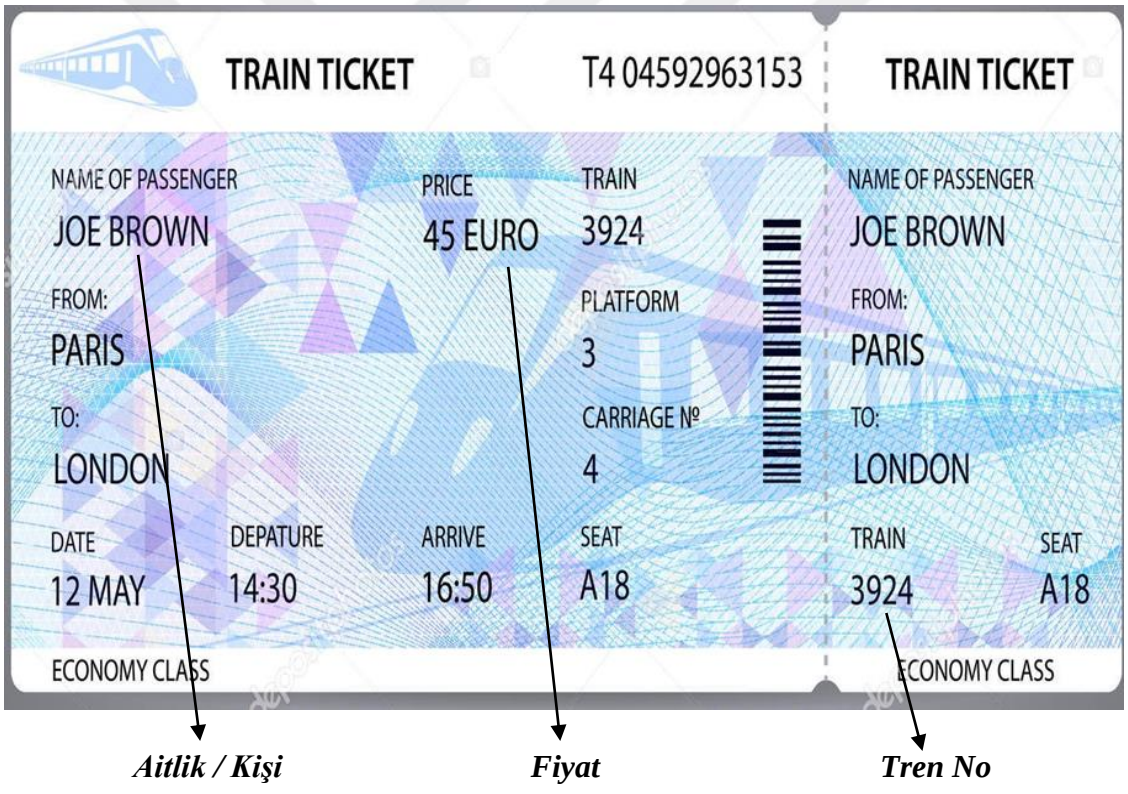
Değeri / Fiyatı: 100 TL

Notlar: Peron - 22, İl Kodu - 51

Yukarıdaki bilgiler yorumlandığı zaman şu veriler elde edilmektedir: Otobüsün kalkış saati, otobüsün yolculuk yapacağı şehirlerin bilgileri, yolcuların biniş peronu ve koltuk numaraları (bir bilette iki yolcunun isminin olabilmesi durumu vb.) biletin ait olduğu otobüs şirketinin logosu, bilet seri numarası vb. bilgilerdir.

III. 4. 2. 3. Raylı Sistemler Taşımacılığı Biletleri

Taşımacılık sektörünün en az tercih edilen fakat en ekonomik yoludur. Bir seferde en çok sayıda kişi ve/veya malzeme transferinin yapılabilmesine olanak sağlamaktadır. Resim 13'de Raylı Sistemler Taşımacılığı Bileti incelenmiştir.

Resim 13. Raylı Sistemler Taşımacılığı Bileti

Türü: Hızlı Tren Bileti (YHT)

Aitlik / Kişi: Joe Brown

Boyutu: 10 x 15 cm.

Lokasyon/Yer: Paris – London

Geçerlik Tarihi: 12 May 14:30

Görsel Objeler: Train Ticket Logosu, Arka Fon Resimleri.

Seri Adı / No: T4 04592963153

Barkod Özellikleri: Var

Değeri / Fiyatı: 4 Euro

Notlar: Train 3924 - Platform 3 - Carriage 4 - A18 (Economy Class)

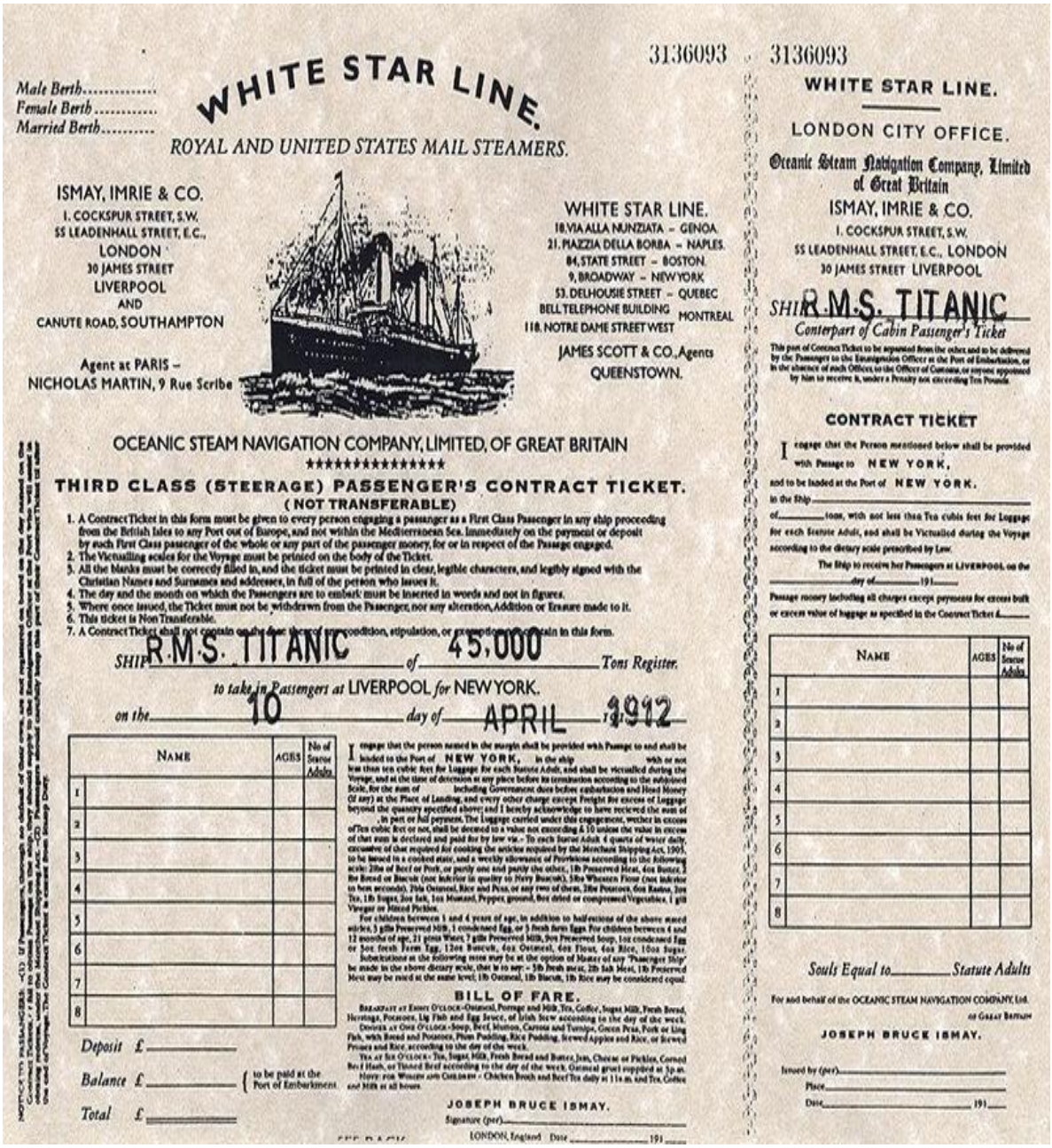
Tren No: 3924

Yukarıdaki bilgiler yorumlandığı zaman şu veriler elde edilmektedir: Yüksek Hızda Trenin kalkış saati, varış saati, trenin yolculuk yapacağı istasyonlar ve ülkelerin bilgileri (Fransa - İngiltere arası vb.), yolcuların biniş peronu ve koltuk numaraları, bilet seri numarası vb. bilgilerdir.

III. 4. 2. 4. Deniz Ulaşımı Biletleri

Deniz Ulaşımı Biletlerine verilebilecek en eşsiz örneklerden birisi, 15 Nisan 1912 yılında batan dünyaca ünlü gemi Titanik'in Biletidir. *"Titanik yolculuk gemisi, 15 Nisan 1912 sabahın erken saatlerinde Southampton'dan New York'a yaptığı yolculuk sırasında bir buzdağıyla çarpışarak batmıştır. Tahmini 2.224 yolcu ve mürettebattan 1.500'ü aşkın insan ölmüştür. Bu kaza modern tarihin en ölümcül deniz felaketlerinden birisidir"* ("Titanik kazası sırları", 2018).

Resim 14'de Titanik Gemisinin biletinin bir nüshası üzerinde niteleme yapılarak, konuya devam edilmiştir.

Resim 14. Deniz Ulaşımı Biletleri

Türü: Deniz Ulaşımı Bileti

Aitlik / Kişi: 3. Sınıf (Third Class) Bir Yolcunun Bilet Kontratı

Boyutu: 12 x 12 cm.

Lokasyon/Yer: LONDRA – NEW YORK

Geçerlik Tarihi: 10 April (Nisan) 1912

Görsel Objeler: White Star Line Logosu (Titanik Gemisi)

Seri Adı / No: 3136093

Barkod Özellikleri: Yok

Değeri / Fiyatı: 45.00 Sterlin

Notlar: Gemi Kuralları, Çeşitli Çizelgeler, Yemek Listesi, Bilet Sözleşmesi, Yolcu Hakları vb. bilgiler bulunmaktadır.

Tarihin en talihsiz deniz kazalarından birisi olan Titanik Gemisi'nin Bileti incelediğinde; geminin kalkış günü, güzergâhı üzerinde uğrayacağı limanların isimleri, yolcunun hangi sınıfta ve bölgede yolculuk yapabileceği, biletin ait olduğu şirketinin logosu, bilet seri numarası, yolculara özel verilmesi gereken bilgiler, bilet sözleşmesi, kurallar, şirketin bilgileri vb. bilgilere erişilebilmektedir. Tüm bu bilgilerden yola çıkarak, deniz taşımacılığı biletinin hangi bilgi kaynaklarına rehberlik ettiği/edebileceği ilginç bir şekilde görülebilmektedir.

III. 4. 3. Etkinlik Biletleri

Bu bölümde çeşitli etkinlik türlerinin biletleri ele alınmıştır. Biletleri ele alınan etkinlikler; Tiyatro, Sinema, Konser, Sergi vb. Etkinlikler ile Spor Müsabakalarıdır.

III. 4. 3. 1. Tiyatro Biletleri

İlk çağlardan bugüne kadar tiyatro, diğer sanat dalları gibi birçok yenilik ve gelişme göstermiştir. Tiyatronun ortaya çıkış tarihi araştırıldığında, binlerce yıl önceye doğru yolculuğa çıkılabilir. Tiyatronun çıkışı Eski Yunan Dönemine kadar uzanır. *"Eski Yunan'daki o yüce tiyatronun kaynakları olarak Mısır'la, Babil'le, Suriye'yle, Kıbrıs'la, Trakya'yla, Anadolu'yla, Girit'le ilgili yarı masalımsı bilgiler bulunur. Ama ondan öncesi? Karanlık, belirsiz kesinlikleri olmayan, yine de çok ilgi çekici bir yol-mitler, büyüler dünyası içinden-tarih öncesi insanına doğru uzanılabilir. Tiyatro, oyun sanatı,*

dinden de eskidir. Gece ateşin çevresinde otururken, av hayvanlarını çoğaltmak, ya da ertesi gün çıkacakları avın iyi gitmesini sağlamak amacıyla bir çeşit büyü yapmayı düşünen, kalkıp avlanacak hayvanları taklit eden ilk insanın bu davranışıyla birlikte tiyatro da başlamış olmaktadır" (Fuat, 2010, s. 9). Günümüzde tiyatro, toplumlar üzerinde büyük etkisi olan sahne sanatı dallarından biridir. Büyük kitlelere yönelik olan bu sanat dalı, içinde diğer birçok sanat dallarını da barındırmaktadır. Kalabalık kitlelere yönelik olarak sahnelenen bir sanat olması açısından, diğer birçok sanat dalından farklı bir bakış açısını gerektirmektedir. Bunun yanında sanatseverlere ulaşması için çok yoğun çabalar gerektiren bir yapısı da bulunmaktadır. Tiyatro oyunlarının sahnelenmesi için kullanıcılara belli ücret karşılığı satılan materyallere Tiyatro bileti denilir. Konu gereğince Resim 15'de Tiyatro Bileti incelenerek niteliksel bilgiler ortaya koyulmuştur.

Resim 15. Tiyatro Bileti

Türü: Tiyatro Bileti – İhanet Oyunu

Aitlik / Kişi: Hülya ÇELİK ŞEŞEN

Boyutu: 10 x 15 cm.

Lokasyon/Yer: Ankara Devlet Tiyatrosu - Küçük Tiyatro Salon L-22

Geçerlik Tarihi: 06.03.2018 Salı, Saat: 20.00

Görsel Objeler: Devlet Tiyatroları Logosu, El Ele Çift Resmi.

Seri Adı / No: Rezervasyon Kodu olarak geçmektedir. Rez. Kodu: 3077370

Barkod Özellikleri: Var.

Değeri / Fiyatı: 9 TL

Notlar: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Devlet Tiyatroları DT.

Resim 15'de bulunan Tiyatro Biletleri incelendiğinde şu veriler elde edilmiştir: Tiyatro faaliyetinin icra edileceği sahne ve mekân, tiyatro oyununun zamanı, tiyatronun hangi koltuklardan izlenebileceği, tiyatronun bilet fiyatı vb. bilgilere erişilebilir.

III. 4. 3. 2. Sinema Biletleri

19. yüzyılın başlarında fotoğraf tekniğinin geliştirilmesi ile birlikte, sinema tekniğinin de temeli farkında olunmadan atılmıştır. Bu dönem, artık fotoğraf ile sanat eserlerini sergilemenin yeterli olmadığı bir dönemdir. Tüm bu gelişmeler, sinemanın ortaya çıkışını zorunlu kılmıştır. *"Sinematografik sanat, oldukça karmaşık bir süreci içerir. Çağdaş sinema, sanatın yalnızca özel bir dalı değil, aynı zamanda endüstrinin de bir dalıdır ve kendine özgü bir tabanda gelişmiştir"* (Nilsen, 1959, s. 7). Fotoğrafa bağlı olarak gelişen sinema, 19. yüzyılın en önemli gelişmelerden biri olarak kabul edilir. Sinema, teknoloji çağının bir aracı olarak doğmuştur. Neale'ın (1985, s.1) da vurguladığı üzere *"Sinemanın varlığı fotoğraf, kamera, projeksiyon, ses kaydı gibi belirli teknolojilerin varlığı üzerine kuruludur. Sinema da bu teknolojilerden ayrı düşünülemez. Onun etkileri, süreci, gelişmesi yalnızca varoluşuyla açıklanamaz. Sinema karmaşık bir olgudur. Bir endüstridir ve ekonomik belirleyicileri de içerir.*

Sinema aynı zamanda Metz'in sözleriyle mental makine'dir. Sinema da teknoloji de gerekli bir faktördür". Günümüzde sinema sayısı oldukça artmış ve sinemaların olanakları da gelişmiştir. Olanakların gelişmesiyle birlikte, sinema izleyicisinin talepleri de artış göstermiştir. Sinema faaliyeti, kültürel faaliyetler içerisinde en büyük paya sahip durumdadır. Yıl içerisinde en büyük sanatsal organizasyonlar, festivaller ve ödül törenleri sinema sektöründe hayata geçmektedir. Konumuz gereğince Resim 16'da Sinema Bileti incelenerek bu bilet türü hakkında niteliksel bilgiler ortaya koyulmuştur.

Resim 16. Sinema Bileti

Türü: Sinema Bileti – Cici Babam (2 D)

Aitlik / Kişi: Yasin Şeşen (Üye No: MSCDTWL34QJ8C)

Boyutu: 10 x 17 cm.

Lokasyon/Yer: Mars Cinema Group Mars Sinema Podium AVM; Macun Mah. Bağdat Cad. No: 60 Yenimahalle / ANKARA; Salon 4, Koltuk K-8 ve K-9.

Geçerlik Tarihi: 24 / 04 / 2018 Saat: 19.00.

Görsel Objeler: Mars Group Cinema Logosu

Seri Adı / No: Rezervasyon kodu bulunur. Rez. Kodu: 0346735-44049

Barkod Özellikleri: Var.

Değeri / Fiyatı: 31 TL

Notlar: Fiş No: 35, Saat: 18.37, Öğrenci Bileti, Giriş Bileti.

Kasa ID-ANPP0S03-1006.

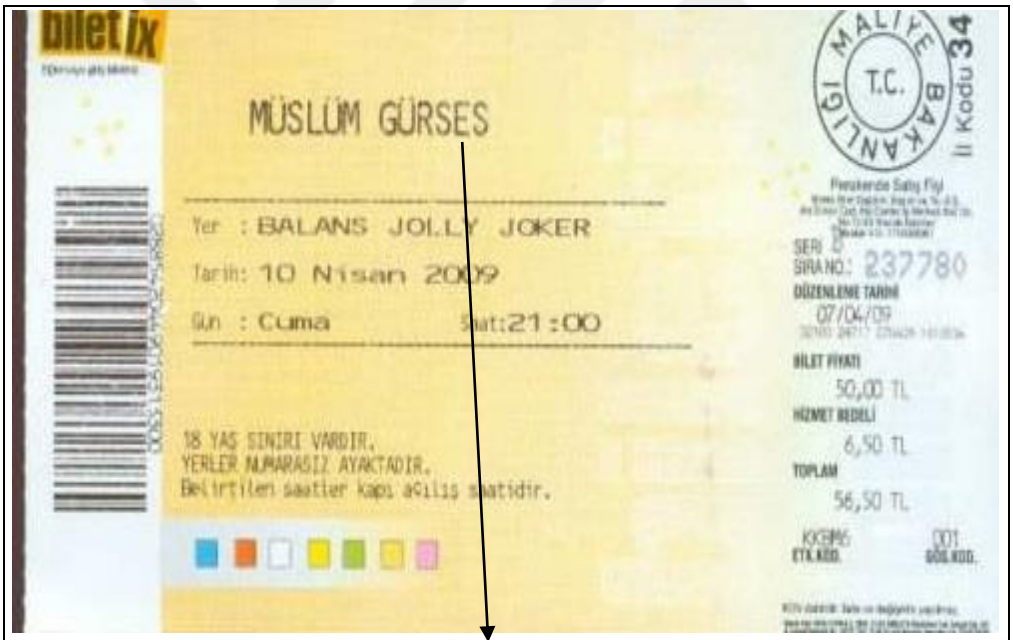
Bilet Fiyatına KDV, eğlence vergisi, diğer vergiler ve fon vb. dâhildir.

Resim 16'da bulunan Sinema Biletleri incelendiğinde sinema filminin icra edildiği mekân, filmin formatı, (3D, 2D vb.) filmin başlama saatleri ve tarihleri vb. bilgilere erişilebilmektedir.

III. 4. 3. 3. Konser, Sergi vb. Etkinliklerin Biletleri

"İnsanlık tarihinin her döneminde var olduğu düşünülen sanat olgusunun kesinleşmiş bir tanımı bulunmamakla birlikte; Tolstoy sanatı bir duyguyu yaşayan insanın, o duyguyu bilerek ve isteyerek başkalarına aktarma olayıdır sözleriyle ifade etmiştir" (aktaran Kanneci, 2005, s. 1). Sanat alanı birçok farklı sanat dallarından oluşmaktadır. Bu alanlardan en önemlileri olan müzik ve gösteri sanatları, insanlık tarihinin başlangıcından itibaren önemli bir yer tutmaktadırlar. İlyasoğlu´na (1994, s. 1) göre müzik sanatı *"diğer sanat dalları arasında en ilkel ve en temel güdülerden kaynaklanmış olanıdır*". Tüm bunların yanında toplumsal işlevleri açısından müzik, *"bireyler arasında bağlar kurar, ortak duygu ve düşüncelerin oluşmasını sağlar*" (Say, 2001, s. 17). Müzik sanatının en verimli ve insanlara yönelik olarak icra edildiği

etkinlik konserlerdir. Konser *"bir grup müzisyen tarafından, bir dinleyici topluluğuna verilen müzik gösterisi"* ("Konser tanımı", 2018) olarak tanımlanabilir. İnsanoğluna hitap eden diğer en önemli sanat alanı olan gösteri sanatları da en iyi şekilde sergilerle temsil edilebilir. Sergi *"bir yerin, bir ülkenin veya çeşitli ülkelerin kendine özgü tarım, sanayi, özel şovlar vb. ürünlerini tanıtmak için bunların uygun bir biçimde gösterildiği alanlardır"* ("Sergi tanımı", 2019). Konser ve sergiler, insanların sosyalleştikleri ve birbirleriyle bilgi paylaşımında bulundukları önemli alanlar olarak kabul edilebilirler. Özellikle sergilerde aynı sanat dalına ilgi duyan insanlar bir araya gelmektedirler. Tüm bu durumlar, müzik ve sanatın insanlar üzerindeki olumlu etkisini de göstermesi açısından önemlidir. Resim 17 ve Resim 18'de sırayla Konser ve Sergi Faaliyetlerinin Biletleri niteliksel olarak incelenerek konu devam etmektedir.

Türü: Müslüm Gürses Konseri

Resim 17. Konser Bileti

Türü: Konser Bileti – Müslüm Gürses Konseri

Aitlik / Kişi: Yok

Boyutu: 10 x 12 cm.

Lokasyon/Yer: Balans Jolly Joker (Ankara)

Geçerlik Tarihi: 10 Nisan 2009 Cuma Saat: 21.00

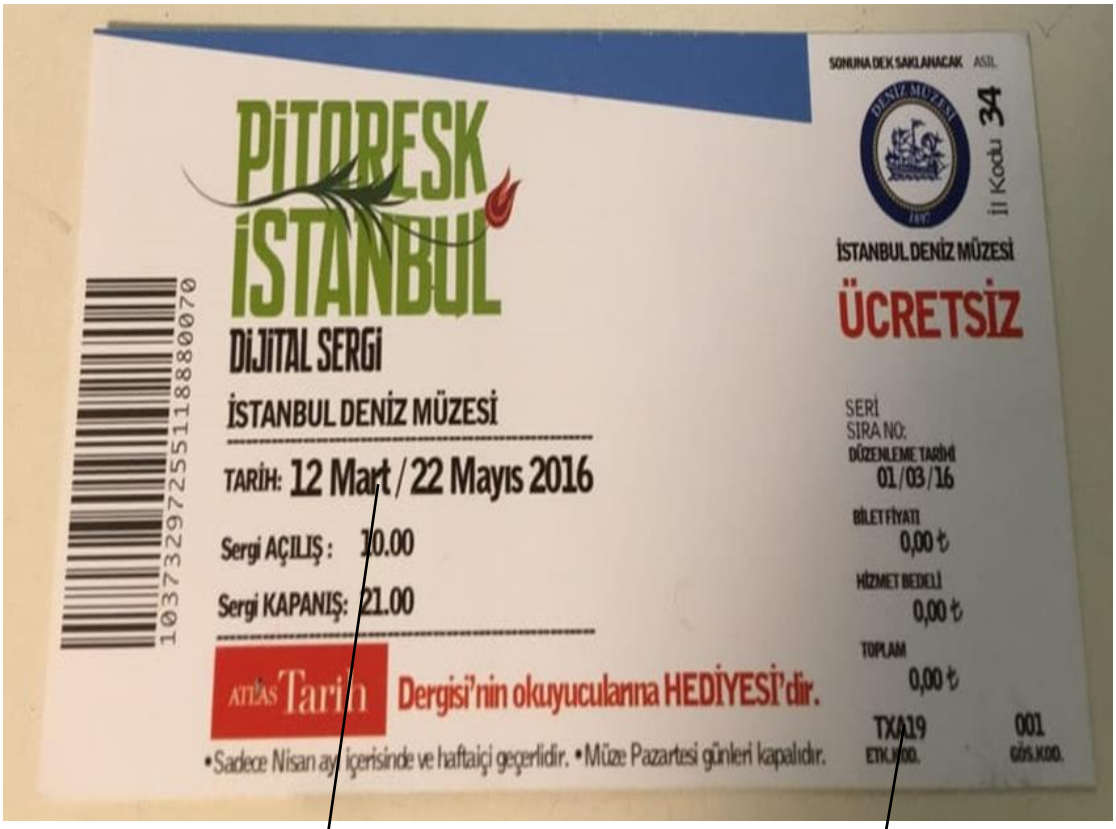
Görsel Objeler: Biletix ve Maliye Bakanlığı Logoları

Seri Adı / No: 237780 (Düzenlenme tarihi: 07/04/2009)

Barkod Özellikleri: Var.

Değeri / Fiyatı: 56,50 TL (50 TL Bilet Fiyatı + 6,50 TL Hizmet Bedeli)

Notlar: 18 yaş sınırı vardır. Yerler numarasız ayaktadır. Belirtilen saatler kapı açılış saatidir. İl kodu: 34.

Geçerlik Tarihleri ***Seri Adı/No***

Resim 18. Sergi Bileti

Türü: Sergi Bileti – Pitarest İstanbul Dijital Sergi

Aitlik / Kişi: Yok

Boyutu: 10 x 15 cm.

Lokasyon/Yer: İstanbul Deniz Müzesi

Geçerlik Tarihi: 12 Mart – 22 Mayıs 2016 arasında; Sergi Açılış Saati: 10.00, Kapanış Saati: 21:00.

Görsel Objeler: Gül resmi, İstanbul Deniz Müzesi Logosu, Atlas Tarih Dergisi Logosu

Seri Adı / No: TXA19 001

Barkod Özellikleri: Var.

Değeri / Fiyatı: Ücretsiz

Notlar: Atlas Tarih Dergisinin okuyucularına hediyesidir.

Sadece Nisan ayı içerisinde ve hafta içi geçerlidir.

Müze pazartesi günleri kapalıdır.

Sonuna kadar saklanacak. İl Kodu: 34.

Resim 17 ve 18'de bulunan Konser ve Sergi Biletleri incelendiğinde haklarında farklı veriler elde edilmiştir. Konser Bileti incelendiğin de konser faaliyetini icra edecek sanatçı, konserin zamanı ve mekânı, konserin hangi noktadan izlenebileceği, konserin bilet fiyatı vb. bilgilere erişilebilir.

Sergi Bileti incelendiğinde de serginin icra edildiği mekân, serginin açılış-kapanış saatleri ve tarihleri, ilgili ücretsiz biletle hangi ayın hangi günlerinde sergiye katılım yapılabileceği vb. bilgilere erişilebilmektedir.

III. 4. 3. 4. Spor Müsabakaları Biletleri

Spor kelimesi; *"Latince dağıtmak, birbirinden ayırmak anlamına gelen disportere veya deportere kelimesinden doğmuştur. Bu şekilde kullanılan sözcük zamanla aşınmaya uğrayıp disport şeklinde kullanılmaya başlanmıştır. 17 y.y.'dan itibaren de sport şeklini almıştır. Türkçe de de uluslararası dil etkileşiminden etkilenerek spor olarak kullanılmaya başlanmıştır"* (Çankaya, 2001, s. 19). *"Spor; tek*

başına veya toplu olarak yapılan, kendine özgü kuralları olan, genelinde bir yarışmaya dayanan bedensel ve zihinsel yetilerin gelişimini sağlayan eğitici ve eğlendirici bir uğraştır" (Kılcıgil, 1985, s. 7). Spor faaliyetleri, tek başına ve/veya toplu şekilde yapılan birçok farklı organizasyondan oluşur. Farklı organizasyonları uygulayan insanlara ortak olarak sporcu denilmektedir. Spor, insanların yaradılışında bulunan saldırganlığın yatıştırılmasını sağlar ve onlara barışçı rahatlama imkânlarının mümkün olduğunu gösterir. Spor, egzersiz ve oyunun becerikli bir surette ortaya koyulmasıyla gelişir. Bazı insanlara göre spor sağlıklı yaşamanın sırrı, bazılarına göre de mücadele ve para kazanma faaliyetleridir. Spor ile uğraşan farklı kişiler, kendi bakış açılarına göre spor kavramını tarif edebilirler.

Spor müsabakaları hakkında bilgi sahibi olabilmek amacıyla, çeşitli spor dallarında yapılan farklı takımların karşılaşmaları takip edilebilir. Bu karşılaşmaların yapıldığı alan, salon, stat vb. mekânlarda ve/veya internet ortamında biletler satılmaktadır. Bu biletlerin toplanması ve değerlendirilmesiyle Spor Müsabakaları Biletleri hakkında detaylı bilgilere erişilebilir.

Aşağıda Resim 19, Resim 20 ve Resim 21'de çeşitli spor biletleri incelenmiştir. İncelenen spor biletleri içerisinde Futbol Maçı Biletleri, Basketbol Maçı Biletleri, Voleybol Maçı Biletleri bulunmaktadır.

Resim 19. Futbol Maçı Bileti

Türü: Futbol Maçı Biletleri (Türkiye - İsviçre Milli Takımı Maçı)

Aitlik / Kişi: Yok

Boyutu: 10 x 10 cm.

Lokasyon/Yer: Şükrü Saraçoğlu Stadyumu

Geçerlik Tarihi: Var. 16 Kasım 2005 Çarşamba Saat 20:15

Görsel Objeler: Futbol Federasyonu Logoları (Türkiye, İsviçre), Maliye Bakanlığı Damgası, Stad Krokisi

Seri Adı / No: 423861

Barkod Özellikleri: Var

Değeri / Fiyatı: 30 YTL

Notlar: Telsim Tribün I Blok Sıra: 7, Koltuk: 13, Kapı: 12.

Futbol Biletlerinin incelenmesi sonucunda: Spor karşılaşmasının hangi spor dalına ait olduğunu, karşılaşmaya taraf olan takımları, karşılaşmanın zamanı ve mekânını, karşılaşmanın hangi tribün ve koltuklardan izlenebileceği, barkod bilgileri, bileti satan firmanın adı ve bilgileri, bilet türü ve bilet fiyatı vb. bilgilere erişilebilir.

Resim 20. Basketbol Maçı Bileti

Türü: Basketbol Maçı Biletleri (Fenerbahçe - Real Madrid Maçı)

Aitlik / Kişi: Mehmet Yakup Yılmaz

Boyutu: 10 x 13 cm.

Lokasyon/Yer: Barclaycard Center Madrid

Geçerlik Tarihi: Var. 17 Mayıs 2015 Saat 15:00-20:00

Görsel Objeler: Çeşitli Türk Hava Yolları Logoları, Çeşitli Sponsorların Logoları, Barkod, Kırmızı bir kurdele şekli.

Seri Adı / No: Yok.

Barkod Özellikleri: Var.

Değeri / Fiyatı: 147,50 Euro

Notlar: Gate 6, 2/5

Basketbol Maçlarının biletlerinin incelenmesi sonucunda: Spor karşılaşmasının hangi spor dalına ait olduğunu, karşılaşmaya taraf olan takımları, karşılaşmanın zamanı ve mekânını, karşılaşmanın hangi tribün ve koltuklardan izlenebileceği, barkod bilgileri,

karşılaşmanın yapılacağı stadyuma ulaşım ile ilgilenen Hava ulaşımı firmasının bilgileri, bilet türü ve bilet fiyatı vb. bilgilere erişilebilir.

Resim 21. Voleybol Maçı Bileti

Türü: Voleybol Maçı Bileti (Fenerbahçe-Bursa BBSK)

Aitlik / Kişi: Yok

Boyutu: 12 x 14 cm.

Lokasyon/Yer: Burhan Felek Voleybol Salonu (İstanbul)

Geçerlik Tarihi: 29.10.2013 - 19:00

Görsel Objeler: Maliye Bakanlığı Logosu, Bayanlar Avrupa CEV CUP Logosu, Bilet Way Logosu.

Seri Adı / No: 470182

Barkod Özellikleri: Var.

Değeri / Fiyatı: 10,00 TL.

Notlar: 6 yaş üstü ücrete tabidir. İade ve değişiklik yapılmaz. İl Kodu: 34.

Resim 21‘de bulunan Voleybol Maçı Biletinin incelenmesi yapıldığında; Voleybol Maçının Biletinin hakkında farklı veriler elde edilmiştir. Spor karşılaşmasının hangi spor dalına ait olduğunu, karşılaşmaya taraf olan takımları, karşılaşmanın zamanı ve mekânını, karşılaşmanın hangi tribün ve koltuklardan izlenebileceği, bilet türü ve bilet fiyatı vb. bilgilere erişilebilir. Niteleme sonucunda, ilgili biletlerden elde edilebilecek bilgi kaynakları hakkında detaylı bilgilere de erişilmiştir.

Erişilen bilgiler göz önüne alındığında: futbol, basketbol, voleybol karşılaşmalarının biletlerinden elde edilen bilgilerin benzerlik gösterdiği görülmüştür. Sadece karşılaşmaların takımları, karşılaşma alanı vb. bilgiler de farklılıklar vardır.

IV. BÖLÜM: BİLETLERİN NİTELENMESİNDE ÜST VERİ STANDARTLARI

Arşivler sistematik bir tanımlama programı göz önüne alınarak düzenlenmelidirler. Arşivlerin farklı boyutta ve mevcutta materyallerin bileşiminden meydana gelmiş olmaları, bu açıdan fark yaratmamalıdır. Arşivlerde, kaynakların her birine verimli şekilde erişim sağlanabilmesi önemlidir. Kaynakların verimli biçimde kullanılması ile birlikte, hizmetlerin ekonomik ve hızlı bir biçimde karşılanabilmesi amaçlanır. Bu nedenle öncelikle katalog kayıtlarının bibliyografik niteleme alanlarının standartlaştırılması; sonrasında ise tüm koleksiyonun ayrıntılı katalog kayıtlarının oluşturulması gerekmektedir. Arşivlerde bilginin nitelenmesinde ayrıntılı bibliyografik niteleme standartları kullanılmaktadır. Tanımlama programının yapısı, koleksiyonların yapısı, personel sayısı ve arzu edilen araştırma araçlarının hangilerinin kullanılabileceği kullanıcıların tercihlerine göre değişiklik gösterebilir. Fakat standart yaklaşımların olmasının temel amacı, tüm kullanıcıların bilgiye hızlı şekilde erişebilmesinin sağlanmasıdır. Bunun yanında devamlılık ve güncellikte önemli bir faktördür. *"Tanımlama faaliyetleri hem eldeki mevcut materyale hem de yeni sağlanan materyale dikkatin yöneltilmesi şeklinde dengelenmelidir. Arşiv mevcudunun araştırma amaçlı kullanımı konusunda bu konuya titizlikle yaklaşılmalıdır"* ("Bilgi ve Belge Çalışmaları: Özel Arşivlerde Teori ve Uygulama", 2017, s. 95). Tanımlama faaliyetlerinin verimli şekilde ortaya koyulması, ulusal ve uluslararası standartlaşmanın gerçekleştirilmesine katkı sağlayacaktır.

Günümüzde, dokümanter kaynakların kontrolünü sağlayan tanımlama faaliyetlerinin öneminin anlaşılmasından ve otomasyon programlarının gelişmesinden dolayı basılı standart yaklaşım kaynaklarından daha ziyade bilgisayara dayalı standart yaklaşımlar kullanılmaktadır. "*Eserlerin sanatsal, fiziksel ve içerik özelliklerinin*

belirlenerek detaylı bir şekilde katalog kayıtlarına yansıtılması, belli bir düzende standart niteleme alanlarına doğru bir şekilde kaydedilmesi ileri düzey kataloglama bilgisi ve deneyim de gerektirmektedir" (Anameriç, 2015, s. 27).

Arşiv materyallerinin kullanımının genişlemesi ve hızlanması konusunda üst veriden (metadata) faydalanılabilir. *"Üst veri (metadata): Bir bilgi kaynağını tanımlayan veri kümesidir. Başka bir ifadeyle, sayısal bilgilerin ve bilgi kaynaklarının bulunması, kimliklendirilmesi, kullanımı ve yönetimi ile ilgili yapılandırılmış bilgidir; örneğin Z39.50, ISO 639-3 vb."* ("YÖK Açık Erişim Standartları Sempozyumu", 2014, s. 4). Bayter (2009, s. 3) üst veri hakkında *"gelecekte belge içeriğinin anlaşılmasına ve bunlara teknolojik olarak erişilebilmesine imkân sağlayan araçtır. Kullanımının üç yararı vardır: Elektronik bilgi kaynaklarını düzenleme, bilgiye erişim ve sistemler arası işlerliği sağlamaktır. Üst veri kullanımının en büyük yararı, ulusal ve uluslararası düzeylerde sistem uyumuna imkân tanımasıdır"* demektedir. Çakmak'a (2017, s. 52) göre üst veriler "*farklı sunuş biçemlerinde görebileceğimiz verilerin anlamlandırılmasında ve onları paylaşılabilir ve yönetilebilir kılmada rehberlik etmektedir*". Tonta'ya (2002, s. 90) göre üst veri (metadata) *"elektronik kaynakların bibliyografik olarak tanımlanmasıdır. Örneklemek gerekirse, bir katalog kartında yer alan bibliyografik bilgilerdir"* (Al ve Küçük, 2003, s. 170). "*Metadata, bir dokumanın içeriği hakkında bilgidir. Elektronik dokümanlara bir veritabanı gücü kazandırır. Çünkü her tür doküman formatı ve medya türü için kullanılabilir. Ayrıca kullanıcıya çok az ihtiyaç duyar, evrensel standartları kullandığı için kullanımı kolaydır. En önemli özelliği ise elektronik doküman nereye taşınırsa taşınsın metadata dokümanın içinde kalacağı için dokümana erişim her zaman mümkündür"* (Ergün, 2000, s. 2). Greenberg (2017, s.22) ise *"üst veri, -insan veya makine tarafından- uygun bir şekilde yerleştirildiğinde ve erişilebilir olduğunda, veriler ile özellikleri arasında keşif, erişim,*

provenans izleme, hesaplama veya diğer işlemler gibi etkinlikler arasındaki etkileşimi de sağlar" demektedir. Arslantekin (2003, s. 376) üstveri ile ilişkili olarak şu uyarıyı yapmaktadır: *"yapılandırılmış ya da yapılandırılmamış verilerin her birini karmaşık uzman dizinleme mekanizmaları ile taramak oldukça kolaydır. Bununla birlikte bu iki veri şeklinin ikisinin de hepsinden önemli olan üstveri ile bağlanmadığı takdirde; eldeki tüm bilgi birikimini kapsayan bir tarama gerçekleştirmek zor olacaktır".*

Geleneksel arşivlerde yapılan kataloglama bir tür metadata formatıdır. MARC 21 ve onunla birlikte kullanılan AAKK 2 aynı zamanda birer metadata standartlarıdır. MARC kayıtlarında; eser adı, eserin orjinal dilinde eser adı, yazar adı, yazıldığı tarih, yazıldığı yer, boyut, konu ve notlar alanında vb. içerik hakkında bilgiler yer almaktadır. Bu kataloglarda bir eserin tüm özelliklerini içeren niteleme alanları bulunmaktadır. Kaynaklara her platformdan erişilebilme olasılığını artırmak amacıyla, metadata standartları geliştirilmiştir. Metadata standartları, bilginin aranmasında ve tanımlanmasında tek biçimliliği sağlamaktadır. Genel olarak akademik çalışmalarda kullanılan metadata standartlarını şöyle sıralamak mümkündür:

- MARC (Machine Readable Catalogue): Her türlü kütüphane kaynaklarının kataloglanmasında kullanılır.
- EAD (Encoded Archival Description): Çoğunlukla arşivler için kullanılır.
- GILS (Government Information Locator Service): Hükümet Yayınları için kullanılır.
- FGDC (Federal Geographic Commitee's Content): Coğrafi veriler için kullanılır.
- CSDGM (Content Standard for Digital Geospatial Metadata): Coğrafi veriler için kullanılır.
- ONIX (Online Information Exchange): Çevrimiçi bilgi değişiminde kullanılır.

- VRA (Visual Resources Association): Görsel kaynaklar için kullanılır.
- TEI (Text Encoded Initiative): Metinler için kullanılır.
- RDF (Resource Description Framework): Kaynak Tanımlama Çatısı için kullanılır.
- DUBLIN CORE: Tüm kaynaklar için kullanılır.

İnternet üzerinde ve/veya basılı olarak bulunan arşiv kaynaklarının bibliyografik kontrolünde ve erişiminde problemler vardır. Bu kaynakların kataloglanmasında, çevrimiçi yayınların farklı yapılarından dolayı genellikle kütüphanelerde en popüler şekilde kullanılan MARC Standartları yetersiz kalabilir. Bunun yanında, hangi üst veri standartının kullanılacağı konusunda da zaman zaman fikir ayrılıkları olabilmektedir. *"Efemera dışındaki kitap, süreli yayın, arşiv malzemesi gibi kaynakların tanımlanması hususunda kurumların pek çok ortak üst verileri kullandığı bilinmektedir. Efemeranın tanımlanması noktasında ise kullanılabilecek temel üst verilerin hazırlandığı görülememektedir. Literatür incelendiğinde çeşitli ülkelerde yapılan dijitalleştirme ve kataloglama çalışmaları sırasında bu eksikliğin hissedildiği gözlenmektedir. Efemeranın hangi üst verilere göre tanımlanabileceğini inceleyen çalışmalar kısıtlıdır"* (aktaran Copeland vd., 2006; Wilson ve Dowell, 2003). Günümüzde mevcut tanımlamaların kapsamı ve yeterliliği tartışmaya açıktır. Bunun temel nedeni efemeradan yararlanılma faaliyetlerinin, diğer bilgi kaynaklarından yararlanmaya göre daha geç bir yaygınlaşma grafiği göstermesinden dolayıdır. Fakat günümüzde efemeradan yararlanma olanağı ve isteği ileri seviyeye gelmiştir. Bu nedenle, efemeranın tanımlanmasında bir birliktelik kurulması önemlidir.

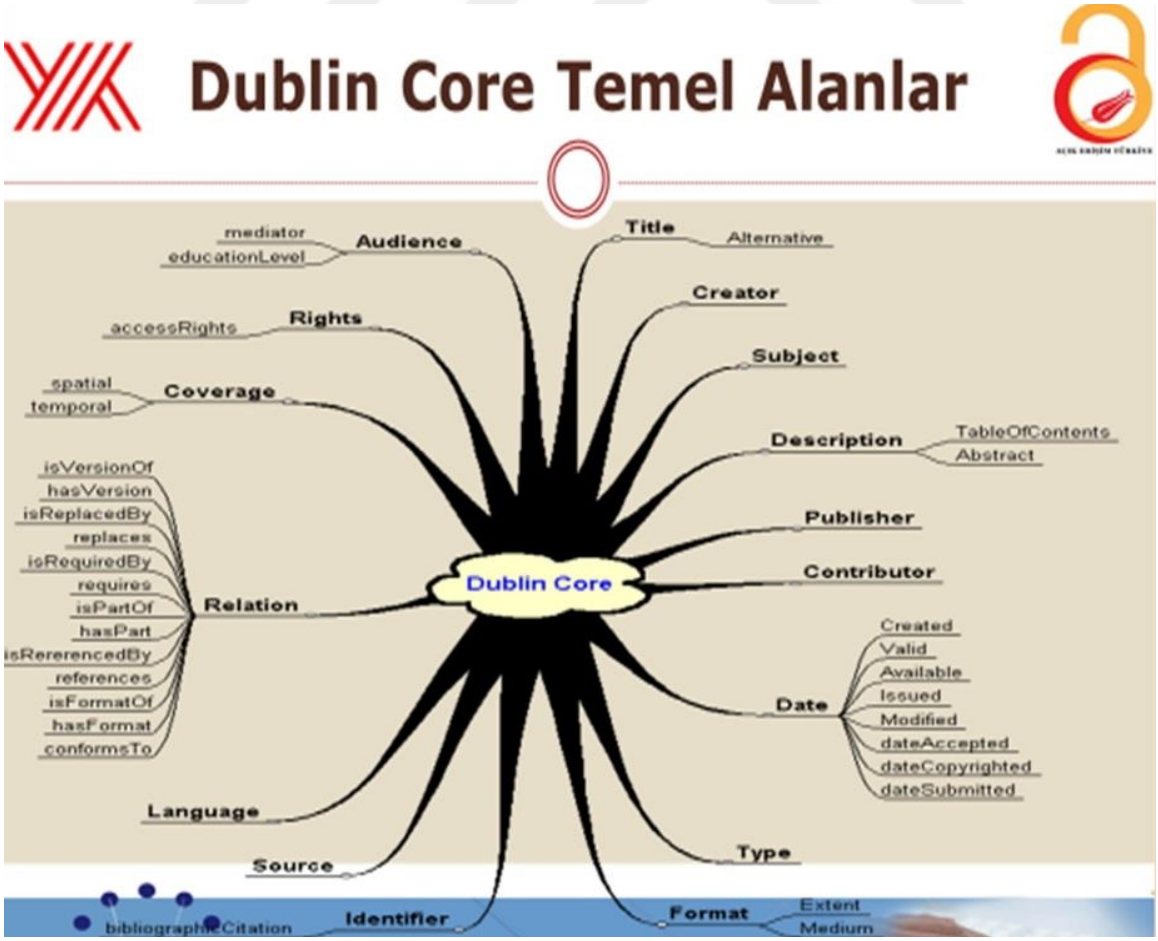
Tanımlama konusunda birliktelik kurulması ve olumsuzlukların bertaraf edilmesi amacıyla daha basit ve daha hızlı niteleme yapılabilecek bir sisteme ihtiyaç vardır. Bu

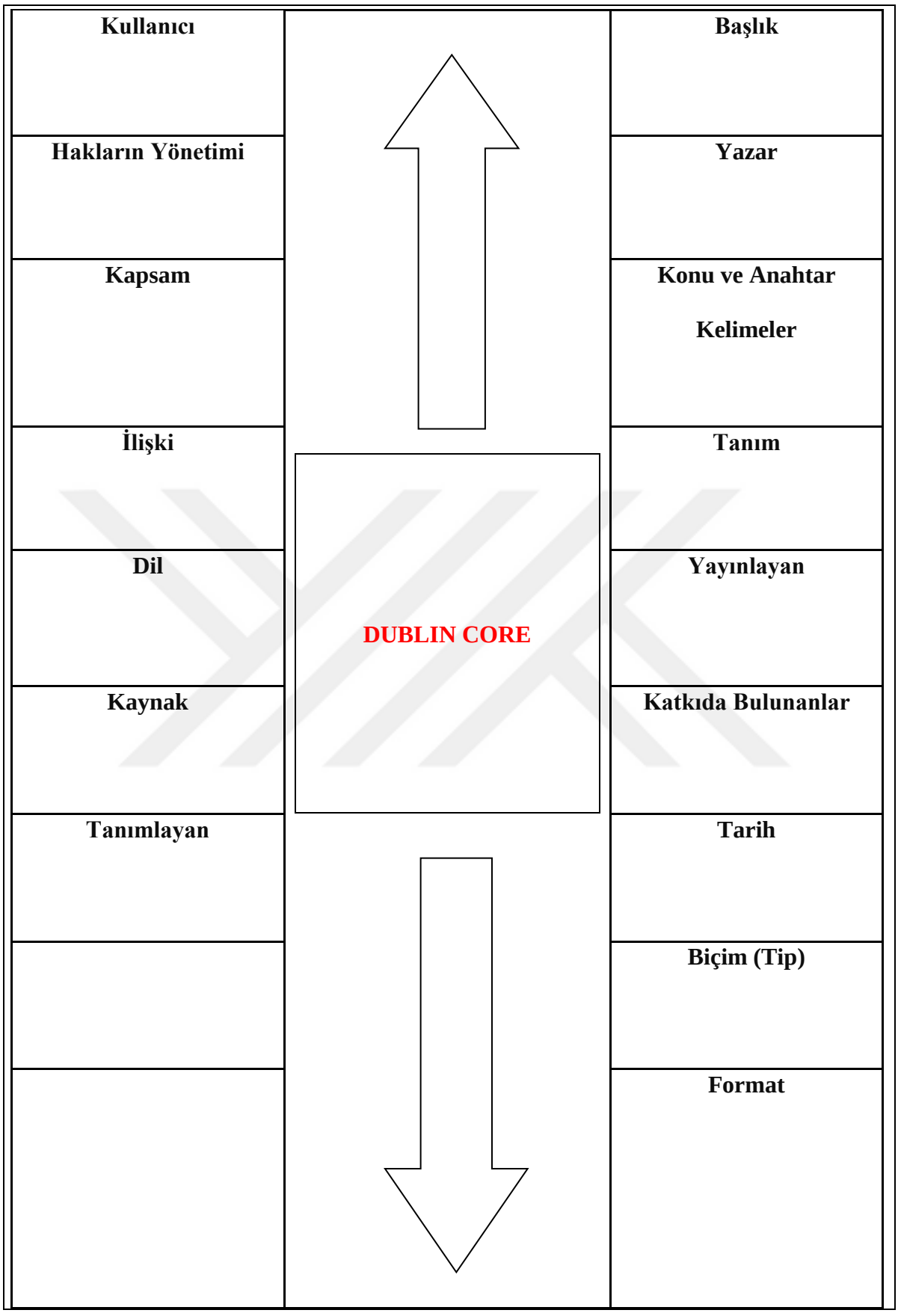
amaçla biletler gibi çok özel arşiv malzemelerinin nitelenmesinde, Dublin Core Standartları daha etkili olabilir. *"Dublin Core, normal bir katalog kaydından daha az bilgi içeren ama daha bilgilendirici ve kısa sürede oluşturulan kayıtlar için kullanılan bir yöntemdir. Nesnelerin verimli bir biçimde tanımlanması için basit bir metadata kaydı oluşturulabilme amacıyla Online Computer Library Center (OCLC) ve National Center for Supercomputing Applications (NCSA) tarafından 1-3 Mart 1995 tarihlerinde Dublin Ohio'da metadata semineri düzenlenmiştir. 52 kütüphaneci, arşivci, insan bilimci, coğrafyacı, internet üzerinde standartlar oluşturanlar, Z39.50 ve SGML komiteleri üyeleri vb. bu problemi tanımlamak için elektronik bilginin tanımlanması ve gerekli metadata öğelerinin listesi üzerinde anlaşmaya varmak amacıyla bir araya gelmişlerdir. Seminerin amaçları; problemlerin bir bütün olarak ele alınması, mevcut çözümleri incelemek ve ağda yer alan kaynaklar için çekirdek bir metadata öğeleri listesi üzerinde anlaşmayı desteklemektir. Seminer sonucunda, bilgilerin tanımlanması için bir örnek şablon ve niteleme alanları ortaya koyulmuştur"* (Boeri, 1998, s. 42; Weibel, 1995, s. 2).

Dublin Core Standartları, elektronik kaynakların sayısının artmasıyla birlikte yeni tarz materyalleri tanımlayabilmek ve web tabanlı duruma getirerek daha yaygın kullanımlarını sağlamak amacıyla geliştirilmişlerdir. *"Esnek ve ihtiyaçlara yönelik kullanım kolaylığı sağlaması dolayısıyla arşiv uygulamaların birçoğunda Dublin Core elemanları kullanılabilir. Dublin Core standardını önemli kılan da onun bu konu ve disiplin ayrımı gözetmeksizin hemen hemen tüm alanlardaki içerik üst verilerine uyarlanabilmesi yönüdür"* (Özan ve diğerleri, 2018, s. 7). Farklı materyal türleri ve bazı karmaşık işlem gerektiren özellikteki multimedya, resim ve ses dosyalarının da kolaylıkla tanımlanabilmesini sağlamaktadırlar. Bu konuda Hilmann (2001, s.19) *"arşivlerde yer alan kaynaklara erişim sağlarken, uzman olmayanların da bilgi*

kaynaklarının künyelerini kolayca ve ucuza oluşturabilmeleri için mümkün olduğu kadar kurallar basit ve sınırlı tutulmuştur" demektedir. Bu konuda Dillon (2006, s.12) iddialı bir söz ortaya koymaktadır: *"Dublin Core Standartlarının başlamasıyla birlikte eğer Marc Standartları da bu standartlara uyarlansaydı ve bu gayretle binlerce arşivde uygulansaydı; bugün arşiv hizmetleri daha iyi olurdu ve internette de bilgi erişim hızı daha verimli hale gelirdi".*

Sonuç olarak, Dublin Core elementleri birçok kaynağı tanımlamak için yeterli olsa da bazı durumlarda ek tanımlayıcılara ihtiyaç duyulabilir. *"Böyle durumlarda bu temel elementlere başka metadata tanımlayıcıları ekleyerek daha karmaşık tanımlayıcılar oluşturmak da mümkündür. Dublin Core elementleri 'html, xml ve rdf' içerisinde de taşınabilmektedirler"* (Soykan, 2007, s. 33). Dublin Core niteleme alanlarına detaylı bir şekilde Tablo 4'de değinilmiştir.

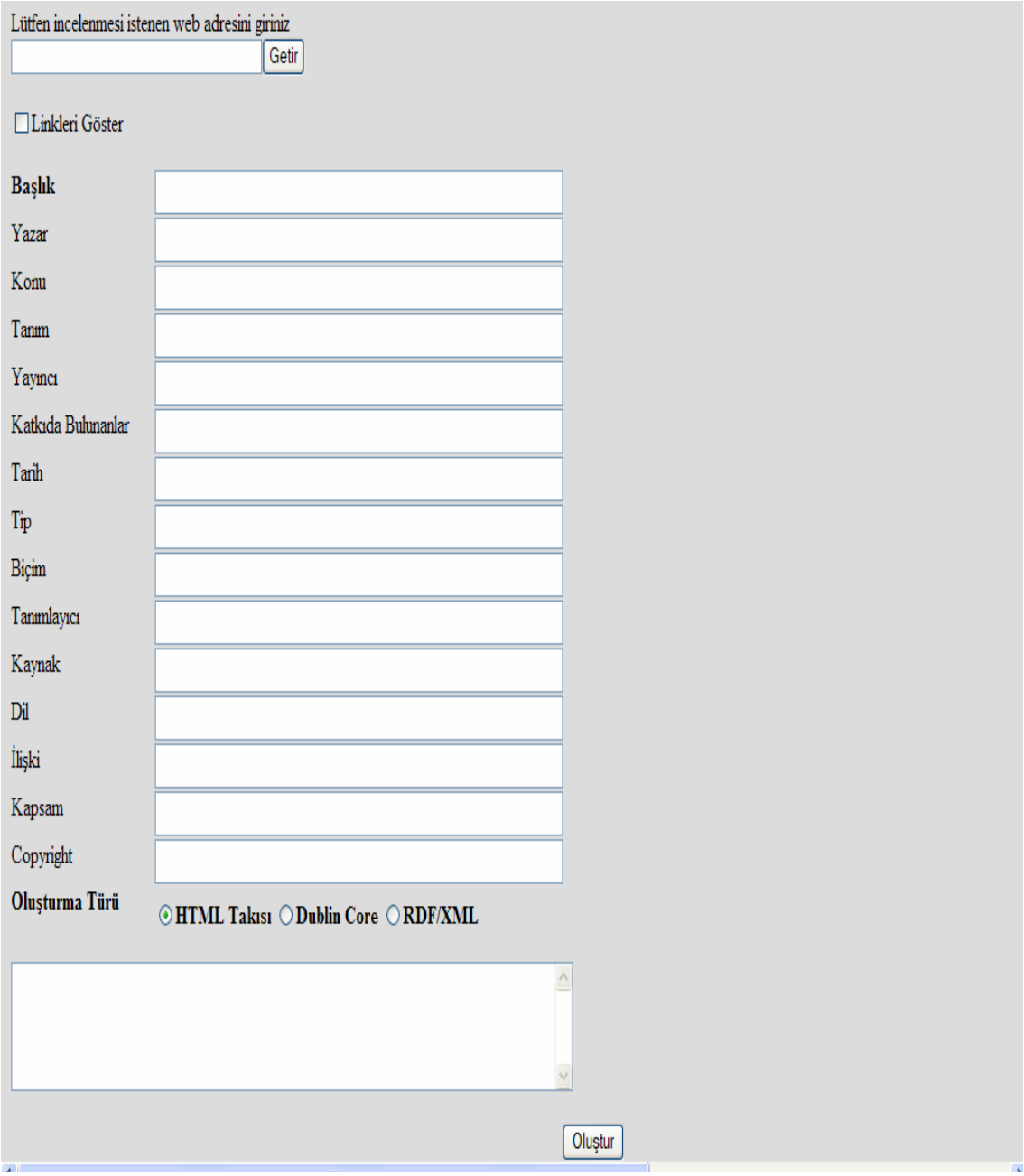
Tablo 4. Dublin Core Standartları Niteleme Alanları (Boeri, 1998, s. 42)

Öğe	**Etiket**	**Açıklama**
Başlık	Title	Belgeyi yaratan kişinin, belgeye verdiği isimdir.
Kuratör / Üreten	Creator	Belgeyi meydana getiren kişi ya da tüzel kuruluşlardır.
Konu ve Anahtar Kelimeler	Subject	Kaynağın ne ile ilgili olduğu ve belgenin konusu hakkında fikir veren belli başlı anahtar kelimelerdir.
Tanım	Description	Kaynağın içeriğini tanımlamada yardımcı olması amacıyla kullanılır.
Yayınlayan	Publisher	Kaynağı yayınlayan kurumdur.
Katkıda Bulunanlar	Contributor	Yazar ya da yaratıcı olarak adı geçmeyen, ama editör, çeviren vb. kaynağın içeriğine katkıda bulunan kişilerdir.
Tarih	Date	Kaynağın yaratılış tarihidir.
Biçim (Tip)	Type	Kaynağın türüdür (roman, şiir, teknik rapor, sözlük vb.)
Format	Format	Kaynağın formatının ne olduğudur (html, pdf vb.)
Tanımlayan	Identifier	URL veya URN gibi kaynak adresi ya da numarasıdır.
Kaynak	Source	Elektronik kopyanın dayandığı bilgi kaynağıdır.
Dil	Language	Kaynağın hangi dilde olduğudur.
İlişki	Relation	Bilgi kaynağının diğer kaynaklarla ilişkisidir.
Kapsam	Coverage	Kaynağın uzaysal ya da zamansal özellikleridir.
Hakların Yönetimi	Rights	Telif hakkıyla ilgili bir ifadedir.

Tablo 5. Dublin Core Standartları Niteleme Alanlarının Açıklamaları

(Soykan, 2007, s. 35)

Günümüzde teknolojinin ilerlemesiyle çeşitli materyallerin ‘html, xml, pdf vb.’ farklı kodlar ile gösterilmeleri de kolaylaşmıştır. Soykan’ın (2007, s. 33) belirttiği gibi *“Dublin Core elementleri ‘html, xml ve rdf’ içerisinde de taşınabilmektedirler”*. Tablo 6’da html tablosu örneğine değinilmiştir.

Tablo 6. Dublin-Core Standartlarının html Tablosuna Göre Gösterimi (Soykan, s. 50)

Örnek olarak; Tablo 6'daki bilgiler göz önüne alınarak bir bilet türü olan Milli Piyango Bileti html kodlarıyla şu şekilde tanımlanabilir:

Türü: Milli Piyango Bileti (Bilet No: 8805291)

Aitlik / Kişi: Yok

Boyutu: 6 x 15 cm.

Lokasyon / Yer: Yok

Geçerlik Tarihi: Otuz Bir (31) Aralık 2006

Görsel Objeler: Hoş geldin 2007 Kardan Adam Resmi

Seri Adı / No: N49 491757

Barkod Özellikleri: Yok

Değeri / Fiyatı: 1/4 Dörtte Bir Bilet / 5 Yeni Türk Lirası

Notlar: Yılbaşı Çekilişi

```
<meta name="DC.Title" content=".:Milli Piyango Bileti:.">
<meta name="DC.Creator" content="Milli Piyango İdaresi Genel Müdürlüğü">
<meta name="DC.Format" content="text/html; charset=Basılı Materyal">
<meta name="DC.Identifier" content="http://www.mpi.gov.tr">
<meta name="DC.Language" content="tr">
<meta name="DC.Coverage" content="Yılbaşı Çekilişi">
<meta name="DC.Date" content= "31.12.2006" >
<Meta name="DC.Rights" content="©2018 Milli Piyango, Milli Piyango İdaresi Genel Müdürlüğü" >
```

Tablo 7. Milli Piyango Bileti'nin html Kodlarıyla Tanımlanması

V. SONUÇ

Bilgi ve Belge Yönetimi Biliminin gelişmesine katkı sağlamak; yalnızca kitap, süreli yayın, veritabanları, sözlükler, tezler vb. kaynaklar ile olmamaktadır. Teknolojinin ilerlemesiyle birlikte farklı kaynak türleri de alan yazınına katkı sağlamaktadır. Bu kaynaklar içerisinde efemera da önemli bir yer tutmaktadır. Efemera malzemeleri, çok özel arşiv malzemeleridir ve arşivlerin zenginlik kazanmasında önem taşımaktadırlar.

Efemera malzemelerinin sistemli şekilde arşivlenmesi gerekmektedir. Efemera malzemeleri günlük bilgi özelliği taşıdıklarından dolayı; geçerlik tarihlerinden bir sonraki gün bile artık arşivlik malzeme durumuna geçerler. Örneğin 31 Aralık 2019 tarihli bir Milli Piyango Bileti; 01 Ocak 2020 tarihi itibariyle artık bir arşivlik malzemedir. Efemera malzemelerinin arşivlenmesi için belirli ve uzun bir süre beklemeye gerek yoktur. Bu açıdan efemera malzemeleri, çok özel arşiv malzemesi durumundadırlar.

Efemeranın tüm bu olumlu özelliklerine tezat bir şekilde; bazı meslek içi/meslek dışı araştırmacılar efemerayı çok önemli arşiv materyali olarak kabul etmemektedirler. Efemera türü belgeler çoğunlukla koleksiyoncuların elinde kişisel aidiyeti belli olan diğer belgelerle birlikte tutulmakta ve belirli bir sistematiklik içerisinde arşivlenmemektedir. Çoğu durumda belgelerin, efemera olarak ayrıca bir tasnife tabi tutulmadıkları görülmektedir. Koleksiyonculardaki bulunan efemeranın ortaya koyabileceği bilgi değerine çok değer verilmeyerek, bazı durumlarda materyallerin özelliklerine dikkat edilmeden yok olmasına neden olunmaktadır.

Efemera malzemeleri üretildikleri devir, gün ve hatta saat itibari ile bile çok önemlidirler. Efemera, ait olduğu dönem hakkında önemli olayları yansıtmasının yanında; sosyal, ekonomik, teknolojik, kültürel ve siyasi birçok değişimi de objektif bir şekilde bünyesinde barındıran materyallerdir. Efemeradan yola çıkılarak günlük yaşam hakkında farklı bakış açıları kazanılabilir. Aynı zamanda birçok sosyolojik ve antropolojik çalışmaya katkı sağlayabilecek nitelikte malzemelerdir. Ayrıca insanlara, günlük hayatta farkında olmadan görmezden geldiği bazı teknik bilgileri de kazandırabilir.

Efemera materyallerinin geliştirilmesi için tüm efemera koleksiyoncuları ve kuruluşlar birlikte çalışmalar yapmalı ve birbirlerini desteklemelidirler. Efemera arşivsel bakış açısıyla ele alınarak, üzerinde felsefi ve pratik yaklaşım geliştirilebilir. Bunun yanında elde mevcut olan efemera malzemelerinin geneline eklenebilecek farklı arşiv malzemeleri de efemeranın gelişmesine yardımcı olabilecektir.

Efemeranın kullanımı, arşivcilerin yüz yüze kaldıkları problemler üzerinde çözüm bulabilmelerine zaman zaman yardımcı olabilir. Efemeranın daha bilinçli şekilde kullanılması, arşiv hizmetlerindeki bazı eksik alanların çözümü noktasında değerli olabilir. Arşivciler, diğer kurumlardan yardım alarak ilgili materyalleri ortaya koyabilirler. Umut edilmektedir ki yakın gelecekte efemeristler, efemeranın daha dikkate alınmasını sağlayarak; ellerindeki efemera koleksiyonlarını aynı zamanda popüler kültür doğrultusunda süreklilik arz eden bir kültür deposu durumuna getirebileceklerdir. Efemeristler, bugün ve gelecekte toplumların geçmişlerini unutmasını önleyerek görevlerini tam olarak yerine getirmelidirler. Şüphesiz ki bu durum gelecekte sadece arşivleri değil aynı zamanda müzeler, galeriler ve kütüphaneleri de kapsayacak şekilde genişleyecektir.

Çalışma süresince efemera konusunda çeşitli teknik bazı sorunların olduğu belirlenmekle birlikte; zaman içerisinde efemera alanında önemli gelişmelerin de gerçekleştiği görülmüştür. Bunun yanında efemera üzerinde çalışma yapılırken, bireysel veya toplu şekilde dikkat edilmesi gereken noktaların olduğu da saptanmıştır. Çalışmanın üzerinde yoğunlaştığı materyal olarak biletler belirlenmiş ve biletlerin detaylı incelemesi ve nitelemesi yapılmıştır.

Sonuç kısmında, bilet efemerası türlerinin kapsadığı bilgilerin MARC alanında nasıl tanımlanabileceği üzerinde de durulmuştur. Townes (2009, s. 11) "*1990'ların başında efemeranın kataloglanması konusunda MARC'ın kullanımıyla ilgili uzun bir tartışma olmuştur. Bazı profesyoneller, MARC'ı efemerayı tanımlamak için yetersiz veya tamamen kısıtlayıcı bir araç olarak kabul ederken; diğer profesyoneller de gayet başarılı bulmuşlardır*" demektedir. Bu görüş farklılıklarına rağmen, ülkemizde kütüphane kataloglama programları büyük oranda MARC tabanında kullanılmaktadır. RDA'ya geçiş süreci başlamıştır fakat RDA kullanılan kütüphane kataloğu sayısı sınırlıdır. Bu nedenle, çalışmanın sonuç kısmında MARC tabanı üzerinde durulması daha uygun görülmüştür.

Çalışmanın analiz bölümünde (III. ve IV. Bölüm) elde edilen bilgilerin değerlendirilmesi sonucunda *Biletler* konusunda şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1) Tüm bilet türleri incelendiğinde Aitlik/Kişi başlığı konusunda; Hava Taşımacılığı Biletleri, Kara Taşımacılığı Biletleri, Raylı Sistemler Taşımacılığı Biletleri, Tiyatro Biletleri, Sinema Biletleri, Basketbol Maçı Biletleri kişiye özel özellik taşımaktadırlar. Biletlerin üzerinde, o bileti kullanmaya hakkı olan kişinin bilgileri (İsim/Soyad, T.C. vb.) bulunmaktadır. Diğer bilet türlerin de Aitlik/Kişi bilgileri bulunmamaktadır. Bu

açıdan anonim kullanıma açık izlenimi vermektedirler; bu durum kişisel sahiplik açısından zorlayıcı bir durumdur. Tüm bilet türlerinin üzerinde, kullanım hakkı olan kişinin bazı bilgileri yer almalıdır. Fakat kişisel hakların korunması açısından da bazı bilgilerin yasalarla sınırlanabilmesi de gerekebilir. Bu konuya yasalar çerçevesinde dikkat edilmelidir. Bunun yanında bilgi ve belge yönetimi açısından Aitlik/Kişi özelliklerinin belirlenmesi önemlidir. Aitlik/Kişi bilgileri, MARC alanında 100 No'lu alanda gösterilebilir.

2) Tüm bilet türlerinin, kendine özel belirli bir Geçerlik Tarihi bulunmaktadır. Bu tarih ve/veya tarihler içerisinde olan etkinliklerde geçerli durumdadırlar. Bu açıdan, biletlerin geçerlik tarihleri hem maddi hem de manevi açıdan önemlidir. Bunun yanında bilgi ve belge yönetimi açısından; geçerlik tarihi fiziksel niteleme alanının oluşturulması konusunda elzem bir bilgidir. Geçerlik tarihi, MARC alanında 008 ve 300 No'lu alanlarda gösterilebilir.

3) Basketbol Biletleri dışında; her bilet türünün kendine özgü Seri No bilgileri bulunmaktadır. Biletler üzerinde seri no olması, biletlerin orijinalliği açısından önemli bir faktördür. Bunun yanında bilgi ve belge yönetimi açısından; malzemenin kontrol edilebilmesini ve mali değerinin de ortaya koyulabilmesini sağlar. Yasallık açısından da önemlidir. Seri No bilgileri, MARC alanında 490 No'lu alanda gösterilebilir.

4) Tüm bilet türlerinin Lokasyon/Yer bilgileri de bulunmaktadır. Bu bilgiler bir bilet üzerinde bulunması olmazsa olmaz bilgilerdendir. Bunun yanında bilgi ve belge yönetimi açısından; Lokasyon/Yer bilgilerinin olması malzemenin üretildiği veya transfer olduğu yerin takip edilmesine yardımcı olur. Lokasyon/Yer bilgileri, MARC alanında 260 alanında gösterilebilir.

5) Hava Taşımacılığı Biletleri, Raylı Sistemler Taşımacılığı Biletleri, Tiyatro Biletleri, Sinema Biletleri, Konser Biletleri, Sergi vb. Etkinliklerin Biletleri, Futbol Biletleri, Basketbol Biletleri, Voleybol Biletleri'nde; Barkod Özelliği bulunmaktadır. Barkod özelliği, elektronik biletler de çoğunlukla kullanılan bir araçtır. Bu açıdan bu bilet türlerinin, elektronik kullanıma daha yatkın oldukları görülmektedir. Biletlerin edinimi ve kullanımı bakımından olumlu bir durumdur. Geçmişte Barkod özelliği olmadığı dönemlerde sahte bilet ve/veya dublike bilet takibi daha zor bir süreçti. Fakat günümüzde Barkod özelliğinden dolayı tüm biletlerin takip edilmesi kolaylaşmıştır. Bunun yanında bilgi ve belge yönetimi açısından; yasallık, orijinallik ve standartlaşma bakımından Barkod özelliği çok faydalı bir özelliktir. Efemera malzemesinin orijinalliğinin kanıtlanmasında öncelikle kullanılabilen bir özelliktir. Barkod bilgileri, MARC alanında direk gösterilemez. Çünkü Barkod bilgilerine ayrılmış bir özel bölüm yoktur. Fakat bazı kütüphane otomasyon programlarında Barkod Basımı bölümlerinde bu özellik kullanılabilir.

6) Hava Taşımacılığı Biletleri dışında; tüm bilet türlerinin Bilet Fiyatları üzerinde belirtilmektedir. Fakat Hava Taşımacılığı Biletlerinin üzerinde bu bilgiler bulunmamaktadır. Bu durumun nedeni; bilet bedelinin kişiye özel şekilde, alınış tarihi ile yolculuk saatine vb. faktörlere göre değişiklik göstermesindendir. Bunun yanında bilgi ve belge yönetimi açısından; fiyat olmazsa olmaz özelliklerden birisidir. Çünkü her malzemenin ekonomik değerinin katalog kayıtlarında yasallık ve hesap verilebilirlik açısından yer alması gerekmektedir. Üzerinde bilet fiyatı olan biletlerin bilgileri, MARC alanında 500 alanında gösterilebilir.

7) Biletlerin Boyut Bilgileri çoğunlukla birbirinden farklıdır. Birbirine boyut olarak birkaç benzer bilet olmasına rağmen; herhangi bir standart format ve boyut yoktur. Bunun

yanında bilgi ve belge yönetimi açısından boyut bilgisi, arşivlemenin yapılmasında önemli bir faktördür. Boyut Bilgiler, MARC alanında 300 alanında gösterilebilir.

8) Milli Piyango Biletleri ve Eşya Piyangosu Biletleri'nin; Maddi Değerleri mevcuttur. Piyango bileti özelliğinde olduklarından dolayı, çekiliş sonucunda (ikramiye kazanılması durumunda) maddi değeri çok yüksek meblağlarda değere sahip olabilmektedirler. Bu açıdan aynı zamanda maddi olarak değerli materyallerdir. Bunun yanında bilgi ve belge yönetimi açısından; maddi değer önemlidir. Bu bilgiler, MARC alanında 500 alanında gösterilebilir.

9) Başlık, Yazar/Yaratan, Konu, Tanım, Yayınlayan, Tarih başlıklarında; her bilet türünün bilgileri biletin kendi özelliklerine göre doldurulmuştur. Bunun yanında bilgi ve belge yönetimi açısından; bu bilgiler en temel bilgilerdir. Bu bilgiler MARC alanında: Başlık 245 alanında; Yazar/Yaratan 100 alanında; Konu 500 alanında; Tanım 520 alanında; Yayınlayan 260 alanında; Tarih 008 ve 300 alanında gösterilebilir.

10) Dil ve Kapsam, başlıklarında; bilgilerin her birisi bilet türüne göre farklılık göstermektedir. Bu bilgiler MARC alanında: Dil 041; Kapsam 505 alanlarında gösterilebilir.

11) Günümüzde teknolojinin ilerlemesiyle birlikte; Milli Piyango Biletleri ve Eşya Piyangosu Biletleri dışındaki diğer bilet türleri internet aracılığıyla edinilebilmektedir. Teknoloji çağında, biletlerin edinimi ve kullanımı bakımından olumlu bir durumdur. Bunun yanında bilgi ve belge yönetimi açısından; internet tabanlı bilgilerin yayılması ve bilgilere erişilmesinde bilgi erişimin daha hızlı olması da sağlanır.

12) Katkıda Bulunanlar, Biçim (Tip), Format, Tanımlayan, Kaynak, İlişki başlıklarında; hemen hemen tüm bilet türlerinde Eşdeğerlik bulunmaktadır. Bunun yanında bilgi ve belge yönetimi açısından; malzemenin teknik özelliklerinin belirlenmesi önemli bir faktördür. Bu alanlar, MARC alanında; 008 ve 500 alanlarında gösterilebilirler.

13) Efemeradan yalnızca arşiv oluşturma konusunda değil; kent arşivi, müze ve çeşitli koleksiyon örnekleri oluşturulurken de yararlanılabilir. Ayrıca arşivlerin bu türden belgeleri toplamaları hem araştırmacılar hem de bu tür belgelerin meraklıları için ortak bir hafızanın gelecek nesillere aktarımı konusunda da fayda görülebilir.

14) Türkiye'de bulunan bilet efemerası örnekleri ile yabancı ülkelerdeki örnekler karşılaştırılarak, yurtdışındaki çalışmalarla bağlantılar kurulabilir. Ülkemizde efemera koleksiyonlarında eksik olan yönler tamamlanabilir ve kütüphanelerde efemera materyallerinin kataloglanması konusunda ortak bir format belirlenebilir.

VI. ÖNERİLER

Biletlerin üzerinde bulunan eksik bilgiler konusunda, biletlerin basımından sorumlu kurumlara öneriler verilmesi önemlidir. Böylece biletlerin nitelediği bilgilerin geliştirilmesi de sağlanabilir. Bilet efemerası malzemelerinin geliştirilebilmesi ve biletlerde eksik olan verilerin tamamlanabilmesi açısından ortaya koyulabilecek önerilerin ivedilikle çözülmesinde hem kurum/kuruluşlar hem de bilet efemerası ile ilgilenen araştırmacılar için önemli faydalar vardır. Bunun yanında bilgi ve belge yöneticilerinin çalışmalarını daha kolay yapabilmeleri için de sıkıntılı durumlar çözülmelidir. Öneriler dikkatle ele alınmalı, analiz edilmeli ve gereken değişimler yerine getirilmelidir.

Tüm bu amaçlarla ortaya koyulabilecek çözüm önerileri şunlardır:

1) 25-27 Nisan 2018 tarihinde Ankara'da gerçekleştirilen Geçici Belgelerin Kalıcı Etkisi: Birinci Uluslararası Efemera Çalışmaları Sempozyumundan sonra geçen süre içerisinde, bu alanda çeşitli araştırmaların sürdürüldüğü ve efemeranın pek çok disiplini de olumlu etkilediği görülmüştür. Ülkemizde efemera konusunda yeterli akademik altyapı olmasına karşın; kurumsallaşma konusunda eksiklikler de göze çarpmaktadır. Bilet efemerası arşivi kurması gereken bir kurum yasalarla belirtilmemiştir. Bu duruma ilave olarak biletlerin arşivlenmesi, tasnif edilmesi, bir süre sonra imha edilmesi vb. alanlarda herhangi bir standart da yoktur. Bu eksik yönlerin çözülmesi amacıyla, bilet efemerası arşivi kurmaları için kurumlar ve/veya şirketler teşvik edilmelidir. Özellikle biletlerin imhası noktasında, kurumların ve şirketlerin emniyet güçlerince kontrol edilmeleri ve gerekirse denetlenmeleri gerekmektedir. Çünkü bazı yolculuk biletleri, adli ve idari davalarda kanıt değeri taşıyabilir. Kesinlikle elektronik kopyası olmayan bir biletin

imhasına izin verilmemelidir. Bu konuya dikkat edilmeli ve sorunlar ivedilikle çözülmelidir.

2) Efemeranın derlenmesi noktasında önemli çalışmaları bulunan ülkelerde, bu çalışmaların yasayla teminat altına alındığı da görülmektedir. *"ABD'deki yasalara bakıldığında Kongre Kütüphanesine Amerikan tarihi ile ilgili efemera niteliğindeki belgeleri derleyip araştırma yapmasına olanak veren bir yasanın çıkarıldığı görülmektedir. Kanada'da ise efemerayı derleyecek kurum belirtilmese de efemeranın ülkenin kültürel mirası olarak benimsendiği ve koruma altına alındığı gözlenmektedir"* (Civil Rights History Project Act of, 2006; Canadian Cultural Property Export Control List, 2016). Türkiye de ise efemeranın düzenlenmesi ile ilişkili olarak 18 Ağustos 2012 tarihli Çoğaltılmış Fikir ve Sanat Eserlerini Derleme Yönetmeliği[6] ele alınabilir. Bu yönetmelikte direk efemeradan bahsedilmemiştir. Fakat Yönetmelikte verilen Madde 10-1'de *"Derleme mükellefleri şunlardır: a) Kitap, kabartma harfli kitap, kitapçık, ansiklopedi, albüm, atlas ve nota gibi tek başına ya da bir takımın veya bir dizinin parçası niteliğinde olan ayrı yayımlanmış eserler; gazete, dergi, yıllık, bülten, takvim gibi süreli yayınlar; afiş, kartpostal, gravür, reprodüksiyon ve basılı fotoğraf gibi grafik eserler için gerçek ya da tüzel kişi yayıncı, yayıncının olmadığı durumda basımevi ya da matbaadır*" şeklinde bilgi işlenmiştir. Bu sayılan eserlerin içerisinde efemera da kabul edilebilir. Bu yasada derlemenin dağıtım sorumluluğu basımevi/matbaaya verilmiştir. Basımevi ve matbaalar yaptıkları hatalı işlemlerde kesinlikle cezalandırılmalıdırlar. Çünkü efemera önemli bir kültürel mirastır.

3) Türkiye'de efemera arşivciliğinin yaygınlaşması için teknolojik altyapının geliştirilmesinin yanında; yasal düzenlemelerle uyumlu şekilde kütüphaneciler,

[6] bkz. http://www.kygm.gov.tr/Eklenti/4912,28388-derleme-yonetmeligi.pdf?0

arşivciler, bilgi ve belge uzmanları ile koleksiyoncuların birlikte hareket etmesi gerekmektedir. Koleksiyoncuların ellerindeki materyalleri dijitalleştirmeleri ve elektronik kaynaklara yönelmelerini teşvik edecek avantajlar sağlanmalıdır.

4) Milli Piyango Biletleri'nin satımı, Devlet Menşeili Kurumlar tarafından; Tiyatro Biletleri, Futbol Maçı Biletleri, Basketbol Maçı Biletleri, Voleybol Maçı Biletleri'nin satımı da Devlet / Özel Menşeili Kurumlar tarafından yapılmaktadır. Bu konuda kesin bir ayrım olmaması önemlidir. Ama bilet fiyatlarının daha ucuz olması için rekabet özelliğinin de geliştirilmesi gerekmektedir. Özelleşme bu açıdan önemli sayılabilir.

5) Bazı özel durumların etkisiyle (sel, yangın, deprem, çatışma, terör saldırısı vb.), planlanmış etkinlikler iptal edilebilir. Bu etkinliklerin iptal olması veya olmaması fark etmemelidir. Kesinlikle bu biletler de arşivlenmelidir. İleride bu biletler, bilet efemerası oluşturulmasında özel bir kategori de ele alınabilir.

6) Errorlu (hatalı) basılmış ve iptal edilmiş biletlerin de özenle saklanması gerekmektedir. Bu tür sorunlu biletlerin, bilet efemerası malzemesi olarak arşive alınması önemlidir.

7) Dublin-Core Standartlarına uygun biçimde, çeşitli bilet efemerası malzemelerinin detaylı ve tablolar şeklinde nitelenmeleri aşağıda Tablo 8.1, 8.2 ve 8.3'de detaylı şekilde işlenmiştir. Bu bilgiler bilet envanteriyle uğraşan kurum/kuruluş ve özel işletmelere yardımcı olabilecek veriler içermektedir. Tabloların geliştirilmesiyle, biletlerle ilgilenen kurum ve kuruluşların da kendi malzemelerinde ki eksiklikleri objektif bir şekilde görebilmeleri sağlanabilir.

BİLET TÜRLERİ	DUBLIN CORE ALANLARI				
	BAŞLIK	YAZAR / YARATAN	KONU	TANIM	YAYINLAYAN
MİLLİ PİYANGO BİLETLERİ	Milli Piyango Bileti	Milli Piyango İdaresi Genel Müdürlüğü	Milli Piyango Çekilişi	2007 Yılbaşı Çekilişi	Milli Piyango İdaresi Genel Müdürlüğü
EŞYA PİYANGOSU BİLETLERİ	Türk Polis Teşkilatını Güçlendirme Vakfı Eşya Piyangosu	Türk Polis Teşkilatını Güçlendirme Vakfı	Eşya Piyangosu Çekilişi	Türk Polis Teşkilatı Vakfı'na yardım amacıyla Eşya Piyangosu Çekilişi	Türk Polis Teşkilatını Güçlendirme Vakfı
HAVA TAŞIMACILIĞI BİLETLERİ	Uçak Bileti	Pegasus AŞ.	Uçak Bileti	Uçak Yolculuğu Bileti (İzmir-Ankara)	Pegasus A.Ş.
KARA TAŞIMACILIĞI BİLETLERİ	Otobüs Bileti	Aydoğanlar Turizm	Yolcu Taşıma Bileti	Otobüs Yolculuğu Bileti (Niğde-Ankara)	Aydoğanlar Turizm
RAYLI SİSTEMLER TAŞIMACILIĞI	Tren Bileti	-	Tren Bileti (Ticket)	Tren Yolculuğu Bileti (Paris-	-

BİLETLERİ				Londra)	
DENİZ ULAŞIMI BİLETLERİ	Deniz Ulaşımı Bileti (Titanik Bileti)	White Star Line Şirketi	Titanik Gemisi Bileti	Gemi Yolculuğu Bileti (Londra-New York)	White Star Line Şirketi
TİYATRO BİLETLERİ	Tiyatro Oyunu Bileti (İhanet Oyunu)	Devlet Tiyatroları	İhanet Oyunu Bileti	Tiyatro Oyunu Bileti (İhanet Oyunu)	Devlet Tiyatroları
SİNEMA BİLETLERİ	Sinema Filmi Bileti (Cici Babam)	Mars Sinema Group	Cici Babam [2 D] Filmi Bileti	Sinema Filmi Bileti (Cici Babam)	Mars Sinema Group
KONSER, SERGİ VB. ETKİNLİKLERİN BİLETLERİ	Konser Bileti (Müslüm Gürses)	Balans Jolly Joker (Ankara)	Müslüm Gürses Konseri	Konser Bileti (Müslüm Gürses)	Balans Jolly Joker (Ankara)
	Sergi Bileti – Pitarest İstanbul Dijital Sergi	İstanbul Deniz Müzesi	Pitarest İstanbul Dijital Sergi	Pitarest İstanbul Dijital Sergi Bileti	İstanbul Deniz Müzesi

SPOR MÜSABAKALARI BİLETLERİ	Futbol Maçı Bileti	Türkiye Futbol Federasyonu, İsviçre Futbol Federasyonu	Türkiye - İsviçre Milli Maçı	Futbol Maçı Bileti	Türkiye Futbol Federasyonu, İsviçre Futbol Federasyonu
	Basketbol Maçı Bileti	Türk Hava Yolları, Ankara Spor Salonu	Fenerbahçe - Real Madrid Maçı	Basketbol Maçı Bileti	Türk Hava Yolları, Ankara Spor Salonu
	Voleybol Maçı Bileti	Burhan Felek Voleybol Salonu	Fenerbahçe - Bursa BBSK Maçı	Voleybol Maçı Bileti	Burhan Felek Voleybol Salonu

Tablo 8.1. Dublin - Core Standartlarına Göre Biletlerin Genel Nitelenme Tablosu 1

BİLET TÜRLERİ	**DUBLIN CORE ALANLARI**				
	KATKIDA BULUNANLAR	**TARİH**	**BİÇİM (TİP)**	**FORMAT**	**TANIMLAYAN**
MİLLİ PİYANGO BİLETLERİ	-	Otuz Bir (31) Aralık 2006	Bilet	Basılı Materyal	-
EŞYA PİYANGOSU BİLETLERİ	-	10 Nisan 1996	Bilet	Basılı Materyal	-

HAVA TAŞIMACILIĞI BİLETLERİ	-	14. 07. 2018, 12:35	Bilet	Basılı Materyal	flypgs.com
KARA TAŞIMACILIĞI BİLETLERİ	-	2 Nisan 2018, Pazartesi 08:30	Bilet	Basılı Materyal	-
RAYLI SİSTEMLER TAŞIMACILIĞI BİLETLERİ	-	12 Mayıs (May), 14:30	Bilet	Basılı Materyal	-
DENİZ ULAŞIMI BİLETLERİ	-	10 Nisan (April) 1912	Bilet	Basılı Materyal	-
TİYATRO BİLETLERİ	-	06.03.2018 Salı, Saat: 20.00	Bilet	Basılı Materyal	-
SİNEMA BİLETLERİ	-	24 / 04 / 2018, Saat: 19.00.	Bilet	Basılı Materyal	-

KONSER, SERGİ VB. ETKİNLİKLERİN BİLETLERİ	-	10 Nisan 2009 Cuma, Saat: 21.00	Bilet	Basılı Materyal	-
	-	12 Mart – 22 Mayıs 2016 arasında; Sergi Açılış Saati: 10.00, Kapanış Saati: 21:00.	Bilet	Basılı Materyal	-
SPOR MÜSABAKALARI BİLETLERİ	-	*16 Kasım 2005, Saat 20:15	Bilet	Basılı Materyal	-
	-	*17 Mayıs 2015, Saat 15:00-20:00	Bilet	Basılı Materyal	-
	-	29.10.2013, Saat: 19:00	Bilet	Basılı Materyal	-

Tablo 8.2. Dublin - Core Standartlarına Göre Biletlerin Genel Nitelenme Tablosu 2

BİLET TÜRLERİ	DUBLIN CORE ALANLARI				
	KAYNAK	DİL	İLİŞKİ	KAPSAM	HAKLARIN YÖNETİMİ
MİLLİ PİYANGO BİLETLERİ	-	Türkçe	-	Yılbaşı Çekilişi	Milli Piyango İdaresi Genel Müdürlüğü damgası ve barkoduyla geçerlidir.
EŞYA PİYANGOSU BİLETLERİ	-	Türkçe	-	*Satış Şartları *İkramiye Planı (Toplam 200 Adet Otomobil)	*Vakıf Genel Başkanı ve diğer üyelerin imzaları ile geçerlidir. *Bilet fiyatına KDV dâhildir.
HAVA TAŞIMACILIĞI BİLETLERİ	flypgs.com elektronik bilet menüsü	Türkçe	-	Gate (Kapı): 241 Seat (Koltuk): 26 B	Uçağa biniş, kalkış saatinden 10 dakika önce sona erer.
KARA TAŞIMACILIĞI BİLETLERİ	-	Türkçe	-	*Peron - 22	-

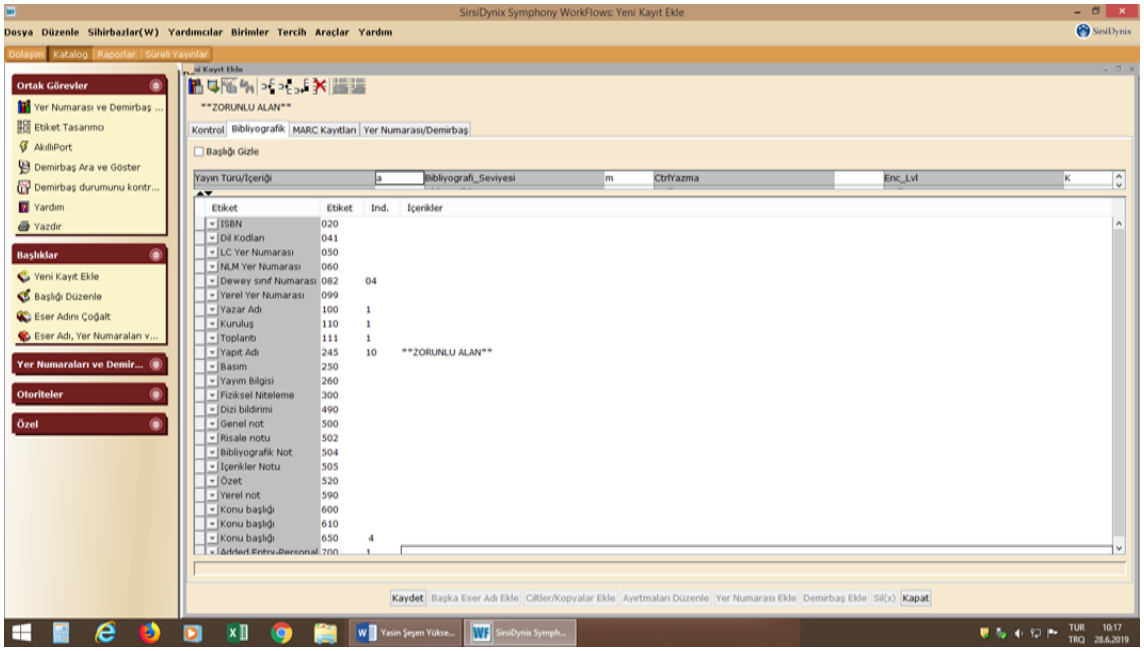
				*İl Kodu - 51	
RAYLI SİSTEMLER TAŞIMACILIĞI BİLETLERİ	-	İngilizce	-	Train 3924 - Platform 3 - Carriage 4 - A18	Ekonomi Sınıfı yolculuk hakkı vardır.
DENİZ ULAŞIMI BİLETLERİ	-	İngilizce	-	3. Sınıf (Third Class) Bir Yolcunun Bilet Kontratı	Gemi Kuralları, Çeşitli Çizelgeler, Yemek Listesi, Bilet Sözleşmesi, Yolcu Hakları vb. bilgiler bulunmaktadır.
TİYATRO BİLETLERİ	-	Türkçe	-	Ankara Devlet Tiyatrosu - Küçük Tiyatro Salon L-22.	Rezervasyon Kodu olarak geçmektedir. Rez. Kodu: 3077370 ile yararlanılabilir.
				*Salon 4, Koltuk K-8 ve K-9 *Üye No: MSCDTWL34QJ8C	*Rezervasyon kodu bulunur. Rez. Kodu: 0346735-44049 -Bilet Fiyatına KDV, eğlence

SİNEMA BİLETLERİ	-	Türkçe	-		vergisi, diğer vergiler ve fon vb. dâhildir.
KONSER, SERGİ VB. ETKİNLİKLERİN BİLETLERİ	-	Türkçe	-	Yerler numarasız ayaktadır.	18 yaş sınırı vardır. Belirtilen saatler kapı açılış saatidir.
	-	Türkçe	-	Atlas Tarih Dergisinin okuyucularına hediyesidir.	*Sadece Nisan ayı içerisinde ve hafta içi geçerlidir. *Müze pazartesi günleri kapalıdır. *Sonuna kadar saklanacak.
SPOR MÜSABAKALARI BİLETLERİ	-	Türkçe	-	*Telsim Tribün I Blok Sıra 7, Koltuk 13	-

	-	İngilizce, Türkçe	-	*Gate 6, 2/5	-
	-	Türkçe	-	-	6 yaş üstü ücrete tabidir. İade ve değişiklik yapılmaz.

Tablo 8.3. Dublin - Core Standartlarına Göre Biletlerin Genel Nitelenme Tablosu 3

8) Efemeranın, Kütüphane Otomasyon Programlarında tanımlanması konusunda bir öneri ortaya koyulabilir. Örnek olarak, Ankara Üniversitesi Kütüphane Dokümantasyon Daire Başkanlığı tarafından 2016 yılından itibaren kullanılmakta olan SirsiDynix Kataloglama Programı incelendiği zaman; programın MARC tabanlı kurulduğu görülmektedir. Programda, niteleme alanlarının yapısı MARC tabanına dayanmaktadır.

Resim 22. Ankara Üniversitesi SirsiDynix Kataloglama Programı Genel Görünümü

Dublin Core'un 15 temel alanındaki bilgiler; MARC tabanlı olarak aşağıda Tablo 9'da şu şekilde gösterilebilir:

Dublin Core Alanı	**MARC Niteleme Alanı**
Başlık	245
Kuratör / Üreten	100
Konu ve Anahtar Kelimeler	500
Tanım	520
Yayınlayan	260
Katkıda Bulunanlar	500
Tarih	008 ve 300
Biçim (Tip)	008
Format	008
Tanımlayan	008 ve 500
Kaynak	008 ve 500
Dil	041
İlişki	-
Kapsam	505
Hakların Yönetimi	-

Tablo 9. Dublin Core Alanlarının, Marc Tabanlı Kullanımı

Tablo 9 analiz edildiğinde, efemera malzemelerinin de MARC tabanlı olarak tanımlanabileceği görülebilmektedir. Bu konuya örnek olarak Milli Piyango Bileti ele alınabilir.

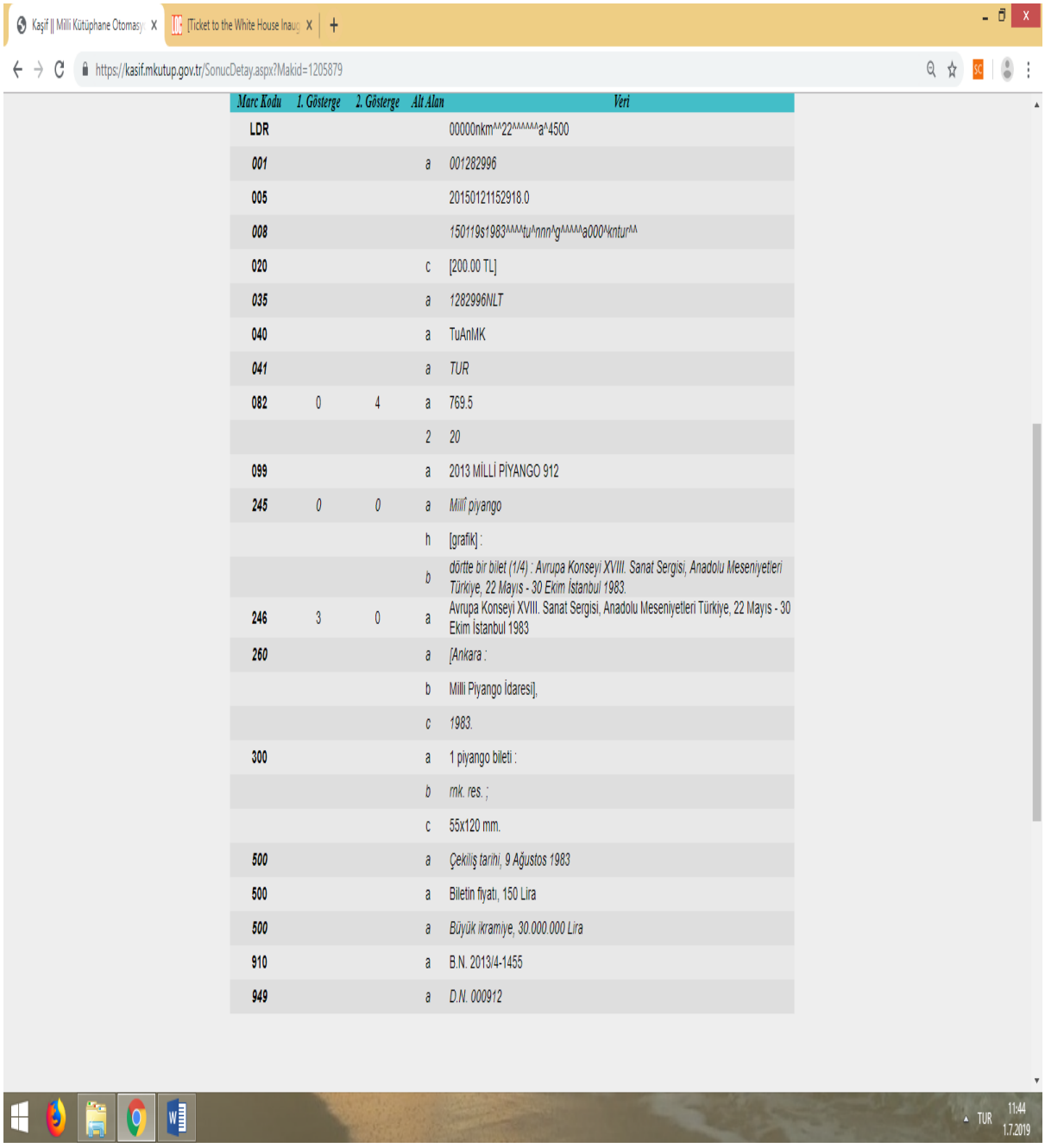
Milli Piyango Bileti Bilgileri	MARC Alanları
Türü: Milli Piyango Bileti (Bilet No: 8805291)	008
Aitlik / Kişi: Yok	100
Boyutu: 6 x 15 cm.	300
Lokasyon / Yer: Yok	260
Geçerlik Tarihi: 31 Aralık 2006	008 ve 300
Görsel Objeler: Hoş geldin 2007 Kardan Adam Resmi	008
Seri Adı / No: N49 491757	490
Barkod Özellikleri: Yok	-
Değeri / Fiyatı: 1/4 Dörtte Bir Bilet / 5 Yeni Türk Lirası	500
Notlar: Yılbaşı Çekilişi	500

Tablo 10. Milli Piyango Biletinin, Marc Tabanlı Kullanımı

9) Bilet efemerası konusunda yurtiçi ve yurtdışından birçok örnek çeşitli kaynaklardan taranabilir. Bu kaynaklardan elde edilen bilgiler karşılaştırılabilir ve elde edilen veriler ile literatüre katkılar sağlanabilir. Bu amaçla yurtiçi ve yurtdışından çeşitli örnekler verilerek, bu örneklerin Dublin Core alanlarına göre tanımlanması üzerinde durulmuştur.

Bu örnekler incelenerek, eksik olan yönler hakkında çeşitli öneriler ortaya koyulmuştur. Böylece ileride efemera konusunda yapılacak olan birçok araştırmaya yardımcı olabilecek veriler ortaya koyulabilir. Aşağıda, yurtiçi ve yurtdışından çeşitli örnekler (altı örnek) ele alınmıştır.

ÖRNEK 1:

Marc Kodu	1. Gösterge	2. Gösterge	Alt Alan	Veri
LDR				00000nkm^^22^^^^^^a^4500
001			a	001282996
005				20150121152918.0
008				150119s1983^^^^tu^nnn^g^^^^^a000^knturr^^
020			c	[200.00 TL]
035			a	1282996NLT
040			a	TuAnMK
041			a	TUR
082	0	4	a	769.5
			2	20
099			a	2013 MİLLİ PİYANGO 912
245	0	0	a	Millî piyango
			h	[grafik] :
			b	dörtte bir bilet (1/4) : Avrupa Konseyi XVIII. Sanat Sergisi, Anadolu Meseniyetleri Türkiye, 22 Mayıs - 30 Ekim İstanbul 1983.
246	3	0	a	Avrupa Konseyi XVIII. Sanat Sergisi, Anadolu Meseniyetleri Türkiye, 22 Mayıs - 30 Ekim İstanbul 1983
260			a	[Ankara :
			b	Milli Piyango İdaresi],
			c	1983.
300			a	1 piyango bileti :
			b	mk. res. ;
			c	55x120 mm.
500			a	Çekiliş tarihi, 9 Ağustos 1983
500			a	Biletin fiyatı, 150 Lira
500			a	Büyük ikramiye, 30.000.000 Lira
910			a	B.N. 2013/4-1455
949			a	D.N. 000912

Resim 23. Milli Kütüphane Kataloğundan Bir Bilet Efemerası Örneği [7]

Resim 23'deki bilgilerin, Dublin Core alanlarına göre aşağıda Tablo 11'de nitelemesi yapılabilir. Bu bilgilerdeki eksiklikler tablo içerisinde verilerek, eksik bilgiler için öneriler de verilebilir.

[7] https://kasif.mkutup.gov.tr/SonucDetay.aspx?Makid=1205879

Dublin Core Alanı	Milli Kütüphane Efemera Örneği
Başlık	Millî piyango dörtte bir bilet (1/4) : Avrupa Konseyi XVIII. Sanat Sergisi, Anadolu Medeniyetleri Türkiye, 22 Mayıs - 30 Ekim İstanbul 1983.
Kuratör / Üreten	-
Konu ve Anahtar Kelimeler	Büyük ikramiye, 30.000.000 Lira
Tanım	-
Yayınlayan	Ankara Milli Piyango İdaresi
Katkıda Bulunanlar	Milli Kütüphane
Tarih	Çekiliş tarihi, 9 Ağustos 1983
Biçim (Tip)	Grafik
Format	Dörtte bir bilet (1/4); rnk. res.; 55x120 mm.
Tanımlayan	https://kasif.mkutup.gov.tr/SonucDetay.aspx?Makid=1205879
Kaynak	-
Dil	TUR
İlişki	-
Kapsam	9 Ağustos 1983
Hakların Yönetimi	-

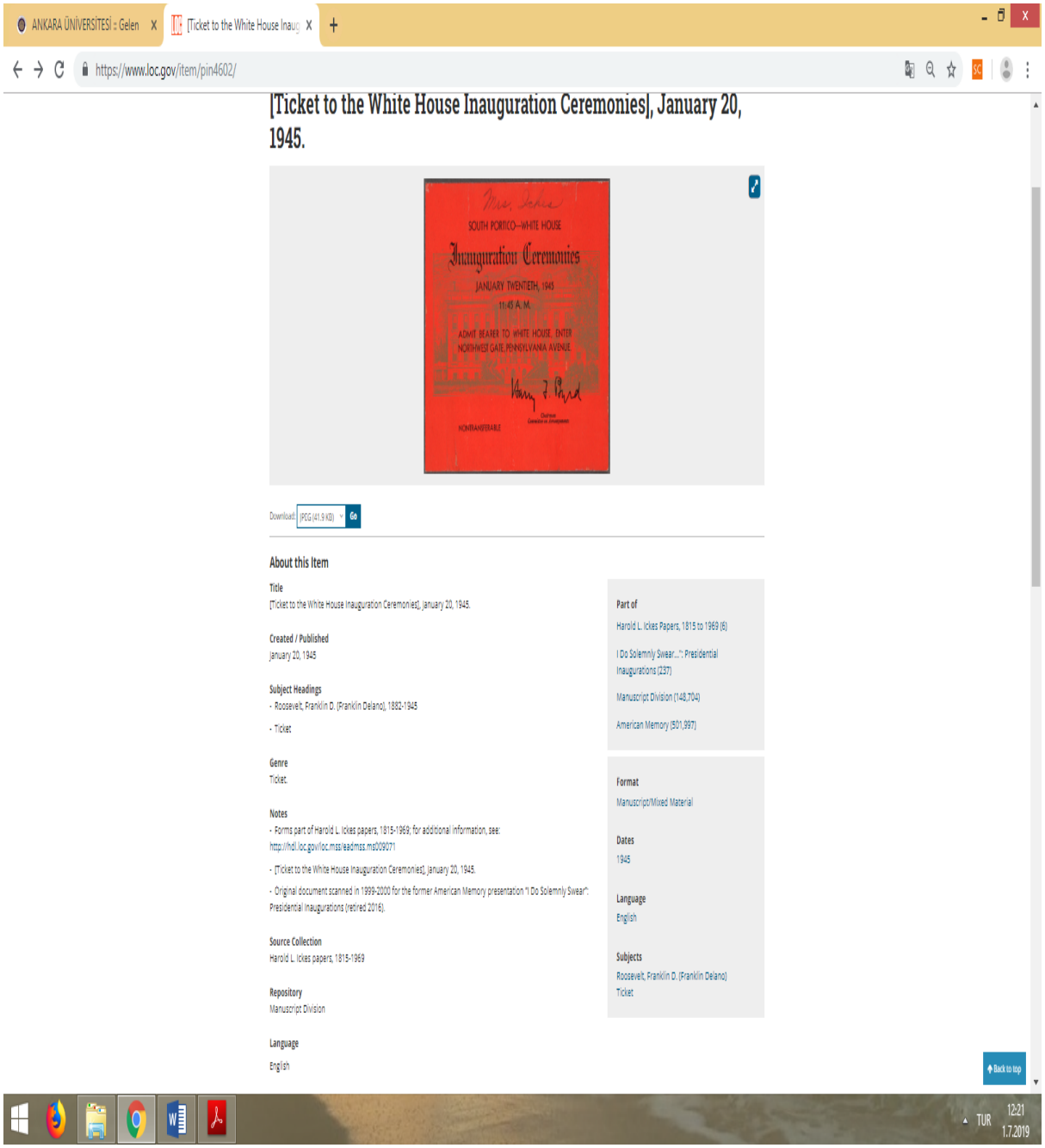
Tablo 11. Milli Kütüphane Kataloğundan Bir Bilet Efemerası Örneğinin, Dublin Core Alanlarına Göre Tanımlanması

Resim 23 ve Tablo 11'de ki bilgiler incelendikten sonra, katalog kaydına eklenebilecek olan bilgiler şu şekilde ele alınabilir:

*Kuratör/Üreten alanına (110) - Milli Piyango İdaresi Genel Müdürlüğü bilgisi eklenmelidir.

* Tanım alanına (520) - Milli Piyango biletinin içeriği hakkında bilgiler verilebilir.

ÖRNEK 2:

Resim 24. Amerikan Kongre Kütüphanesi Kataloğundan Bir Bilet Efemerası Örneği[8]

Resim 24'deki bilgilerin, Dublin Core alanlarına göre aşağıda Tablo 12'de nitelemesi yapılabilir. Bu bilgilerdeki eksiklikler tablo içerisinde verilerek, eksik bilgiler için öneriler de verilebilir.

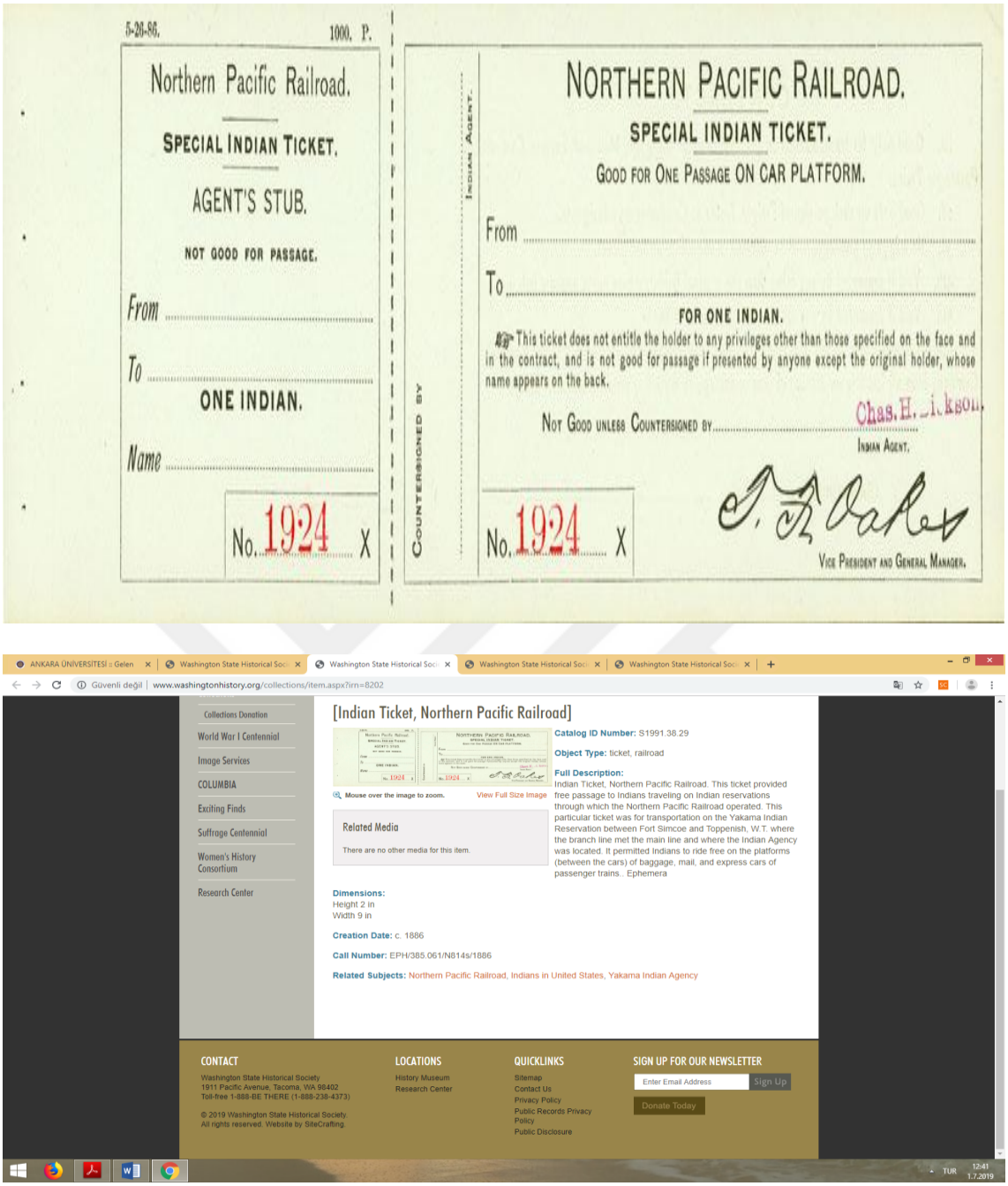
[8] https://www.loc.gov/item/pin4602/

Dublin Core Alanı	Amerikan Kongre Kütüphanesi Efemera Örneği
Başlık	Ticket to the White House Inauguration Ceremonies, January 20, 1945-
Kuratör / Üreten	-
Konu ve Anahtar Kelimeler	Manuscript Division, Roosevelt, Franklin D.
Tanım	Ticket; Original document scanned in 1999-2000 for the former American Memory presentation I Do Solemnly Swear: Presidential Inaugurations (retired 2016).
Yayınlayan	loc.gov
Katkıda Bulunanlar	Harold L. Ickes papers, 1815-1969
Tarih	January 20, 1945-
Biçim (Tip)	Ticket
Format	Manuscript/Mixed Material
Tanımlayan	http://hdl.loc.gov/loc.mss/eadmss.ms009071
Kaynak	-
Dil	Eng
İlişki	Manuscript Division (148,704), American Memory (501,997)
Kapsam	20 January 1945
Hakların Yönetimi	-

Tablo 12. Amerikan Kongre Kütüphanesi Kataloğundan Bir Bilet Efemerası Örneğinin, Dublin Core Alanlarına Göre Tanımlanması

Resim 24 ve Tablo 12'de ki bilgiler incelendikten sonra, katalog kaydında önemli olan bilgilerin verildiği görülmüştür.

ÖRNEK 3:

Resim 25. Washington Tarihi Sitesinden Bir Bilet Efemerası Örneği[9]

Resim 25'deki bilgilerin, Dublin Core alanlarına göre aşağıda Tablo 13'de nitelemesi yapılabilir. Bu bilgilerdeki eksiklikler tablo içerisinde verilerek, eksik bilgiler için daha sonra öneriler de verilebilir.

[9] http://www.washingtonhistory.org/collections/item.aspx?irn=8202

Dublin Core Alanı	Washington Tarihi Sitesi Efemera Örneği
Başlık	Indian Ticket, Northern Pacific Railroad-
Kuratör / Üreten	-
Konu ve Anahtar Kelimeler	Railroad ticket; ticket, railroad.
Tanım	Indian Ticket, Northern Pacific Railroad. This ticket provided free passage to Indians traveling on Indian reservations through which the Northern Pacific Railroad operated. This particular ticket was for transportation on the Yakama Indian Reservation between Fort Simcoe and
Yayınlayan	washingtonhistory.org
Katkıda Bulunanlar	-
Tarih	c. 1886
Biçim (Tip)	Height 2 in, Width 9 in
Format	Ephemera
Tanımlayan	http://www.washingtonhistory.org/collections/item.aspx?irn=8202
Kaynak	-
Dil	Eng
İlişki	-
Kapsam	-
Hakların Yönetimi	-

Tablo 13. Washington Tarihi Sitesinden Bir Bilet Efemerası Örneğinin, Dublin Core Alanlarına Göre Tanımlanması

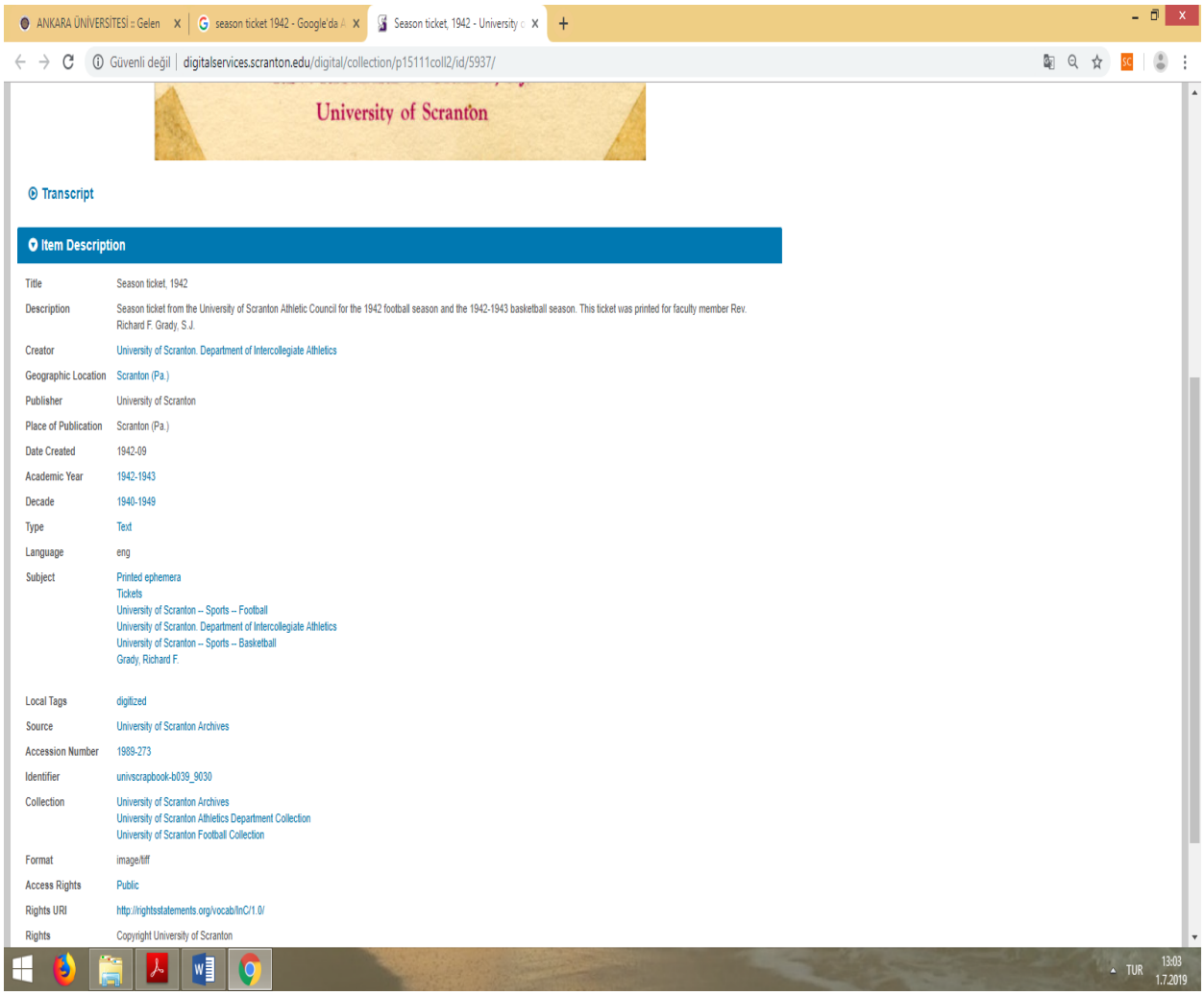
Resim 25 ve Tablo 13'de ki bilgiler incelendikten sonra, katalog kaydına eklenebilecek olan bilgiler şu şekilde ele alınabilir:

* Kuratör / Üreten bilgisi verilmelidir.

* Kaynak ve İlişki bilgileri verilmelidir.

* Kapsam bilgileri verilmelidir.

ÖRNEK 4:

Resim 26. Scranton Üniversitesi Baseball Maçı Bilet Efemerası Örneği[10]

Resim 26'daki bilgilerin, Dublin Core alanlarına göre aşağıda Tablo 14'de nitelemesi yapılabilir. Bu bilgilerdeki eksiklikler tablo içerisinde verilerek, eksik bilgiler için daha sonra öneriler de verilebilir.

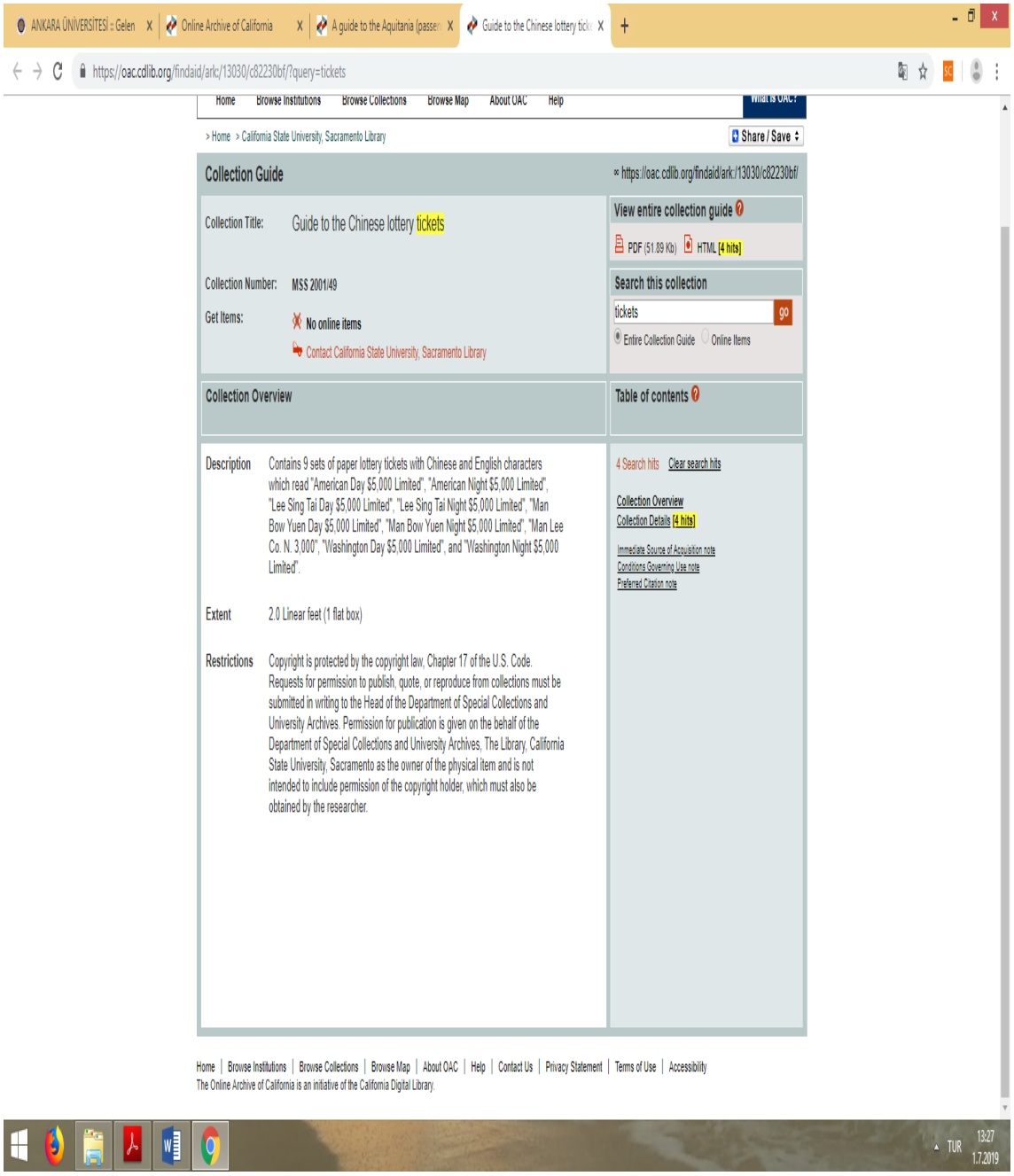
[10] http://digitalservices.scranton.edu/digital/collection/p15111coll2/id/5937/

Dublin Core Alanı	Scranton Üniversitesi Efemera Örneği
Başlık	Season ticket, 1942-
Kuratör / Üreten	University of Scranton. Department of Intercollegiate Athletics
Konu ve Anahtar Kelimeler	Baseball ticket
Tanım	Season ticket from the University of Scranton Athletic Council for the 1942 football season and the 1942-1943 basketball season. This ticket was printed for faculty member Rev. Richard F. Grady, S.J.
Yayınlayan	University of Scranton
Katkıda Bulunanlar	University of Scranton
Tarih	1942-09
Biçim (Tip)	Text
Format	image/tiff
Tanımlayan	http://digitalservices.scranton.edu/digital/collection/p15111coll2/id/5937/
Kaynak	digitized
Dil	Eng
İlişki	univscrapbook-b039_9030
Kapsam	1940-1949
Hakların Yönetimi	Copyright University of Scranton

Tablo 14. Scranton Üniversitesi Baseball Maçı Bilet Efemerası Örneğinin, Dublin Core Alanlarına Göre Tanımlanması

Resim 26 Örneği tam tamına Dublin Core bilgilerine uygun bir örnektir. Bu açıdan Dublin Core alanlarıyla tam uyumlu bir kataloglama örneği yapılmıştır.

ÖRNEK 5:

Resim 27. Çin Piyango Bileti Efemerası Örneği[11]

Resim 27'deki bilgilerin, Dublin Core alanlarına göre aşağıda Tablo 15'de nitelemesi yapılabilir. Bu bilgilerdeki eksiklikler tablo içerisinde verilerek, eksik bilgiler için daha sonra öneriler de verilebilir.

[11] https://oac.cdlib.org/findaid/ark:/13030/c82230bf/?query=tickets

Dublin Core Alanı	Çin Piyango Bileti Efemera Örneği
Başlık	Chinese lottery tickets
Kuratör / Üreten	California State University, Sacramento Special Collections & University Archives
Konu ve Anahtar Kelimeler	Bolerium Books (San Francisco, Calif.). California--Chinese Americans Lotteries.
Tanım	Contains 9 sets of paper lottery tickets with Chinese and English characters which read "American Day $5,000 Limited", "American Night $5,000 Limited".
Yayınlayan	California State University
Katkıda Bulunanlar	California State University
Tarih	circa 1950s
Biçim (Tip)	2.0 Linear feet(1 flat box)
Format	Digital
Tanımlayan	http://pdf.oac.cdlib.org/pdf/css/mss200149.pdf
Kaynak	-
Dil	English
İlişki	-
Kapsam	-
Hakların Yönetimi	-

Tablo 15. Çin Piyango Bileti Efemerası Örneğinin, Dublin Core Alanlarına Göre Tanımlanması

Resim 27 ve Tablo 15'de ki bilgiler incelendikten sonra, katalog kaydına eklenebilecek olan bilgiler şu şekilde ele alınabilir:

*Kaynak bilgileri katalog kaydına eklenmelidir.

*İlişki, Kapsam ve Hakların Yönetimi bilgileri de katalog kaydına eklenmelidir.

ÖRNEK 6:

Resim 28. Moskova Judo Olimpiyat Oyunları 1980 Bileti Efemerası Örneği[12]

Resim 28'deki bilgilerin, Dublin Core alanlarına göre aşağıda Tablo 16'da nitelemesi yapılabilir. Bu bilgilerdeki eksiklikler tablo içerisinde verilerek, eksik bilgiler için daha sonra öneriler de verilebilir.

[12] https://www.etsy.com/sg-en/listing/528209410/olympic-games-1980-ticket-to-judo?show_sold_out_detail=1

Dublin Core Alanı	Moskova Judo Olimpiyat Oyunları Efemera Örneği
Başlık	Olympic Games 1980 ticket to judo, original Russian vintage, collectible tickets ephemera
Kuratör / Üreten	-
Konu ve Anahtar Kelimeler	-
Tanım	This is an original vintage ticket for the Moscow Olympic Games, to see a judo match on 28 July 1980.
Yayınlayan	https://soviet-postcards.com/
Katkıda Bulunanlar	Etsy.com
Tarih	28.07.1980 Pm:19.00
Biçim (Tip)	7 × 11 cm (6 3/4 × 4 1/4)
Format	-
Tanımlayan	https://www.etsy.com/sg-en/listing/528209410/olympic-games-1980-ticket-to-judo?show_sold_out_detail=1
Kaynak	http: //sovyet-postcards.com
Dil	Russian
İlişki	-
Kapsam	-
Hakların Yönetimi	-

Tablo 16. Moskova Judo Olimpiyat Oyunları Bileti Efemerası Örneğinin, Dublin Core Alanlarına Göre Tanımlanması

Resim 28 ve Tablo 16'da ki bilgiler incelendikten sonra, katalog kaydına eklenebilecek olan bilgiler şu şekilde ele alınabilir:

*Kuratör/Üreten bilgileri kataloğa eklenebilir.

*Konu/Anahtar Kelimeler eklenmelidir.

*Format bilgileri eklenmelidir.

*İlişki, Kapsam ve Hakların Yönetimi bilgileri eklenmelidir.

*Bilet efemerasının orijinal bilgileri, resmi bir Rusya sitesine yüklenebilir. Sovyet döneminde kalan bir materyal, Rus tarihi açısından önemli bir materyaldir.

Bilet efemerası örneklerinin incelenmesiyle birlikte, yurtdışı örneklerinin daha çoğunlukla efemeranın Tanım ve Teknik Bilgilerine yoğunlaştıkları görülmüştür. Türkiye'de ki örneklerde ise daha çoğunlukla Fiyat ve Tarihi Bilgiler/Önem ön plandadır. Bu açıdan farklı ülke örnekleri incelenerek, ülkemizdeki efemera kataloglarının geliştirilmesi için verimli örnekler incelenebilir.

10) T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, Milli Kütüphane Başkanlığı, Cumhurbaşkanlığı Külliyesi Kütüphane ve Sergi Sarayı, Üniversiteler (özellikle Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü olan üniversiteler), sivil toplum kuruluşları, dernekler, sendikalar, çeşitli kurum ve kuruluşların ortak bir şekilde efemera tanımını verimli bir şekilde yapmaları ve malzemeleri belirli bir sistem analizi ile ortak bir dermede buluşturabilmeleri gerekmektedir. Bu ortak yapının merkezinde T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı yetkili olabilir. Bu işbirliği durumu, çıkarılabilecek bir yönetmelik ile daha sağlam temellere oturtulabilir. Böylece, toplumun her kesiminin efemera arşivlerine erişim hakkının sağlanması daha kolaylaşmış olabilecektir.

KAYNAKÇA

2007 Yılbaşı Milli Piyango Bileti (2018, 24.12.2018). Erişim adresi: https://www.buldumbuldum.com/blog/milli-piyango-istatistikleri-bugune-kadar-en-cok-cikan-sayilar-ve-yorumlari.html/.

Al, U., Küçük, M. E. (2003). "Üst veri standartları ve uygulamaları". **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, 20 (1), 167-168.

Altuntaş, E. (2017). "Piyango koleksiyonum: piyango-lotarya". **Efemera Dergisi**, 1 (Eylül - Ekim 2017), 43-47.

Anameriç, H., Rukancı, F. (2004). "Bilgi toplumu ve toplumun bilgilenmesinde kütüphanelerin rolü". Sacit Arslantekin ve Fahrettin Özdemirci (Yay. Haz.). **Kütüphaneciliğin Destanı Uluslararası Sempozyumu bildiriler: Saga of Librarianship International Symposium proceedings** (s. 330-338). Ankara: Ankara Üniversitesi DTCF Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü.

Anameriç, H., Rukancı, F. (2011). **Posta pullarında başkent Ankara: seçmeler 1922-2008**. Ankara: Vekam.

Anameriç, H. (2015). "Yazma eserlerin kataloglanmasında MARC standardı 500 genel notlar alanı ve bileşenlerinin kullanımı". **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi**, 55 (2), 27-58.

Arslantekin, S. (2003). “Veri Madenciliği ve Bilgi Merkezleri”. **Türk Kütüphaneciliği**, 17(4), 369-380.

Arşivcinin Efemerası (2019, 27.06.2019). Erişim adresi: https://ephemeraturkey.ku.edu.tr/tr/program

Ataman, B. K. (1995). **Arşivcilik Terimleri Sözlüğü**. İstanbul: Librairie de Pera.

Ataman, B. K. (2004). “Arşivlerde ve Kütüphanelerde Sayısallaştırma”. Mesut Yalvaç (Haz.). **Aysel Yontar Armağan (85-101).** İstanbul: Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi. Erişim adresi: http://www.tcswat.org/BKA/Articles/Sayisal.html

Atılgan, D. (2006). “Türkiye'de Açık Arşiv Çalışmaları ve Ankara Üniversitesi Örneği”. Kasım Karakütük (Yay. Haz.)**. Sosyal Bilimlerde Süreli Yayıncılık - 2006 1. Ulusal Kurultay Bildirileri** (s. 33-39). Ankara: TÜBİTAK.

Bagford (2018, 29.11.2018). Erişim adresi: http://hafif.org/yazi/ephemera/.

Bayter, M. (2009). **Web sitelerinin kimliklenmesi: Üst veri (metadata)**. İstanbul: Hiperlink Yayınları.

Belge Yönetimi ve Arşiv Terimleri Sözlüğü (2009). Hazırlayanlar H. Sekine Karakaş, Fatih Rukancı ve Hakan Anameriç. Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü.

Bilgi ve Belge Çalışmaları: Özel Arşivlerde Teori ve Uygulama. (2017). Editörler Tuba Karatepe, Elif Yılmaz Şentürk, Varol Saydam. İstanbul: Hiperlink Yayınları (ISBN 978 605 2015 247).

Bilet tanımı (2018, 20.12.2018). Erişim adresi: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5abac27d9fc2e8.32720101.

Bilet terimi kökeni (2018, 21.12.2018). Erişim adresi: https://www.etimolojiturkce.com/kelime/bilet.

Binark, İ. (Haz.) (1980). **Arşiv ve Arşivcilik Bilgileri**. Ankara: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, 3(49), 245.

Birinci Efemera Müzayedesi (2018, 23.12.2018). Erişim adresi: http://www.milliyet.com.tr/1996/11/29/yasam/seka.html.

Boeri, R. J., Hensel, M. (1998). "Manage your metadata". **E Media Professional**, 11 (8).

Burant, J. (1995). "Ephemera, Archives, and Another View of History". **Archivaria**, 40.

Burdick (2018, 20.11.2018). Erişim adresi: https://www.efemeraturk.com/ephemera-nin-tarihi.

Cambridge Online Sözlüğü (2019, 26.06.2019). Erişim adresi: https://dictionary.cambridge.org/tr/s%C3%B6zl%C3%BCk/ingilizce/ticket

Canadian Cultural Property Export Control List (2016, 17.12.2018). **Kanada Kültürel Mülkiyet İhracat Kontrol Listesi**. Erişim adresi: https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/regulations/C.R.C.,_c._448/index.html.

Chartered Institute of Library and Information Professionals (CILIP) (2003). **Ephemera: The Stuff of History Report of the Working Party on Ephemera set up by CILIP**. Thatcam: Apple Print.

Chun, W. H. K. (2011). **Programmed Visions: Software and Memory**. Boston: MIT Press.

Civil Rights History Project Act. (2006, 17.12.2018). **Sivil Haklar Tarihi Projesi Yasası**. Erişim adresi: https://www.congress.gov/bill/109th-congress/house-bill/5829/text?q=%7B%22search%22%3A%5B%22ephemera%22%5D%7D&resultIndex=2.

Copeland, A. vd. (2006). "Cataloging and digitizing ephemera: One teams experience with Pennsylvania German Broadsides and Fraktur". **Library Resources & Technical Services**, 50 (3), 186-198.

Coyle, K. (2006). "Managing technology: one world digital". **The Journal of Academic Librarianship**, 32 (2), 205-207.

Çakmak, F. (2015). “Halkevlerinin kapatılması ve Cumhuriyet Halk Partisi mallarına el konulması”. **International Journal of History Studies**, 7(3), 1-21.

Çakmak, T. (2017). “Bilgi Merkezlerinde Üst veri Paylaşımı ve Entegrasyonu”. Hüseyin Odabaş ve Mehmet Ali Akkaya (Ed.). **Bilişim Teknolojilerinin Bilgi Merkezlerine ve Hizmetlerine Etkileri** (s. 49–65). İstanbul: Hiper Yayıncılık.

Çankaya, C. (2001). **Spor tesisleri işletmeciliği ve planlamacılık ders notları**. Bursa.

Çelik, S., Buğan, O. Keten, B. (2012, 02.12.2018). **Budapeşte Açık Erişim Girişimi bildirgesi = Budapest Open Access Initiative**. Erişim adresi: http://www.budapestopenaccessinitiative.org/translations/turkish-translation.

Davis, C. A. P. (2009). “Web 2.0, Library 2.0, Librarian 2.0 Innovative Services for Sustainable Caribbean Libraries”. **3 Haziran 2009 Nova Southeastern University ACURIL Conference Guadeloupe.** Guadeloupe: Southeastern University.

Defense Information Systems Agency (2002). **DOD 5015. 02-STD Design Criteria Standard For Electronic Records Management Software Applications**. Erişim adresi: http://jitc.fhu.disa.mil/projects/rma/downloads/p50152s2.pdf.

Dillon, M. (2006). “Metadata for web resources: how metadata works on the web”. **Library of Congress Bicentennial Conference on Bibliographic Control for the New Millennium: Confronting the Challenges of Networked Resources and the web**. Erişim adresi: https://www.loc.gov/catdir/lccn/lccn0812.html#1.

Efemera Dergisi (2018, 20.12.2018). Erişim adresi: https://www.efemeraturk.com/efemera-dunyasi-dergisine-kavustu.

Efemera Sempozyumu (2018, 20.10.2018). Erişim adresi: http://hist.metu.edu.tr/sites/hist.metu.edu.tr/files/Efemera_launch_2.pdf.

Efemera Tanımı (2018). **İstanbul: Efemera Dergisi - geleceği arşivleyenlerin dergisi**, sayı 1 (Eylül - Ekim 2017).

Ephemera, The Oxford English Dictionary (2018, 25.10.2018). Erişim adresi: http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/ephemera.

Ergün, C. (2000). **Metadata ve kütüphanelerde kullanımı**. (2018, 07.12.2018) Erişim adresi: http://inet-tr.org.tr/inetconf8/bildiri/86.doc.

Fuat, M. (2010). **Tiyatro tarihi**. İstanbul: MSM Yayınları.

Geçici Belgelerin Kalıcı Etkisi, Birinci Uluslararası Efemera Çalışmaları Sempozyumu (2018, 01.11.2018). Erişim adresi: https://ephemeraturkey.ku.edu.tr/tr/program.

Greenberg, J. (2017). "Big Metadata, Smart Metadata, and Metadata Capital: Toward Greater Synergy Between Data Science and Metadata". **Journal of Data and Information Science**, 2(3), 19-36.

Haluk Perk Röportaj (2018, 21.09.2018). Erişim adresi: https://www.nadirkitap.com/haluk-perk-roportaji-blog19.html.

Han J., Kamber, M., Pei, J. (2012). **Data Mining: Concept and Techniques**. Elsevier.

Hillmann, D. I. (2001). "Using Dublin Core". **Dublin Core Metadata Initiative 2001 OCLC**. Erişim adresi: http://www.dublincore.org/documents/2001/04/12/usageguide/generic/.

Introduction To Printed Ephemera Collection (2018, 21.11.2018). Erişim adresi: http://memory.loc.gov/ammem/rbpehtml/pessay.html.

ISO 11620 (2018, 16.11.2018). Erişim adresi: https://www.iso.org/standard/56755.html.

ISO Kuruluş (2018). Erişim adresi: https://tr.wikipedia.org/wiki/ISO.

İlyasoğlu, E. (1999). **Zaman İçinde Müzik**. İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık.

İnceoğlu, S., Şentürk, B. (2014). "Dijital çağda arşivci: Sahip olması gereken temel yetkinlikler ve roller". **Bilgi Dünyası**, 15 (2), 353-374.

İstanbul Filatelistler Derneği (2018, 07.12.2018). Erişim adresi: http://www.istanbulfilateli.com/

Jones, K. (2015). "A Report on an Arts-Led, Emotive Experience in Interviewing and Storytelling". **The Qualitative Report**, 20 (2), 86-92.

Jumonville, M. F. (1990). “Printed Ephemera - The Raw Materials of History”. **LLA Bulletin**, 53-55.

Kalikov, A. (2006). **Veri Madenciliği ve Bir E-Ticaret Uygulaması**. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.

Kanneci, A. (2005). **Türk Bestecilerinin Solo Gitar Sonatlarının Gitar Eğitimine Katkıları Yönünden İncelenmesi**. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi.

Kaya, A. (2015). **Efemera Koleksiyonlarının Derlenmesi, Tanımlanması, Erişimi ve Korunması: İstanbul Üzerine Bir İnceleme**. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi.

Kılcıgil, E. (1985). **Sosyal Çevre-Spor İlişkileri**. Ankara: Bağıran Yayınevi.

Koleksiyonculuk (2019, 25.01.2019). Erişim adresi: http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,44048/koleksiyonculuk.html.

Konser tanımı (2018, 11.11.2018) Erişim adresi: https://www.turkcesozlukler.com/konser-nedir-ne-demek.

Kozan, T. (2016). **Türkiye’de Yazma Eser Kütüphanelerinin Organizasyonu**. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi.

Kurulgan, M. (2015). **Çağdaş bilgi-belge merkezlerinde yönetim ve organizasyon: literatüre yönelik karşılaştırmalı bir analiz**. Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği.

Levinson, B. (Yönetmen) (1996). **The Sleepers** [Film]. A.B.D.

Lothian, A. (2012). "Archival anarchies: Online fandom, subcultural conservation, and the transformative work of digital ephemera". **International Journal of Cultural Studies**, 1-17.

Mackinnon, M. J., Glick, N. (1999). "Data Mining and Knowledge Discovery in Databases - An Overview". **J. Statists**, 41(3), 260.

Merriam Webster Online Sözlüğü (2019, 26.06.2019). Erişim adresi: https://www.merriam-webster.com/dictionary/ticket

Milli Piyango Resmî Sitesi (2018, 12.11.2018). Erişim adresi: http://www.millipiyango.gov.tr/node/5.

Muñoz, J. (1996). "Ephemera as evidence: introductory notes to queeracts". **Women & Performance: A journal of feminist theory**, 8 (2), 5-16.

Odabaş, H. (2013). "Yazma eserlerin kataloglanmasında ve sayısallaştırılmasında nitelik". **Milletlerarası El Yazmaları Toplantısı 21-25 Ekim 2013 İstanbul.** İstanbul: Taksim Elite Word İstanbul Otel.

Özan, N., Gevheroğlu, E. P., Demirtel, Ö. G. (2018). "Tiyatro oyunlarının tanımlanmasında üst veri: Ankara Devlet Tiyatrosu oyunlarına yönelik bir uygulama". **Bilgi Yönetimi Dergisi**, 1(2), 100-118.

Pepys (2018, 23.10.2018). Erişim adresi: http://blog.library.atilim.edu.tr/index.php/gecmise-acilan-farklipencereefemera/.

Piyangonun Dünü, Bugünü ve Milli Piyango İdaresi (1994). Ankara: Milli Piyango İdaresi Yayını, 103.

Piyango terimi tanımı (2019, 08.01.2019). Erişim adresi: https://www.etimolojiturkce.com/kelime/piyango.

Rickards, M. (1988). **Collecting Printed Ephemera**. Oxford: Phaidon/Christie's, 1-13.

Rieger, O. Y. (2008). **Preservation in the age of large-scale digitization**. Washington: Council on Library and Information Resources.

Rukancı, F. (1998). **Türkiye'de arşivcilik eğitimi**. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Kütüphanecilik Anabilim Dalı.

Sağlık, Ö. (2016). "Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada'daki efemera koleksiyonlarının tanımlanması: Üst veriler ışığında bir inceleme". **Bilgi ve Belge Araştırmaları Dergisi**, 5, 29-38.

Sally de Beaumont (2010). “The Ephemera Society Celebrating 40 years”. **Le Vieux Papier**, 396.

Say, A. (2001). **Müziğin Kitabı**. Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.

Sergi tanımı (2019, 12.01.2019) Erişim adresi: https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/11786/mod_resource/content/1/Peyzaj%20Yap%C4%B1lar%C4%B1%2010.%20Hafta%20Fuar%20ve%20Sergi%20Alanlar%C4%B1.pdf.

Sevan, N. (2012, 26.06.2019). Sözlerin Soyağacı, Çağdaş Türkçe'nin Etimolojik Sözlüğü. Erişim adresi: http://web.archive.org/web/20120525140250/http://nisanyansozluk.com/?k=efemera.

Schuster, J. M. (2001). **Ephemera, Temporary Urban is mand Imaging the City**. New Jersey: Continuing Strugglesand New Directions CUPR Books.

Shopkeeper (2011). **Trade Ephemera from 1654 to the 1860's in the John Johnson Collection**. Oxford: Bodleian Library, 1-11.

Somer, N.Ş., Keskin, İ. (2012). “Efemera Koleksiyonu Oluşturmada Arşivcinin Rolü”. Özgür Külcü, Tolga Çakmak ve Nevzat Özel (Yayına Haz.). **Prof. Dr. Gülbün Baydur’a Armağan.** Ankara: Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü.

Somer, N. Ş., Keskin, İ. (2013). "Efemeranın Bir Bilgi Kaynağı Olarak Değerlendirilmesi". Feridun M. Emecen, İshak Keskin ve Ali Ahmetbeyoğlu**.** (Haz). **Osmanlı'nın İzinde Prof. Dr. Mehmet İpşirli Armağanı Cilt II.** İstanbul: Timaş Yayınları.

Soykan, S. (2007). **Web tabanlı Dublin Core Metadata Üreticisi Tasarımı.** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Başkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İstatistik ve Bilgisayar Bilimleri Anabilim Dalı.

Şahin, H. H. (2006). "Arşiv Kanunu rafa mı kaldırıldı? Millî davamız; Arşivlerimiz". **Arşiv Dünyası**, 8, 2-5.

Şeşen, Y. (2018). **Üniversite kütüphanelerinde toplam kalite yönetimi: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Kütüphanesi örneği**. Ankara: Seçkin Akademik ve Mesleki Yayıncılık.

The John Johnson (1971). **Collection: Catalogue of an Exhibition**. Oxford: Bodleian Library, 3.

Titanik Bileti (2018, 26.11.2018). Erişim adresi: https://www.google.com/search?q=titanik+bileti&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwi2Nulx97eAhWlqIsKHafsBtUQ_AUIDigB&biw=1366&bih=657.

Tonta, Y. (2000). "Elektronik yayıncılıkta son gelişmeler". **Bilgi Dünyası**, 1(1), 89-132.

Townes, J.A. (2009). **Current trends in ephemera cataloging.** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). University of North Carolina, School of Information and Library Science of the University of North Carolina at Chapel Hill.

Türk Hava Kurumu Çekiliş (2018, 16.11.2018). Erişim adresi: http://piyangokoleksiyonu.com/milli-piyangonun-ilk-leri/.

Türkiye'de Efemera Tarihi (2018, 25.11.2018). Erişim adresi: http://sanatkaravani.com/efemera-koleksiyonerleri/.

Türkiye'de İlk Efemera Koleksiyonları (2018, 26.11.2018). Erişim adresi: http://sanatkaravani.com/efemera-koleksiyonerleri.

Türkyılmaz, İ. (2008). "Semantik Web Teknolojileri". **Akademik Bilişim Dergisi**. Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.

Twyman, M. (2008). "The long-term significance of printed ephemera". **RBM: A Journal of Rare Books, Manuscripts, and Cultural Heritage**, 9(1), 19-57.

Veri Toplama Yöntemleri (2018, 25.11.2018). Erişim adresi: https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/12163/mod_resource/content/1/veri%20toplama%20y%C3%B6ntemleri.pdf.

Walne, P. (1984). **Dictionary of Archival Terminology**. München: New York.

Weibel, S. (1995). “Metadata: the foundations of resources description”. **D-Lib Magazine**, July.

Wilson, T. L., Dowell, E. (2003). “Today’s ephemera, tomorrow’s historical documentation”. **Journal of Library Administration**, 39 (2-3), 43-60.

Yıldırım, A., Şimşek, H. (2008). **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldırmaz, S. (2004). “1950 seçimleri ve propaganda”. **Yakın Dönem Türkçe Araştırmaları Dergisi**, 6(3), 141-142.

Yontar, A. (1995). **Kütüphane ve belge-bilgi merkezlerinde bilimsel yönetimin önemi**. İstanbul: Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi.

Young, T. G. (2003). "Evidence: Towards a library definition of ephemera". **RBM: A Journal of Rare Books, Manuscripts and Cultural Heritage**, 4(1), 25.

YÖK Açık Erişim Standartları Sempozyumu (2014). **Ulusal ve uluslararası örnekler. 3 Mart 2014 Yüksek Öğretim Başkanlığı Bildiri Kitabı**. Ankara: Bilkent.

https://www.efemeraturk.com/

https://ephemeraturkey.ku.edu.tr/tr/program

https://www.google.com/

http://www.kygm.gov.tr/Eklenti/4912,28388-derleme-yonetmeligi.pdf?0

https://kasif.mkutup.gov.tr/SonucDetay.aspx?Makid=1205879

https://www.loc.gov/item/pin4602/

http://www.washingtonhistory.org/collections/item.aspx?irn=8202

http://digitalservices.scranton.edu/digital/collection/p15111coll2/id/5937/

https://oac.cdlib.org/findaid/ark:/13030/c82230bf/?query=tickets

https://www.etsy.com/sg-en/listing/528209410/olympic-games-1980-ticket-to-judo?show_sold_out_detail=1

EK

1707-1710

MİLLİ PİYANGO TEŞKİLATINA DAİR KANUN

Kanun Numarası: 3670

Kabul Tarihi: 5/7/1939

Yayımlandığı R. Gazete: Tarih: 11/7/1939 Sayı: 4255

Yayımlandığı Düstur: Tertip: 3 Cilt: 20 Sayfa: 784

Madde 1 - 8 – (Mülga: 4/4/1988 - KHK. 320/58 md.)

Madde 9 – Piyango İdaresinin hasılatı ile bilet, liste ve ilanları ve resmi dairelerle olan muhaberatı, keşidede kazananların ikramiye ve amortileri; Devlet, belediye ve hususi idarelere aid her türlü vergi ve resimden muaftır.

Madde 10 - 11 – (Mülga: 4/4/1988 - KHK. 320/58 md.)

Madde 12 – Piyango idaresine aid mallar Devlet malıdır. Bunları çalanlar, ihtilas edenler, zimmete geçirenler veya her ne suretle olursa olsun suistimal edenler ve piyango biletlerini taklid ve tahrif edenler Devlet malları ve paraları hakkında ika olunan bu gibi suçlara müterettib cezalara tabidirler.

Madde 13 – (Değişik: 23/1/2008-5728/108 md.)

Biletlerin, üzerinde yazılı kıymetlerden daha yüksek fiyatla satılması memnudur. Hilafına hareket eden bayiler yüksek fiyatla sattıkları beher bilet için ikiyüz Türk Lirası idarî para cezasıyla cezalandırılacakları gibi bayilik ruhsatnameleri de o yerin en büyük mülkî amiri tarafından geri alınır. Bu Kanunda yazılı olan idarî para cezaları mahallî mülkî amir tarafından verilir.

Madde 14 - 15 – (Mülga: 4/4/1988 - KHK. 320/58 md.)

Geçici Madde 1 - 2 – (Mülga: 4/4/1988 - KHK. 320/58 md.)

Madde 16 – Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 17 – Bu kanun hükümlerini icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

1711

3670 SAYILI KANUNA EK VE DEĞİŞİKLİK GETİREN MEVZUATIN YÜRÜRLÜĞE GİRİŞ TARİHİNİ GÖSTERİR LİSTE

Kanun No.	Farklı tarihte yürürlüğe giren maddeler	Yürürlüğe giriş tarihi
3230	-	28/6/1985
3238	-	13/11/1985
5772	-	1/6/1951
KHK-320	33, 38, 51, 52, 53 Diğer maddeleri	Kanunlaştığı tarihte
4854	-	6/6/1988 6/5/2003

Değiştiren Kanun No	3670 sayılı Kanunun değişen maddeleri	Yürürlüğe giriş tarihi
5728	13	8/2/2008

ÖZET

Dünyada teknoloji ilerledikçe tüm sektörlerde, sürekli değişimler, dönüşümler ve gelişmeler yaşanmaktadır. Bu değişimlerden, arşivler de etkilenmektedir. Arşivler, yeni teknolojiler ve materyal türleriyle sürekli gelişmektedir. Efemera, bu gelişime yardımcı olan materyal türlerinden birisidir.

Bu çalışmada; 'Türkiye'de Bilet Efemerası örneğinde', biletlerin özellikleri, gelişimleri, meslek içi ve/veya meslek dışı alanlardaki etkileri üzerinde durulmuştur. Üzerinde fazla akademik çalışma olmayan bilet efemerası konusuna katkı sağlamak, çalışmanın başlıca amaçlarından birisidir. Biletlerin, efemera ile olan bağı detaylı şekilde incelenmiştir. Yurt dışı örnekleri de göz önüne alınarak efemeranın tarihsel gelişimi anlatılmıştır. Son olarak çalışma, var olan sistemi düzenleyici mahiyette öneriler ile bitirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Efemera, Biletler, Bilet Efemerası, Türkiye'de Efemera Bilinci.

SUMMARY

As technology progresses in the world there are continuous changes, transformations and developments in all sectors. The archives are also affected by these changes. Archives have been continuously developed with new technologies and materials. One of the material types that helps this development is ephemera.

In this study, ‘in the case of ticket ephemeras in Turkey’, the features and historical development and also effects on professional or non-professional areas of the tickets were discussed. One of the main objectives of the study is to contribute to the issue of ticket ephemera which there is no sufficient academic studies. In the study, the connection of tickets with ephemera has been examined in detail. The historical development of ephemera is explained by taking into consideration international examples. Finally, the study has been completed with proposals for the regulation of the existing system.

Key Words: Ephemera, Tickets, Ticket’s Ephemera, Ephemera Cognition in Turkey.

ÖZGEÇMİŞ

İSİM - SOYAD	YASİN ŞEŞEN
LİSANS	ANKARA ÜNİVERSİTESİ D.T.C.F. BİLGİ VE BELGE YÖNETİMİ LİSANS PROGRAMI / 2010 Tez Konusu: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Kütüphanesinin Stratejik Planının Oluşturulabilmesi için İç ve Dış Çevrenin SWOT (FUTZ) Analizi Yöntemi ile İncelenmesi (Examining Internal and External Environment with SWOT Analysis (Futz) for the Provision of Strategic Plan of Ankara University Political Sciences Faculty Library) [Emily Dean Tez Ödülü, 2010]
YÜKSEK LİSANS	TÜRKİYE VE ORTA DOĞU AMME İDARESİ ENSTİTÜSÜ KAMU YÖNETİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI / 2017 Tez Konusu: Üniversite Kütüphanelerinde Toplam Kalite Yönetimi: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Örneği (Total Quality Management in University Libraries: Middle East Technical University Example)
YÜKSEK LİSANS	ANKARA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ BİLGİ VE BELGE YÖNETİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI / 2019 Tez Konusu: Türkiye'de Özel Arşiv Türü Olarak Bilet Efemeraları (Ticket Ephemeras As Special Archive Type In Turkey)
KURUM / ÜNVAN	ANKARA ÜNİVERSİTESİ KÜTÜPHANECİ / 2010
İLETİŞİM	ysesen@ankara.edu.tr
YAYINLAR	A. Uluslararası hakemli dergilerde yayımlanan makaleler: 1. Şeşen, Yasin ve Kaan Gürbüz (2018). "Belediyelerin Kütüphanecilik Faaliyetlerinin Stratejik Planlar Üzerinden Analizi = The Analyzing the Librarianship Activities of the Municipalities Through Strategic Plans". *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi/ASEAD(Eurasian Journal of Researches in Social and Economics/EJRSE)*, 5, 7, 143-150. [http://dergipark.gov.tr/asead/issue/41013/495618#article_cite] 2. Şeşen, Yasin ve Elif Şeşen (2019). "Bilgi Merkezlerinde Kurumsal İmaj Uygulamaları = Corporate Image Applications In Information Centers". *Lefke Avrupa Üniversitesi (LAÜ) Sosyal Bilimler Dergisi*, 10, 1.

B. Uluslararası bilimsel toplantılarda sunulan ve bildiri kitaplarında (proceedings) basılan bildiriler:

1. Şeşen, Yasin ve Kaan Gürbüz (2018). "Belediyelerin Kütüphanecilik Faaliyetlerinin Stratejik Planlar Üzerinden Analizi = The Analyzing the Librarianship Activities of the Municipalities Through Strategic Plans". *ASEAD III. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu 5-7 Mayıs 2018 Belek/Antalya içinde*. Antalya: ASEAD Yayınevi, 5, 63.

2. Şeşen, Yasin (2018). "Engellilere Yönelik Kütüphanecilik Hizmetleri: Ankara Üniversitesi Örneği = Disability Librarianship Services: Ankara University Example". *UMTEB (İKSAD) III. Uluslararası Mesleki ve Teknik Bilimler Kongresi 21-22 Haziran 2018 Gaziantep içinde*. Gaziantep: İKSAD Yayınevi, 3, 1392-1398.

3. Şeşen, Yasin (2018). "Akademik Kütüphanelerde Toplam Kalite Yönetimine Güncel Bir Bakış = A Current Look at Total Quality Management in Academic Libraries". *UMTEB (İKSAD) III. Uluslararası Mesleki ve Teknik Bilimler Kongresi 21-22 Haziran 2018 Gaziantep içinde*. Gaziantep: İKSAD Yayınevi, 3, 3713-3718.

C. Yazılan ulusal/uluslararası kitaplar veya kitaplardaki bölümler:

C1. Yazılan ulusal/uluslararası kitaplar:

1. Şeşen, Yasin (2018). *Üniversite Kütüphanelerinde Toplam Kalite Yönetimi: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Kütüphanesi Örneği = Total Quality Management in University Libraries: Middle East Technical University Example*. Ankara: Seçkin Akademik ve Mesleki Yayıncılık.

2. Şeşen, Yasin (2019). *Türkiye'de Özel Arşiv Türü Olarak Bilet Efemeraları = Ticket Ephemeras As Special Archive Type In Turkey*. İstanbul: Hiperlink Yayınları.

D. Ulusal hakemli dergilerde yayımlanan makaleler:

1. Şeşen, Yasin (2019). "Akademik Kütüphane Hizmetlerinde Sürekli Gelişim Felsefesine Uygun Hizmet Anlayışı = Appropriate Service Philosophy for the Continuous Improvement Philosophy in Academic Library Services". *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23, 2.

2. Şeşen, Yasin (2019). "Kültürel Mirasımız ve Arşiv Belgelerimizin Afetler ve KBRN Tehlikelerine Karşı Korunması = Protection of Our Cultural Heritage and Archival Documents Against the Danger of Disasters and CBRN". *Afet ve Risk Dergisi*, 2, 1, 32-42.
[https://dergipark.org.tr/afet/issue/44768/515323]

E. Ulusal bilimsel toplantılarda sunulan ve bildiri kitaplarında basılan bildiriler:

1. Şeşen, Yasin, Vedat Gültekin (2018). "Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kütüphanesi Örneği Üzerinden 'İlk Yıl Öğrencilerinin' Kütüphaneye Bakış Açılarının Analizi = The Analysis Of The Library Views Of The 'First Year Students' On The Ankara University Law Faculty Library Examination". *ÜNAK 2018 Yeni Nesil Kullanıcılar, Değişen Kütüphaneler Kongresi 4-6 Ekim 2018 İstanbul içinde*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, 1, 1.

2. Şeşen, Yasin (2018). "Türkiye'de Kütüphane Koleksiyonlarının Kaynak Paylaşımı Platformunda 'Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kütüphanesinin' Mevcut Konumu = The Current Position of 'Ankara University Faculty of Law Library' on the Resource Sharing Platform of Library Collections in Turkey". *ANKOS 2018 V. Ulusal Akademik Kaynak Paylaşım Çalıştayı 1-2 Kasım 2018 Bursa içinde*. Bursa: Uludağ Üniversitesi, 5, 1.

F. Diğer Yayınlar:

1. Şeşen, Yasin (2016). "Kent Arşivi Kültürü İhtiyacımız = Our Need for the Culture of City (Civic) Archives". *Türk Kütüphaneciliği*, 30, 1, 108-113.

2. Şeşen, Yasin (2017). "Türkiye'de Kariyer Uzmanlık Sisteminin Tarihsel Gelişimi ve Bilgi ve Belge Yönetimi Açısından Durum Değerlendirmesi = Historical Development of the Career Specialization System in Turkey and Evaluation in Terms of Information and Record Management". *Türk Kütüphaneciliği,* 31, 1, 108-111.

3. Şeşen, Yasin (2017). "Kütüphaneciliğe Güncel Bir Bakış = A Current Look at Librarianship". *Türk Kütüphaneciliği*, 31, 3, 418-419.

4. Şeşen, Yasin ve Vedat Gültekin (Çev.) (2018). "Liderlik Yansımaları Bilgi Yönetimi İçin Liderlik Becerileri = Leadership Reflections: Leadership Skills for Knowledge Management". *Türk Kütüphaneciliği*, 32, 3, 238-244.

5. Şeşen, Yasin (2019). "Bilgi Merkezi Olarak Millet Kıraathaneleri = People's Centers as Information Center". *Marmara Belediyeler Birliği Kütüphane ve Bilgi Merkezleri Platform Bülteni*, Nisan, 6, 14-19.

Tez Atıf Bilgisi: Şeşen, Yasin (2019). "Türkiye'de Özel Arşiv Türü Olarak Bilet Efemeraları = Ticket Ephemeras As Special Archive Type In Turkey". Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Prof. Dr. Fatih Rukancı, 149 s.